

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İSTANBUL TOPKAPI SARAYI MÜZESİ REVAN
KÖŞKÜNDE BULUNAN ÇİNİLER VE
KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Müge BOZBAŞ

**Enstitü Ana Bilim Dalı: Geleneksel Türk El Sanatları
Enstitü Bölüm Dalı: Eski Çini Onarımları**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşe ÜSTÜN

TEMMUZ-2008

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL TOPKAPI SARAYI MÜZESİ REVAN
KÖŞKÜNDE BULUNAN ÇİNİLER VE
KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Müge BOZBAŞ

Enstitü Ana Bilim Dalı: Geleneksel Türk El Sanatları
Enstitü Bölüm Dalı: Eski Çini Onarımları

Bu tez 21/07/2008 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversitede, başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Müge Bozbaş

21.07.2008

ÖNSÖZ

Topkapı Sarayı Revan Köşkünde bulunan çiniler klasik Osmanlı çini sanatının son örneklerini teşkil etmektedir. Bu sebeple “İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşkünde bulunan çiniler ve karakteristik özellikleri” adlı konu mezuniyet tezi olarak tarafımdan seçildi. Tezi hazırlarken karşılaştığım fiziksel güçlüklerin yanında esas amacım günden güne yıpranmaya yüz tutan tarihi eserleri bulduğumuz çağda kaldığı kadarıyla tespit etmektedir.

“İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşkünde bulunan çiniler ve karakteristik özellikleri” adlı tez konusunun seçilmesinde, araştırılmasında, çalışmasında yardımcı olan ve lisans, yüksek lisans eğitimim süresince tecrübelerini, bilgilerini paylaşan, sevgisini, değerli emeklerini bizden esirgemeyen çok saygı değer hocam Prof. Dr. Ayşe ÜSTÜN Hanımefendiye teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunuyorum. Ve Yüksek Lisans Eğitimim boyunca, değerli emeklerini esirgemeyen her zaman maneviyatı ile yanımda olan çok kıymetli hocam Sakarya Üniversitesi Öğrenci İşleri daire Başkanı Kazım ÖZKAN ve Sakarya Nehirkent Belediyesi Başkanı Sayın Rıdvan SEZER Beyefendiye şükranlarımı ve teşekkürlerimi sunmayı bir borç biliyorum.

Tez çalışmam esnasında duyarlı davranan ve yol gösteren tüm hocalarıma, İstanbul Topkapı Sarayı çalışanlarına ve Topkapı Sarayı müze müdürü Hilmi AYDIN beyefendiye, müdür yardımcısı Gülendam NAKİPOĞLU hanımefendiye, T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Röleve ve Anıtlar Müdürlüğü Y. Mimarı Nevhiz Koyukan Hanımefendiye araştırmalarımı yönlendirmelerinden, katkılarından, ilgi ve alakalarından dolayı çok teşekkür ederim. Tüm eğitimim süresince her zaman yanımda olan çok kıymetli aileme ve sevgili arkadaşım Serap YILDIRIM’a, Dilek AKKAYA’ya ve Songül ERGÜN’e sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunuyorum.

Müge BOZBAŞ

21.07.2008

İÇİNDEKİLER

RESİM LİSTESİ	iii
ÇİZİM LİSTESİ.....	xii
ÖZET.....	xvi
SUMMARY	xvii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TOPKAPI SARAYI MÜZESİ’NİN GENEL ŞEMASI VE REVAN KÖŞKÜ’NÜN MİMARİ ÖZELLİKLERİ, XVII. YY. ÇİNİ SANATI HAKKINDA GENEL BİLGİLER	4
1.1. Topkapı Sarayı Müzesinin Genel Şeması	4
1.1.1. Revan Köşkü’nün Banisi: Sultan IV. Murad	10
1.1.2. Revan Köşkü’nün Mimarı (Mimar Kasım Ağa)	12
1.1.3. Revan Köşkü’nün Mimari Ve Sanatsal Özellikleri.....	13
1.2. XVII. Yüzyıl Osmanlı Dönemi Çini Sanatı	25
1. 2.1. Çinilerde Kullanılan Malzeme Ve Teknik	26
1.2.2. Çinilerde Görülen Motif, Desen, Renk Ve Kompozisyon Özellikleri	29
BÖLÜM 2: İSTANBUL TOPKAPI SARAYI MÜZESİ REVAN KÖŞKÜ ÇİNİLERİ VE KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ	58
2. 1. Revan Köşkü Çinileri Kataloğu	54
2. 1. 1. İç ve Dış Duvar Çinileri	54

2. 1. 2. Pencere İçleri ve Alınlıkları	69
2. 1. 3. Nişler (Mihrabiye ve Mihrabiye İçeri).....	86
2. 1. 4. Bordürler ve Süpürgelikler.....	98
2. 3. Revan Köşkü Çiniler’inde Malzeme Ve Teknik.....	131
2. 4. Köşk İçindeki Ve Dışındaki Çinilerde Motif, Desen, Renk Ve Kompozisyon	132
2. 4. 1. Motifler	132
2. 4. 1. 1. Bitkisel Motifler.....	133
2. 4. 1. 2. Sembolik Motifler	148
2. 4. 1. 3. Geometrik Motifler	152
2. 4. 2. Desen Ve Kompozisyon.....	153
2. 4. 3. Renk	155
BÖLÜM 3: UYGULAMA ÇALIŞMALARI	156
3. 1. UYGULAMA 1	156
3. 2. UYGULAMA 2	158
3. 3. UYGULAMA 3	160
DEĞERLENDİRME - SONUÇ	162
KAYNAKLAR	167
EKLER.....	170
ÖZGEÇMİŞ.....	171

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Bab-1 Hümayunun 16. y.y. daki Görünümü.....	5
Resim 2: Bab-1 Hümayunun Günümüzdeki Görünümü	6
Resim 3: Babüsselam'ın 16.y.y.'daki görünümü	6
Resim 4: Babüsselam'ın 16.y.y.'daki görünümü	7
Resim 5: Babüsselam'ın Günümüzdeki görünümü	7
Resim 6: Topkapı Sarayı Müzesi 16.y.y.'daki Genel Görünümü	9
Resim 7: Topkapı Sarayı Müzesi 16.y.y.'daki Genel Görünümü	9
Resim 8: Topkapı Sarayı Müzesi Genel Görünümü	10
Resim 9: IV. Murat Han Minyatürü	11
Resim 10: IV. Murat Han'ın Eglencesini Konu Alan Minyatürü	11
Resim 11: Revan Köşkü İç Görünüm.....	13
Resim 12: Revan Köşkü'nden Ocak Detayı	14
Resim 13: Revan Köşkü'nün Balkonları.....	15
Resim 14: Revan Köşkü'nün Balkonları.....	15
Resim 15: Revan Köşkü'nün den Görünüm.....	16
Resim 16: Revan Köşkü'nden Sedef ve Renkli Pencere Detayı.....	16
Resim 17: Revan Köşkü'nden Sedef ve Renkli Pencere Detayı.....	17
Resim 18: Revan Köşkü'nden Kalem işi Detayı.....	17
Resim 19: Revan Köşkü'nden Kalem işi Detayı.....	18
Resim 20: Revan Köşkü'nden Kalem işi Detayı.....	18
Resim 21: Revan Köşkü'nden Nişler'in Detayları.....	19
Resim 22: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü'nden Kapı.....	19
Resim 23: Revan Köşkü'nden Kapı Detayları	20
Resim 24: Revan Köşkü'nden Mermer Levhaların Detayları.....	20

Resim 25: Revan Köşkü'nden Mermer Levhaların Detayları.....	21
Resim 26: Revan Köşkü'nden Mermer Detayları	21
Resim 27: Revan Köşkü'nden Mermer Detayları	21
Resim 28: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü'nün Kitabesi	22
Resim 29: Eyüp Sultan Türbesi.....	27
Resim 30: Atik Valide Camii	27
Resim 31: Kılıç Ali Paşa Cami.....	28
Resim 32: Revan Köşkü	28
Resim 33: Kanuni Sultan Süleyman Türbesi.....	29
Resim 34: Eyüp Sultan Türbesi.....	30
Resim 35: İznik Tabak.....	30
Resim 36: Eyüp Sultan Türbesi.....	30
Resim 37: İznik Çinisi	31
Resim 38: İznik Çinisi	31
Resim 39: Rüstem Paşa ve Yeni Camii Kâbe Tasvirli Pano.....	32
Resim 40 Rüstem Paşa ve Yeni Camii Kâbe Tasvirli Pano	32
Resim 41: Topkapı Sarayı Harem Dairesi Kâbe Tasvirli Pano.....	32
Resim 42: Yeni Camii Duvar Panosu.....	33
Resim 43: Rüstem Paşa Camii	33
Resim 44: Yeni Camii Duvar Panosu.....	34
Resim 45: Rüstem Paşa Camii	34
Resim 46: A1 Eminönü Yeni Camii İç ve Dış Mekân Süpürgeliği	36
Resim 47: A2 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü.....	36
Resim 48: A3 Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi İç ve Dış Mekân Süpürgeliği.....	36
Resim 49: A4 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi	36

Resim 50: A5 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi	37
Resim 51: A6 Topkapı Sarayı Müzesi Sünnet Odası	37
Resim 52: A7 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi	37
Resim 53: B1 Eminönü Yeni Camii İç ve Dış Mekân Bordürü	38
Resim 54: B2 Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi İç Mekân Bordürü	38
Resim 55: B3 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü	38
Resim 56: B4 Üsküdar Çinili Camii.....	38
Resim 57: B5 Rüstem Paşa Camii.....	39
Resim 58: B6 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi	39
Resim 59: B7 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi	39
Resim 60: B8 Topkapı Sarayı Müzesi Sünnet Odası	39
Resim 61: B9 Topkapı Sarayı Müzesi Enderun Kütüphanesi	39
Resim 62: C1 Eminönü Yeni Camii İç Mekân Bordürü	40
Resim 63: C2 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Bordürü.....	40
Resim 64: C3 Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi İç Mekân Bordürü	40
Resim 65: C4 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi	40
Resim 66: C5 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi	41
Resim 67: D1 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Bordürü.....	41
Resim 68: D2 Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi İç Mekân Bordürü	41
Resim 69: D3 Eminönü Yeni Camii İç Ve Dış Mekân Bordürü.....	41
Resim 70: D4 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi	42
Resim 71: D5 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi	42
Resim 72: E6 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü	42
Resim 73: E7 Topkapı Sarayı Müzesi Sünnet Odası	42
Resim 74: F1 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü.....	43

Resim 75: F2 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi.....	43
Resim 76: F3 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi.....	43
Resim 77: F4 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi.....	43
Resim 78: G1 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü.....	44
Resim 79: G2 Topkapı Sarayı Müzesi Sünnet Odası.....	44
Resim 80: G3 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi.....	44
Resim 81: H1 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü.....	44
Resim 82: H2 Topkapı Sarayı Müzesi Sünnet Odası.....	45
Resim 83: H3 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi.....	45
Resim 84: G4 Çinili Cami.....	45
Resim 85: I.1 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü.....	46
Resim 86: I.2 Topkapı Sarayı Müzesi Enderun Kütüphanesi.....	46
Resim 87: I.3 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi.....	46
Resim 88: I.4 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi).....	47
Resim 89: Rüstem Paşa cami.....	47
Resim 90: İ1 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü.....	47
Resim 91: İ2 Topkapı Sarayı Müzesi Sünnet Odası.....	48
Resim 92: İ3 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi.....	48
Resim 93: J1 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü.....	48
Resim 94: J2 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi.....	48
Resim 95: K1 Bursa Yeşil Camii, Mihrap.....	49
Resim 96: K2 Yavuz Sultan Selim Camii Pencere Alınlığı.....	49
Resim 97: K3 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Nişi.....	50
Resim 98: K4 Edirne Muradiye Camii, Mihrap.....	50
Resim 99: A1 1.Ahmed Türbesi.....	51

Resim 100: A2 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü.....	51
Resim 101: B1 Sultan 2.Selim Türbesi	51
Resim 102: B2 Yeni Camii Duvar Panosu	52
Resim 103: C1 Sultan 2.Selim Türbesi	52
Resim 104: C2 Yeni Camii Duvar Panosu	52
Resim 105: Revan Köşkü	54
Resim 106: Revan Köşkü A1 No'lu Ulama Panonun Kullanıldığı alan	55
Resim 107: Revan Köşkü	57
Resim 108: Revan Köşkü A2 No'lu Ulama Panonun Kullanıldığı alan	58
Resim 109: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü.....	60
Resim 110: Revan Köşkü A3 No'lu Ulama Panonun Kullanıldığı alan	61
Resim 111: Revan Köşkü	63
Resim 112: Revan Köşkü A4 No'lu Ulama Panonun Kullanıldığı alan	64
Resim 113: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü.....	66
Resim 114: Revan Köşkü A5 No'lu Ulama Panonun Kullanıldığı alan	67
Resim 115: Revan Köşkü B1 No'lu Pencere Alınlığı.....	70
Resim 116: Revan Köşkü B1 No'lu Pencere Alınlığı Kullanıldığı alan.....	71
Resim 117: Soldan B1No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni	72
Resim 118: Soldan B1No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni.....	72
Resim 119: Soldan B2 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni	73
Resim 120: Soldan B2 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni.....	73
Resim 121: Soldan B3 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni	74
Resim 122: Soldan B3 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni.....	74
Resim 123: Soldan B4 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni	75
Resim 124: Soldan B4 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni.....	75

Resim 125: Soldan B5 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni	76
Resim 126: Soldan B5 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni.....	76
Resim 127: Soldan B6 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni	77
Resim 128: Soldan B6 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni.....	77
Resim 129: Soldan B7 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni	78
Resim 130: Soldan B7 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni.....	78
Resim 131: Soldan B8 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni	79
Resim 132: Soldan B8 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni.....	79
Resim 133: Soldan B9 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni	80
Resim 134: Soldan B9 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni.....	80
Resim 135: Soldan B10 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni	81
Resim 136: Soldan B10 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni.....	81
Resim 137: Soldan B11 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni.....	82
Resim 138: Soldan B11 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni.....	82
Resim 139: Soldan B12 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni	83
Resim 140: Soldan B12 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni.....	83
Resim 141: Soldan B13 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni	84
Resim 142: Soldan B13 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni.....	84
Resim 143: Soldan B14 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni	85
Resim 144: Soldan B14 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni.....	85
Resim 145: Revan Köşkü Nişleri	87
Resim 146: Revan Köşkü C1 No'lu Niş Köşebendi	88
Resim 147: Revan Köşkü C1 No'lu Nişi	93
Resim 148: Revan Köşkü C3 No'lu Nişi	95
Resim 149: Revan Köşkü C4 No'lu Nişi	96

Resim 150 Revan Köşkü C5 No’lu Nişi.....	97
Resim 151: Revan Köşkü D1 No’lu Bordür	99
Resim 152: Revan Köşkü D1. No’lu Bordürün Kullanıldığı Alan	100
Resim 153: Revan Köşkü D2 No’lu Bordür	102
Resim 154: Revan Köşkü D2 No’lu Bordürün Kullanıldığı Alan	103
Resim 155: Revan Köşkü D3 No’lu Bordür	105
Resim 156: Revan Köşkü D3 No’lu Bordürün Kullanıldığı Alan	106
Resim 157: Revan Köşkü D4 No’lu Bordür	108
Resim 158: Revan Köşkü D4 No’lu Bordürün Kullanıldığı Alan	109
Resim 159: Revan Köşkü D5 No’lu Bordür	111
Resim 160: Revan Köşkü D5 No’lu Bordürün Kullanıldığı Alan	112
Resim 161: Revan Köşkü D6 No’lu Bordür	114
Resim 162: Revan Köşkü D6 No’lu Bordürün Kullanıldığı Alan	115
Resim 163: Revan Köşkü D7 No’lu Bordürü	117
Resim 164: Revan Köşkü D7 No’lu Bordürün Kullanıldığı Alan	118
Resim 165: Revan Köşkü D8 No’lu Bordür	120
Resim 166: Revan Köşkü D8 No’lu Bordürün Kullanıldığı Alan	121
Resim 167: Revan Köşkü D9 No’lu Bordür	123
Resim 168: Revan Köşkü D9 No’lu Bordürün Kullanıldığı Alan	124
Resim 169: Revan Köşkü D10.No’lu Bordür	125
Resim 170: Revan Köşkü D10 No’lu Bordürün Kullanıldığı Alan	126
Resim 171: Revan Köşkü D11 No’lu Bordür	128
Resim 172: Revan Köşkü D11 No’lu Bordürün Kullanıldığı Alan	129
Resim 173: Revan Köşkü’nün den Görünüm.....	132
Resim 174: Revan Köşkü	133

Resim 175: Revan Köşkü Penç Motifi	134
Resim 176: Revan Köşkü Penç Motifi	135
Resim 177: Revan Köşkü	136
Resim 178: Revan Köşkü	137
Resim 179: Revan Köşkü	138
Resim 180: Revan Köşkü	139
Resim 181: Revan Köşkü Bahar dalı Motifi	140
Resim 182: Revan Köşkü Servi Motifi	141
Resim 183: Revan Köşkü Yaprak Motifi	142
Resim 184: Revan Köşkü Yaprak Motifi	143
Resim 185: Revan Köşkü Zambak Motifi	144
Resim 186: Revan Köşkü Gonca Motifi	145
Resim 187: Revan Köşkü Nergis Motifi	146
Resim 188: Doğadan Nergis Çiçeği	146
Resim 189: Rüstem Paşa Camii	147
Resim 190: Rüstem Paşa Camii	147
Resim 191: Revan Köşkü Bulut Motifi	148
Resim 192: Revan Köşkü Rumi Motifi	149
Resim 193: Revan Köşkü	150
Resim 194: Revan Köşkü	151
Resim 195: Revan Köşkü Geometrik Motif	152
Resim 196: Revan Köşkü Geometrik Motif	152
Resim 197: Revan Köşkü Ulama Panolar	153
Resim 198: Revan Köşkü Ulama Panolar	154
Resim 199: Revan Köşkü Bordür Motifi	154

Resim 200: Revan Köşkü	155
Resim 201: Revan Köşkü Niş Örneği	155
Resim 202: I.uygulama Çalışması.....	157
Resim 203: I.uygulama Çalışması.....	157
Resim 204: II. uygulama Çalışması.....	159
Resim 205: II. uygulama Çalışması.....	159
Resim 206: III. uygulama Çalışması	161
Resim 207: III. uygulama Çalışması	161

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1: Topkapı Sarayı Müzesi Plan Şeması	5
Çizim 2: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Planı	14
Çizim 3: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Ocak İçinden Kesit	23
Çizim 4: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Kameriye İçinden Kesit.....	23
Çizim 5: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Uzunluğuna Kesit	24
Çizim 6: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Görünüş	24
Çizim 7: Revan Köşkü A1.No'lu Ulama Panonun Yüzey Dağılım Şeması.....	55
Çizim 8: Revan Köşkü A1.No'lu Ulama Panonun Dal Çıkış Çizimi.....	56
Çizim 9: Revan Köşkü A1.No'lu Ulama Panonun Motiflerinin Kanaviçe Çizimi	56
Çizim 10: Revan Köşkü A1. No'lu Panonun Deseni	56
Çizim 11: Revan Köşkü A2.No'lu Ulama Panonun Yüzey Dağılım Şeması.....	58
Çizim 12: Revan Köşkü A2.No'lu Ulama Panonun Dal Çıkış Çizimi.....	59
Çizim 13: Revan Köşkü A2.No'lu Ulama Panonun Motiflerinin Kanaviçe Çizimi	59
Çizim 14: Revan Köşkü A2.No'lu Panonun Deseni	59
Çizim 15: Revan Köşkü A3.No'lu Ulama Panonun Yüzey Dağılım Şeması.....	61
Çizim 16: Revan Köşkü A3.No'lu Ulama Panonun Dal Çıkış Çizimi.....	62
Çizim 17: Revan Köşkü A3.No'lu Ulama Panonun Motiflerinin Kanaviçe Çizimi	62
Çizim 18: Revan Köşkü A3.No'lu Panonun Deseni	62
Çizim 19: Revan Köşkü A4.No'lu Ulama Panonun Yüzey Dağılım Şeması.....	64
Çizim 20: Revan Köşkü A4.No'lu Ulama Panonun Dal Çıkış Çizimi.....	65
Çizim 21: Revan Köşkü 4.No'lu Ulama Panonun Motiflerinin Kanaviçe Çizimi	65
Çizim 22: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü A4.No'lu Panonun Deseni.....	65
Çizim 23: Revan Köşkü A5.No'lu Ulama Panonun Yüzey Dağılım Şeması.....	67
Çizim 24: Revan Köşkü A5.No'lu Ulama Dal Çıkış Çizimi.....	68

Çizim 25: Revan Köşkü A5.No'lu Ulama Panonun Motiflerinin Kanaviçe Çizimi	68
Çizim 26: Revan Köşkü A5.No'lu Panonun Deseni	68
Çizim 27: Revan Köşkü B1 No'lu Pencere Alınlığı Genel Çizimi	71
Çizim 28: Revan Köşkü B1 No'lu Pencere Alınlığı Genel Çizimi	71
Çizim 29: Revan Köşkü Nişlerin C1 No'lu Köşebentinin Yüzey Şeması	89
Çizim 30: Revan Köşkü Niş Motifi C1 No'lu Köşebentinin Dal Çıkış Çizimi	90
Çizim 31: Nişlerin Motiflerinin C1 No'lu Köşebentinin Kanaviçe Çizimi	91
Çizim 32: Revan Köşkü Nişlerin C1 No'lu Köşebentinin Deseni	92
Çizim 33: Revan Köşkü C2 NO'LU Nişin Dal Çıkış Çizimi.....	94
Çizim 34: Revan Köşkü C2 NO'LU Nişin Ulama Motiflerinin Kanaviçe Çizimi.....	94
Çizim 35: Revan Köşkü C2 NO'LU Nişin Deseni.....	94
Çizim 36: Revan Köşkü D1.No'lu Bordür Yüzey Şeması	100
Çizim 37: Revan Köşkü D1.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi.....	101
Çizim 38: Revan Köşkü D1.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi	101
Çizim 39: Revan Köşkü D1.No'lu Bordür Deseni.....	101
Çizim 40: Revan Köşkü D2.No'lu Bordür Yüzey Şeması	103
Çizim 41: Revan Köşkü D2.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi.....	104
Çizim 42: Revan Köşkü D2.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi	104
Çizim 43: Revan Köşkü D2.No'lu Bordür Deseni	104
Çizim 44: Revan Köşkü D3.No'lu Bordür Yüzey Şeması	106
Çizim 45: Revan KöşküD3.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi.....	107
Çizim 46: Revan Köşkü D3.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi	107
Çizim 47: Revan Köşkü D3.No'lu Bordür Deseni.....	107
Çizim 48: Revan Köşkü D4.No'lu Bordür Yüzey Şeması	109
Çizim 49: Revan Köşkü D4.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi.....	110

Çizim 50: Revan Köşkü D4.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi	110
Çizim 51: Revan Köşkü D4.No'lu Bordür Deseni	110
Çizim 52: Revan Köşkü D5.No'lu Bordür Yüzey Şeması	112
Çizim 53: Revan Köşkü D5.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi.....	113
Çizim 54: Revan Köşkü D5.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi	113
Çizim 55: Revan Köşkü D5.No'lu Bordür Deseni.....	113
Çizim 56: Revan Köşkü D6No'lu Bordür Yüzey Şeması.....	115
Çizim 57: Revan Köşkü D6.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi.....	116
Çizim 58: Revan Köşkü D6.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi	116
Çizim 59: Revan Köşkü D6.No'lu Bordür Deseni	116
Çizim 60: Revan Köşkü D7 No'lu Bordür Yüzey Şeması	118
Çizim 61: Revan Köşkü D7.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi.....	119
Çizim 62: Revan Köşkü D7.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi	119
Çizim 63: Revan Köşkü D7.No'lu Bordür Deseni.....	119
Çizim 64: Revan Köşkü D8 No'lu Bordür Yüzey Şeması	121
Çizim 65: Revan Köşkü D8.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi.....	122
Çizim 66: Revan Köşkü D8.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi	122
Çizim 67: Revan Köşkü D8.No'lu Bordür Deseni	122
Çizim 68: Revan Köşkü D9 No'lu Bordür Yüzey Şeması	124
Çizim 69: Revan Köşkü D10.No'lu Bordür Yüzey Dağılım Şeması.....	126
Çizim 70: Revan Köşkü D10.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi.....	127
Çizim 71: Revan Köşkü D10.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi	127
Çizim 72: Revan Köşkü D10.No'lu Bordür Deseni.....	127
Çizim 73: Revan Köşkü D11 No'lu Bordür Yüzey Şeması	129
Çizim 74: Revan Köşkü D11.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi.....	130

Çizim 75: Revan Köşkü D11.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi	130
Çizim 76: Revan Köşkü D11.No'lu Bordür Deseni	130
Çizim 77: Revan Köşkü Hatayi Motifi.....	133
Çizim 78: Revan Köşkü Peuç Motifi.....	134
Çizim 79: Revan Köşkü Peuç Motifi.....	135
Çizim 80: Revan Köşkü Lale Motifi	136
Çizim 81: Revan Köşkü Karanfil Motifi	137
Çizim 82: Revan Köşkü Sümbül Motifi.....	138
Çizim 83: Revan Köşkü Menekşe Motifi	139
Çizim 84: Revan Köşkü Bahar dalı Motifi.....	140
Çizim 85: Revan Köşkü Servi Motifi	141
Çizim 86: Revan Köşkü Yaprak Motifi.....	142
Çizim 87: Revan Köşkü Yaprak Motifi.....	143
Çizim 88: Revan Köşkü Zambak Motifi	144
Çizim 89: Revan Köşkü Gonca Motifi.....	145
Çizim 90: Revan Köşkü Nergis Motifi.....	146
Çizim 91: Revan Köşkü Bulut Motifi	148
Çizim 92: Revan Köşkü Rumi Motifi	149
Çizim 93: Revan Köşkü Şemse Motifi.....	150
Çizim 94: Revan Köşkü Gerdanlık Motifi	151

ÖZET

SAÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans/Doktora Tez Özeti

Tezin Başlığı: İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşkünde Bulunan Çiniler Ve Karakteristik Özellikleri

Tezin Yazarı: Müge BOZBAŞ

Danışman: Prof. Dr. Ayşe ÜSTÜN

Kabul Tarihi: 21 Temmuz 2008

Sayfa Sayısı: XIX (ön kısım) + 140(tez) +9 (ekler)

Anabilimdalı: Eski Çini Onarımları

Bilimdalı: Geleneksel Türk El Sanatları

Osmanlı Sivil Mimarisinin en önemli örneklerini saraylar oluşturmaktadır. İstanbul'un fethinden sonra inşa edilen Topkapı Sarayı akla ilk gelen sivil mimari örneğidir. Topkapı Sarayı Osmanlı mimarlığının hemen hemen her evresini varlığında barındıran geniş kapsamlı bir yapılar topluluğudur. Bu yapı topluluğu içerisinde en dikkat çekici olan örnekler ise köşklere dir. Saray bahçesinde yer alan, sekizgen planlı Revan Köşkü bu yapıya ait olan güzel bir köşk örneğidir.

XVII. yy. sivil mimari özellikleri ve süsleme öğelerinin bir uyum içerisinde Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkünde görmek mümkündür. Yapının kaba inşaatı bittikten sonra içerisine uygulanan tezyini öğelerin örneğinin, kalem işi, taş işçiliği, çini ve diğer süslemelerin bir diğerinin önüne geçmediği görülür. Bir denge ve uyum sağlandığı dikkati çeker.

Köşk'ün çinileri, XVII. yy. Kütahya Çinilerinin en güzel kompozisyon ve renk özelliklerini taşımaktadır. Köşkün içte ve dışta duvarlarını süsleyen çinilerin günümüze gelene kadar geçen yüzyıllar içerisinde göz alıcı parlaklığını kaybetmediği görülmektedir. Kompozisyon planları simetrik, ulama ve serbest çıkışlı panolar şeklinde düzenlenmiştir.

İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşkü 1998–1999–2000 Yılları'nda Topkapı Sarayı Saray Yapıları Projesi Kapsamında çeşitli restorasyonlar geçirmiştir. İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşkü Klasik Osmanlı Mimarisinin ve Çini Sanatının en güzel örneklerini teşkil etmektedir.

Anahtar kelimeler: Osmanlı Mimarisi, Türk Çini Sanatı, Revan Köşkü Çinileri

SUMMARY

Sakarya University Institute of Social Sciences

Abstract of Master's/PhD Thesis

The Name of Thesis: Tiles in the Revan Tower of Istanbul Topkapı Palace and Their Characteristic Qualities	
Author: Müge BOZBAŞ	Supervisor: Prof. Dr. Ayşe ÜSTÜN
Date: 21 July 2008	Nu. of pages: XIX (pre text) + 140 (main body) + 28 (appendices)
Department: Tradational Turkish Minor Arts, Art	Subfield: Old Tiles Restoratiuous
<p>Palaces are one of the most significant instances of the Ottoman Civil Architecture. The Topkapı Palace constructed after the invasion of Istanbul is an instance of civil architecture that occurs to the mind at first. The Topkapı Palace is an extensive union of buildings which includes almost every stage of the Ottoman architect within its construction. Towers are the most attractive examples of this union of buildings. The Revan Tower that is in the garden of the palace and has an octagon plan, is an instance as a graceful tower in this construction.</p> <p>It is possible to see the qualities civil architecture and ornament elements of the 17th century in harmony in the Museum of Topkapı Palace, The Revan Tower. The decorative elements, for instance, chisel, flagging, tile and the other decorations that were embellished after the rough work of construction was completed, does not draw attention more than one another. The fact that they are in equilibrium and harmony is remarkable.</p> <p>The tiles of the Tower has the most attractive qualities of color and composition of the Kütahya tiles of the 17th century. It is seen that tiles of the Tower, which is used for the decoration of the walls of inside and outside, have not lost their alluring brightness within the centuries till today. The plans of composition is arranged as symmetrical, uniting and fre bulletin boards. Istanbul Topkapı Palace, The Revan Tower was restored by the Project of the Topkapı Palace, Palace Buildings during the years of 1998, 1999, 2000. Istanbul Topkapı Palace, The Revan Tower has the most charming instances of the Classic Ottoman Architecture and the Art of Tile.</p>	
Key word: The Ottoman Architecture, the Turkish Tile Art, Tiles of the Revan Tower Characteristic Qualities	

GİRİŞ

Amacı:

Topkapı Sarayı Revan Köşkünün tez konusu olarak seçilmesindeki amaç, Klasik Osmanlı Çini sanatının en son örneklerini barındırıyor ve yapının Osmanlı Köşk Mimarisinin en güzel örneklerinden birini teşkil ediyor olmasıdır. Yüksek Lisans bitirme projesinin teorik kısmında, Revan Köşkü'nün yapımına karar verilmesi aşamasından başlanarak günümüze kadar gelişi ve bu geliş esnasında geçirdiği onarım ve koruma aşamaları, süsleme öğelerini ve bunları oluştururken izlenen yol hakkındaki bilgiler aktarılmaya çalışılmıştır.

Önemi:

Bu çalışma esnasında bu güne kadar hazırlanmış olan çeşitli tezler ve kitaplar edilmiştir. Bu yayınlar şunlardır;

Sedad H. Eldem Köşkler ve Kasırlar adlı eserinde, Revan Köşkünü mimari açıklamalara ağırlık vererek anlatmaktadır. Ahmet ŞİMŞİRGİL Topkapı Sarayı Adlı yayınında Revan Köşkünü kısa cümlelerle aktarmıştır. Hülya TEZCAN'ın Köşkler ve Kasırlar adlı eserinde Revan Köşkünün tüm sanatsal değerlerinden kısaca bahsedilmiştir. Gülrü NECİPOĞLU'nun Topkapı Sarayı Mimari, Tören ve İktidar adlı eserinde Revan Köşküne ait kısa bilgiler yer almaktadır. Oktay ASLANAPA-Osmanlı Devri Mimarisi ve Türk Sanatı adlı eserlerinde kısaca ele almamıştır. Reşad Ekrem KOÇU'nun Topkapı Sarayı adlı eserinde kısa bilgilerle Revan Köşkü'nün tüm sanatsal öğeleri ele alınmıştır. Doğan KUBAN'ın İstanbul Ans. Topkapı Sarayı C.7'deki makalesinde sadece birkaç cümle ile almıştır. Semavi EYİCE'nin İstanbul Ans. C. 6Revan Köşkü makalesinde Revan Köşkü kısa cümlelerle anlatılmıştır. İstiklal BULUT'un Revan Köşkü adlı Yüksek Lisans Tezinde revan köşkünü diyer yayınlara oranla çok daha ayrıntılı olarak ele almıştır. Fakat resimlerle ve çizimlerle desteklemeden anlatılmaktadır. Asuman BATUR'un Topkapı Sarayı Çinileri adlı Yüksek Lisans Tezinde ise Revan köşkünün çinileri kısa bilgilerle açıklanmıştır. Yurdagül EREN'in Topkapı Sarayı'nda 17.y.y. Çini sanatı adlı Yüksek Lisans tezinde ise revan Köşkü çinileri kısaca ele alınmıştır. Şermin BAŞKAN'ın Topkapı Sarayı Harem dairesi Çinileri adlı Mezuniyet tezinde yine revan Köşkü çinileri kısaca açıklanmakta olup çizim veya resimlerle desteklenmemektedir.

Bu incelemelerden sonra çini bezeli yapılarda, çini süsleme unsurunun genellikle detaysız bir anlatımla ifade edildiği görülmüştür. Biz bu eserlerden farklı olarak Revan Köşkünü resimlerle destekliyerek anlattıktan sonra köşke ait olan tüm çinileri katalog çalışması yaparak detaylı bir biçimde anlatılmaya çalışılmıştır. Bu anlatım esnasında köşkün tüm çinilerin helezonik, kanaviçe, desen ve yüzey dağılım şemalarının çizimleri yapılmıştır ve çok miktarda resimle görsel olarak desteklenmiştir. Köşkte kullanılan motifler tek tek çizilerek renklendirilmiş ve motifler hakkında kısa bilgiler aktarılmıştır. Köşkün çinilerinin günümüzdeki durumu hakkında bilgiler aktarılmıştır.

Geleneksel Türk El Sanatları adına burada oluşan bu açığa dikkat çekmek, hazırlanan çalışmanın Türk Çini Sanatına kazandırılması, Sanat Tarihi açısından yeni bir bakış ve soluk yakalamak, bizden sonra gelecek arkadaşlara ışık tutması açısından yararlı bir kaynak olması, Kültür Bakanlığı'nın yapacağı bir çalışma esnasında hazırlanan çizimlerin yararlı bir kaynak teşkil etmesi hedef alınmıştır.

Yöntemi:

Konuyla ilgili araştırmalara öncelikle Sakarya Üniversitesi Süleyman Demirel Kütüphanesi, daha sonra İstanbul'daki Üniversiteler ve Devlet kütüphanelerinden Beyazıt, İrcıca, Mimar Sinan, İslam araştırmaları Merkezi, İstanbul Üniversitesi kütüphanelerinden konuyla ilgili olan yazılı dökümanların tespiti ile başlandı.

Elde edilen bütün yazılı kaynaklar, T.C. Kültür Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden alınmış olan izin belgesi ile Revan Köşkü içerisinde tarafımdan yapılmış olan fotoğraf ve kamera çekimleriyle desteklenerek bir sistem dâhilinde yapıyı görsel olarak tanıtılmış, tüm yapı süsleme öğelerini incelikleri anlatılarak, motiflerin anatomik yapısının incelenmesi ve kavranılması için değerlendirilmiştir.

Revan Köşkü XVII. yy. Kütahya Çinilerinin en güzel kompozisyon ve renk özelliklerini taşımaktadır. Köşkün içte ve dışta duvarlarını süsleyen çinilerin günümüze gelene kadar geçen yüzyıllar içerisinde göz alıcı parlaklığını kaybetmediği görülmektedir.

Kütüphanelerde yazılı kaynak taramaları yapılırken gidilen her kütüphanenin görevlileri, yaptıkları işe vakıf oldukları için herhangi bir güçlükle karşılaşmamıştır. Fotoğraf ve kamera çekimleri sırasında, Topkapı Sarayının ziyarete kapalı olduğu Salı günü seçildiği için bir güvenlik görevlisi eşliğinde her hangi bir problemle

karşılaşmadan rahatlıkla çekimler tamamlanmıştır. Topkapı Sarayı Revan Köşkünün çinilerinin özellikleri anlatılırken katalog sisteminde aktarılması tercih edilmiştir. Ayrıca Köşk'te bulunan çinilerin kompozisyon ve teknik özelliklerinin daha detaylı ifade edilebilmesi için şema çizimleri kullanılmıştır.

Katalog çalışması yapılırken Revan Köşkü'nde bulunan tüm çini desenlerinin yüzey dağılım şeması, helozonik, kanaviçe, nüanslı çizimleri tarafımdan yapılmıştır. Bu sebeple köşkteki çalışmalar esnasında tüm desenlerin çizimleri eskiz kâğıdına çizilerek alınmıştır. Çizimlerini aldığımız tasarımların hepsi, mecburen rahat ulaşılabilecek uygun yakınlıktaki mesafelerden tercih edilmiştir. Sadece köşkün ikinci kat pencerelerinin üstünde yer alan pencere alınlıkları çok yüksekte olduğu için ve merdiven yardımıyla ulaşılması da mümkün olmadığından desenlerin çizimlerinde sıkıntı yaşanmıştır. Bu sıkıntının aşılmasında kamera çekimi esnasında tasarımın yakından çekilen görüntülerinin ozalit yardımıyla büyütülmesi ile tasarımların sadece genel şemasının çizilmesiyle sıkıntının çözümlenmesi uygun görülmüştür. Bu rağmen tasarımlarda çizim esnasında fark edilen bazı hatalarında olması mümkündür.

Hazırlanan tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Topkapı Sarayı Revan Köşkü, bu alandaki yazılı kaynaklar yardımıyla genel bir bakış içerisinde anlatılmıştır.

İkinci bölümde ise, Topkapı Sarayı Revan Köşkü'nde çinilerin kapladığı alanları, bu çinilerde kullanılan malzeme, teknik, desen, motif ve renk hakkında geniş bilgiler, çizim ve renklendirmeler ile ayrıntılı olarak sunulmaya çalışılmıştır.

Tezin üçüncü ve son bölümünde ise bitirme projesinin teorik metin kısmının yanında, Revan Köşküne ait olan A1 ve A2 nolu panoların uygulaması tercih edilmiştir. 3. uygulama çalışmasında ise natüralist üslupta, serbest tasarım yapılarak hazırlanan tabak tercih edilmiştir. Bu uygulamalar yapılırken zamanın kısalığı sebebiyle hazır karo ve tabaklar kullanılmıştır. Tez içinde geçen resimler ve çizimler listesi baş tarafta verilmiştir. Kaynakça, yazar, kitap, makale ve madde adına göre alfabetik sıralanmıştır. Ekler bölümünde ise, köşkten çekilen çini desenlerinin eskizleri, bunların düzeltilmiş halleri ve ozalitleri yer almaktadır.

BÖLÜM 1: TOPKAPI SARAYI MÜZESİ'NİN GENEL ŞEMASI VE REVAN KÖŞKÜ'NÜN MİMARİ ÖZELLİKLERİ, XVII. YY. ÇİNİ SANATI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Topkapı Sarayı Müzesinin Genel Şeması

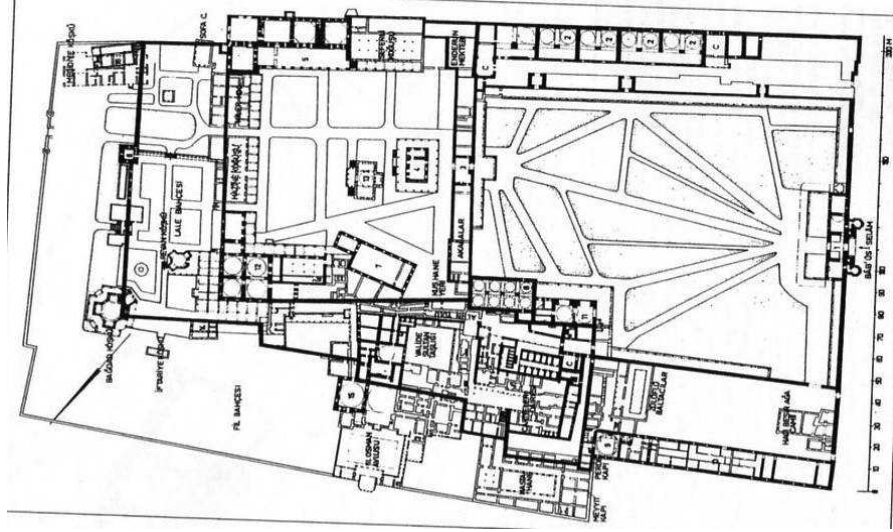
Topkapı Sarayı Osmanlı mimarlığının hemen hemen her evresini varlığında barındıran geniş kapsamlı bir yapılar topluluğudur. Yapıldığı dönemde Sarayı Cedid ve ya Yeni Saray adı verilen bu yapı, sahildeki binalardan biri olan Topkapı Sahil Sarayınının 1863 yılında çıkan yangın sonucu yanmasıyla Saray-ı Cedid Topkapı Sarayı olarak anılmaya başlamıştır.

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'un fethinden bugünkü İstanbul Üniversitesi'nin bulunduğu alanda bir saray yaptırmış, bu sarayın kısa sürede bitirilmesi nedeniyle devlet işleri için gerekli ortam kazandırılmamış, sonuçta yeni ve daha kapsamlı bir saray yapısına gereksinim doğmuştur. Yeni Saray için ise 1465 tarihinde kentin Marmara ve Boğaziçi'ni aynı anda görebilen çok özel bir bölümü seçilmiştir. Zeytinlik bir alan olan kentin bu tepesi, yaklaşık 1400 m. uzunluğunda bir sur duvarıyla çevrilmiştir (Çzm:1)(Rsm. 8). 1478 tarihinde yaptırıldığı bilinen, Sur-u Sultani adı verilen bu sur, Haliç ve Marmara kıyılarında kenti öteden beri çevreleyen eski Bizans surlarıyla birleşir. Bu surlar üzerinde sarayın Otluk Kapısı, Demir Kapı ve Bab-ı Hümayun adında büyük kapılarıyla, bunlar arasında kalan beş adet koltuk kapısı yer almaktadır. Sarayın ana girişi ise, Ayasofya'nın arkasına düşen yerde bulunan Bab-ı Hümayun kısmıdır.¹ Yaklaşık 700.000 metrekarelik bir alana yayılan sarayda ilk yapılaşma Fatih döneminde başlamış, her padişahın ilave ettiği binalarla zamanla büyük bir yapılar topluluğu meydana gelmiştir.²

¹ SÖZEN, Metin (1990), *Devletin Evi Saray*, Sandoz Kültür Yayınları No:12, İstanbul, s.62-63

² SÖZEN, Metin (1990), *Devletin Evi Saray*, Sandoz Kültür Yayınları No:12, İstanbul, s.62-63

**Çizim 1: Topkapı Sarayı Müzesi Plan Şeması
(Doğan KUBAN)³**

Sarayın kapladığı binalar gurubunun yüzölçümü ise, 80 bin metrekaredir. Sarayın birbirinden görkemli kapılarla ayrılan üç ana avludan oluşan yapısı Fatih döneminde şekillenmiştir. Bab-ı Hümayundan girilen birinci avlu'da çeşitli faaliyetlerin yürütüldüğü bir yapılanma mevcuttu(Rsm. 1-2).

**Resim 1: Bab-ı Hümayunun 16. y.y. daki Görünümü
(Metin AND)⁴**

³ KUBAN, Doğan (1994), Topkapı Sarayı, *İstanbul Ansiklopedisi* C. 7, İstanbul, s. 2583

⁴ AND, Metin (2004), *Osmanlı Tasvir Sanatları 1*, Minyatür, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, İkinci Basım, Hünernname, Nusretname, s.239

Resim 2: Bab-ı Hümayunun Günümüzdeki Görünümü

Sarayın orta kapısı olan Babüsselam, Divan avlusuna açılmaktadır. Fatih döneminde bu avlunun Marmara cephesinde mutfaklar, Haliç cephesinde Has Ahır, Kubbealtı ve Kulesi inşa olunmuştur. Kubbealtı'nın konumu hareme ulaşacak şekilde düzenlenmiştir, fakat Fatih dönemine ait olan bu yapıların hiç biri günümüze kadar ulaşamamıştır(Rsm. 3-4).⁵

**Resim 3: Babüsselam'ın 16.y.y.'daki görünümü
(Metin AND)⁶**

⁵ ŞİMŞİRGİL, Ahmet (2005), *Taşa Yazılan Tarih Topkapı Sarayı*, Tarih Düşünce Kitapları/13, İstanbul, s.14

⁶ AND, Metin (2004), *Osmanlı Tasvir Sanatları 1*, Minyatür, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, İkinci Basım, Hünerrname, Nusretname, s.241

Resim 4: Babüselam'ın 16.y.y.'daki görünümü
(Metin AND)⁷

Resim 5: Babüselam'ın Günümüzdeki görünümü

Babüsaade'den geçilerek girilen üçüncü avlu, Enderun Avlusudur. Bu avluda ilk olarak Fatih Köşkü inşa edilmiştir. Kuzeydoğu köşesinde Has oda ile Arz Odası, Enderun Mektebi ve Yatakhanesi ile Padişahın hanımları için odaları vardır.

⁷ AND, Metin (2004), *Osmanlı Tasvir Sanatları 1*, Minyatür, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, İkinci Basım, s.241

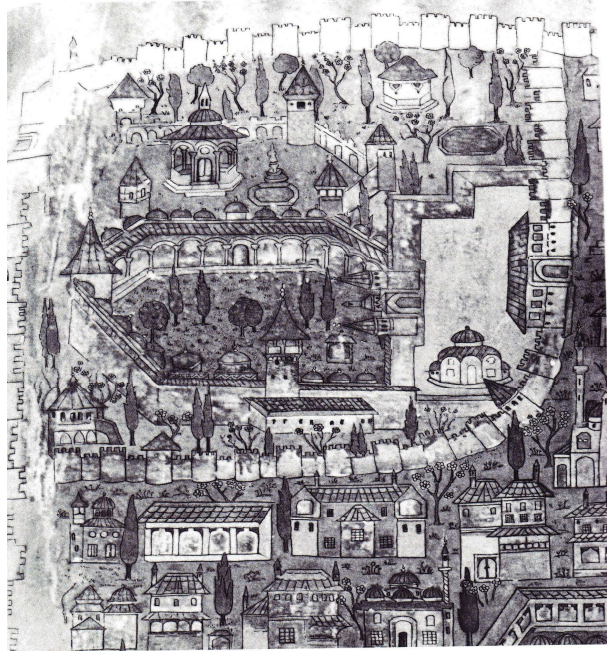
Fatih Sultan Mehmet'ten sonra tahta çıkan padişahların, sarayda koğuş, köşk, cami, oda ve kütüphane gibi eklemeler yaptıkları bilinmektedir. Ayrıca muhtelif zamanlarda çıkan yangın ve depremler saray planının değişmesine yol açmıştır. Yavuz Sultan Selim döneminde Hilafetin Osmanlıya geçmesi ve Mukaddes Emanetlerin Saray'ın özel bir odasında toplanması Saray'ın önemli bir merkez haline dönüşmesine sebep olmuştur. Saray bugün ki planının ana hatları 16.y.y. da şekillenmiştir. Bu yüzyıldaki en önemli değişiklikler arasında Kanuni'nin Kubbealtı'nı inşa ettirmesidir. Bu durum artık devlet işlerinin tamamının Sarayda yürütüldüğünün göstergesidir. Ve yine 16. asır'ın ikinci yarısında bugün ki Harem-i Hümayun bölümü ile 17. asırda bahçelere köşkler inşa edilmiştir. Haremin Topkapı Sarayına taşınmasıyla padişahlar devlet işleriyle birlikte özel hayatlarını da burada geçirmeye başlamışlardır. Böylece Topkapı sarayı, özel koruma sistemi ve düzeni ile İstanbul içinde küçük bir şehir olmuştur. Saray arazisi üzerinde bulunan yapı gurupları aşağıdaki gibi tasnif edilmiştir(Rsm. 5-7).⁸

10 cami	12 kütüphane
3 namazgâh	7 köşk
8 koğuş	7 hazine
14 hamam	6 kule
2 hastane	22 çeşme
2 eczane	11 kuyu
5 okul	2 sarnıç
6 havuz	2 su terazisi
20 mutfak	400 oda ve salon

Topkapı Sarayı 1465–1854 Yılları arasında 400 yıllık bir zaman dilimi içerisinde Osmanlı Padişahlarına dünyanın üç kıtasında bulunan onlarca ülkeyi ve milleti idare merkezliği ile özel hane görevi yapmıştır. Binanın işlevi, Sultan Abdülmecid'in 1854'de Dolmabahçe Sarayını yaptırmasına kadar bu sıfatı devam etmiştir. 3 Nisan 1924'te Bakanlar Kurulu kararınca, Topkapı Sarayı müze haline dönüştürülerek 9 Ekim 1924'ten itibaren Dünya'nın en zengin ve büyük müzesi olarak hizmete açılmıştır.

⁸ ŞİMŞİRGİL, Ahmet (2005), *Taşa Yazılan Tarih Topkapı Sarayı*, Tarih Düşünce Kitapları/13, İstanbul, s.14–15

Resim 6: Topkapı Sarayı Müzesi 16.y.y.'daki Genel Görünümü
(Gülru Necipoğlu)⁹

Resim 7: Topkapı Sarayı Müzesi 16.y.y.'daki Genel Görünümü
(Metin AND)¹⁰

⁹ NECİPOĞLU, Gülru (2007), *Topkapı Sarayı Mimari*, Tören ve İktidar, Yapı Kredi yayınları, İstanbul, s.238

¹⁰ AND, Metin (2004), *Osmanlı Tasvir Sanatları 1*, Minyatür, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, İkinci Basım, Minyatür, Süleymanname, s.240

1.1.1. Revan Köşkü'nün Banisi: Sultan IV. Murad

10 Eylül 1623 Pazar günü amcası Deli Mustafa'dan sonra imparatorluk tahtına 12 yaşına bir çocuk iken çıkan ve miladi takvim ile 16 sene 4 ay 29 gün padişahlık yapan, yirmi sekiz yaşında ölen 4. Sultan Murad, Osmanlı Padişahlarının Cesar Borgia'sıdır. Machiavel nazariyesine göre büyük hükümdardır.

Bir yaz günü 27 Temmuz 1612 Cuma, Boğaz içinde Çengelköy'de Kule bahçesi kasrında dünyaya gelmiştir. Annesi Kösem Mahpeyker Sultan Birinci Sultan Ahmed'in baş tacı sevgili zevcesi idi.

12 iki yaşında iken tahta çıkan 4. Murad bir iki yıl içinde serpilmişti. Sultanı yakından tanıyan Evliya Çelebi Seyahatnamesinde IV. Murad'ın dilâverlik, yiğitlik, pehlivanlık ve Silahşorluk yolundaki kabiliyet ve hünelerini uzun uzadıya methederek anlatmaktadır (Resim:9-10).¹¹

Resim 8: Topkapı Sarayı Müzesi Genel Görünümü

¹¹ KOÇU, Reşad Ekrem (1981), *Osmanlı Padişahları*, Ana Yayınevi, İstanbul, s. 205-206

**Resim 9: IV. Murat Han Minyatürü
(Metin And)¹²**

Tahsiline son derece itina gösterilmiştir. 12 yaşında iken Arapça ve Farsçayı ana dili gibi kullanıyordu. El yazısı hattat denilecek kadar güzeldi. Osmanlı ülkesini coğrafyasını ve Osmanlı tarihini, İslam Tarihini çok iyi biliyordu. İçli duygulu bir adamdı, şark musikisine vakıftı. Hanedanın şair padişahları arasında ilk hatırlananlardan biridir. Padişahlığının ilk dokuz yılı korkunç bir anarşi içinde geçmiştir.¹³

**Resim 10: IV. Murat Han'ın Eğlencesini Konu Alan Minyatürü
(Metin AND)¹⁴**

¹² AND, Metin (2004), *Osmanlı Tasvir Sanatları 1*, Minyatür, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, İkinci Basım, Kebir Musavver Silsilename, s.159

¹³ KOÇU, Reşad Ekrem (1981), *Osmanlı Padişahları*, Ana Yayınevi, İstanbul, s. 206

¹⁴ AND, Metin (2004), *Osmanlı Tasvir Sanatları 1*, Minyatür, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, İkinci Basım, s. 202, Albüm

Şarkta iki defa İran Seferi'ne çıktı. Kaynaklarda birinden Revan Fatihi, diğerinden Bağdat Fatihi olarak geri döndüğü anlatılır. Padişah bu iki zafer anısına Topkapı Sarayında Revan ve Bağdat köşklerini yaptırmıştır.

Bağdat seferinden hasta olarak dönen Sultan Murad Bayram günü kutlamaları kabul etti ve saraya döner dönmez ağırlaştı. 1640 yılı Şubat 8–9 Çarşamba Perşembe gecesi vefat eden Murat Han babası Birinci Sultan Ahmet Türbesine defnedilmiştir.¹⁵

1.1.2. Revan Köşkü'nün Mimarı (Mimar Kasım Ağa)

Mimar Kasım hicri on birinci yüzyılın (M.XVII) önemli şahsiyetlerindedir. Kasım Ağa mimarlıktaki hünelerinden ziyade, siyasetteki nüfuzu ile şahsiyetini göstermiştir. Sultan İbrahim ve Sultan dördüncü Murad dönemlerinde sarayda en önemli vazifelere getirilen bir siyasetçidir. Ayrıca Kasım Ağanın muazzam bir servete sahip olduğu tarihçiler tarafından anlatılmaktadır.

Mimar Kasım ağa Sultan İbrahim'in tahtan indirilmesinde rol oynayan ağalar arasında yer almıştır. Devlet işleriyle çokça ilgilenen Koca Kasım'ın arası Hatice Turhan Sultanla bozulunca Valide kethüdalığından alınır. Zindanda kanlı kuyuya indirilir. Burada kuyunun kokusuna dayanamaz hasta olur. Burnunu akrep sokar, burnunun bir tarafı çürür. Aslında Kasım Ağa'nın ölmesini isteyen hasımları Valide Sultanın korkusundan bu emellerini gerçekleştiremezler. Kasım ağanın tüm varlığını talan eden hasımları sadece ailesine ve evine zarar vermezler. Kendisini de Kıbrıs'a sürgüne gönderilir.¹⁶

Üsküdar Sarayında Baltacılar Koğuşunun tamiri, Topkapı Sarayında Sepetçiler Kasrını Yeniden İnşa etmesi, Hasekideki Bayram Paşa Medresesi, Türbesi ve Sebili, Üsküdar da Mahpeyker Kösem Valide Sultan namına Yapılan Çinili Cami, Revan ve Bağdat Köşkleri bilinen eserleridir. Kasım ağa çok yaşlı olarak 1659'da vefat etmiş olup Karaca Ahmet mezarlığına gömülmüştür.¹⁷

¹⁵ AND, Metin (2004), *Osmanlı Tasvir Sanatları 1*, Minyatür, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, İkinci Basım, s. 205–223

¹⁶ ALTINAY, Ahmet Refik (1980), *Âlimler ve Sanatkârlar*, Kültür Bakanlığı Yayınları, s.167–182

¹⁷BULUT, İstiklal (1958), *Revan Köşkü*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Bitirme Tezi, İstanbul, 1958, s. 9–10

1.1.3. Revan Köşkü'nün Mimari ve Sanatsal Özellikleri

Topkapı Sarayı Hırka-i Saadet dairesinin önünde ve Fıskiyeli havuzun yanında bulunan Revan Köşkü 1635 (h. 1045) senesinde Erivan kalesinin alınmasından sonra IV. Sultan Murat tarafından yaptırılmıştır. Revan Odası, Sarık Odası, Destar Odası adlarıyla bilindiği gibi Çifte Köşkler diye de anılır. Haliç manzaralı köşk, Hırka-i Saadet dairesinin karşısındadır. Bundan dolayı Saffa ya da Pars denilen temizliklerde Kutsal Emanetler buraya taşınırdı. Sarık odası denilmesi ise, Tülbend Ağasının padişah için türlü formlardaki sarıkları burada hazırlamasından gelmektedir. Padişahın giysileri de burada saklanırdı, bir nevi giysi odası olarak kullanılırdı. ¹⁸

Koca Kasım tarafından yapılan Revan Köşkü sekizgen plan şeması üzerine oturtulmuştur Hırka-i Saadet dairesinin önünde inşa edildiği için sekizgen plan şeması tam olarak uygulanamamıştır(Rsm.11). Bu sebeple Köşkü revak'a bağlama mecburiyetini doğurmuştur(Çzm.2).¹⁹

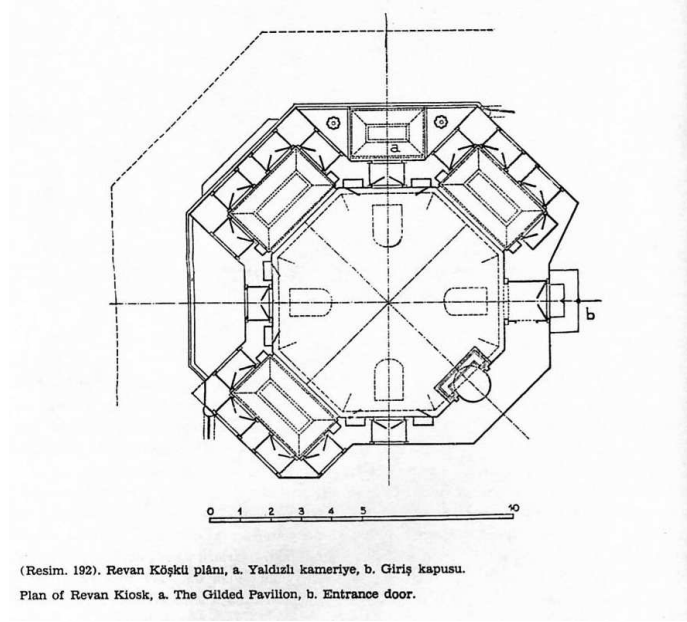
Resim 11: Revan Köşkü İç Görünüm

¹⁸ SAKAOĞLU, Necdet (2000), *Tarihi Mekânları, Kitabeleri ve anıları ile Saray-ı Hümayun*, Denizbank Yayınları, Denizbank Yayını, İstanbul, s. 255

¹⁹ ELDEM, Sedat H. (1969–73), *Köşkler ve Kasırlar*, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Bölümü Rölöve Kürsüsü, İstanbul s. 299

**Çizim 2: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Planı
(Sedat H. ELDEM)²⁰**

(Resim. 192). Revan Köşkü planı, a. Yıldızlı kameriye, b. Giriş kapusu.
Plan of Revan Kiosk, a. The Gilded Pavilion, b. Entrance door.

Revan Köşkü üç eyvanlıdır. Eyvanlar cephe çıkıntısı şeklindedir(Rsm.13-14). Dördüncü çıkıntı yer müsaade etmediği için yapılamamıştır. Bunun yerini işgal eden sağır duvar önünde klasik üslupta tombak yaşmaklı bir oda ocağı vardır(Rsm: 12).²¹

Resim 12 Revan Köşkü'nden Ocak Detayı

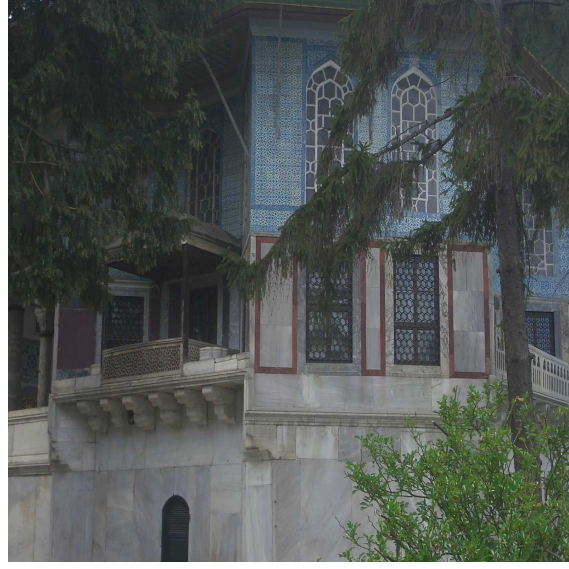

²⁰ ELDEM, Sedat H.; *Köşkler ve Kasırlar*, s.288

²¹ ELDEM, Sedat H.; *Köşkler ve Kasırlar*, s.299

Bina 3 metre Yüksekliğinde bir kaide duvarı üzerine oturtulmuştur. Köşkün Kubbe yüksekliği ise 7.70 m.dir.²² Köşkün Lale Bahçesi'ne bakan çok muhteşem bir balkonu vardır. Dört burmalı ahşap sütun üzerine gene ahşap çatılı olan bu balkonu(Rsm: 13) köşkün en güzel kısımlarından biridir. Küçük, çok sevimli olan bu köşkün bir de Haliç'e bakan üçgen biçimli minik bir balkonu daha vardır(Rsm: 14).²³

Resim 13: Revan Köşkü'nün Balkonları

Resim 14: Revan Köşkü'nün Balkonları

²² ELDEM, Sedat H.; *Köşkler ve Kasırlar*, s. 299

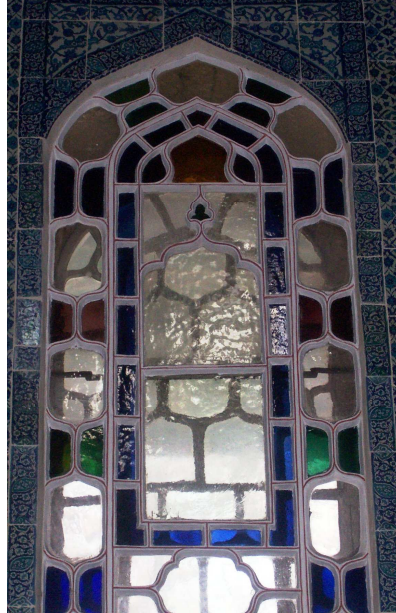
²³ TEZCAN, Hülya (1978), *Köşkler*, Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul, s. 16

Resim 15: Revan Köşkü'nün den Görünüm

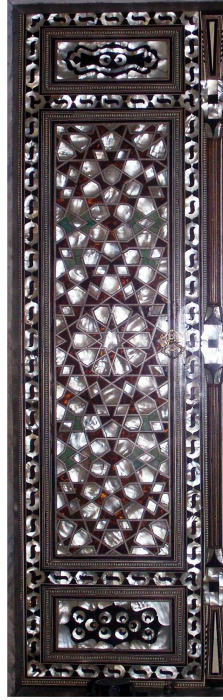
Revan Köşkü'nün iç kısımları süsleyen mimari unsurlar ise şöyledir: Pencereler alt, üst ve kubbede olmak üzere otuz dört tanedir. Alttaki pencereler demir parmaklıklı, içten ise ahşap üzerine sedef(Rsm. 17), başa kakmalı olup geometrik motiflerle bezelidir. Bu pencerelerin iç duvarları çinilerle kaplıdır. Üsttekiler beyaz camların arasına yerleştirilmiş geometrik motifli, mavi, kırmızı, yeşil camlarla süslüdür(Rsm16). Duvarlar, ikinci sıradaki camların üzerine kadar 17.y.y.'ın mavi-beyaz çinileri ile kaplıdır.²⁴

Resim 16: Revan Köşkü'nden Sedef ve Renkli Pencere Detayı

²⁴ KOÇU, Reşad Ekrem (1960), *Topkapı Sarayı*, İstanbul Ansiklopedisi Kütüphanesi Yayınları, İstanbul s. 107

Resim 17: Revan Köşkü'nden Sedef ve Renkli Pencere Detayı

Kubbe ve yan çıkıntılarının tavanları muhteşem kalem işleri ile bezenmiştir (Rsm: 18–20). Kubbeden farklı olarak bu üç çıkıntının tavanı önce deri ile kaplanmış sonra da üzerine altın nakışlar yapılmıştır.²⁵

Resim 18: Revan Köşkü'nden Kalem işi Detayı

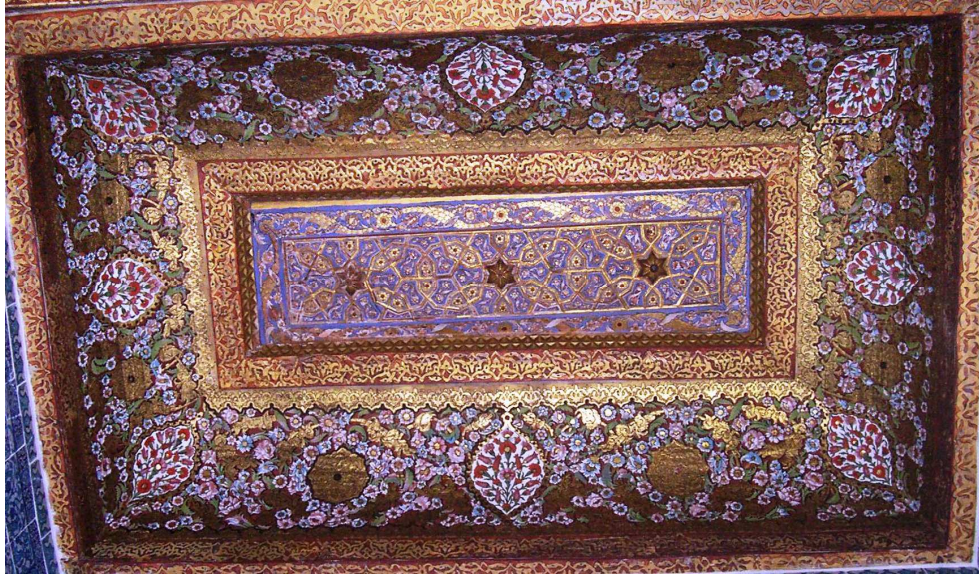

²⁵ KOÇU, Reşad Ekrem; *Topkapu Sarayı*, s. 107

Resim 19: Revan Köşkü'nden Kalem işi Detayı

Resim 20: Revan Köşkü'nden Kalem işi Detayı

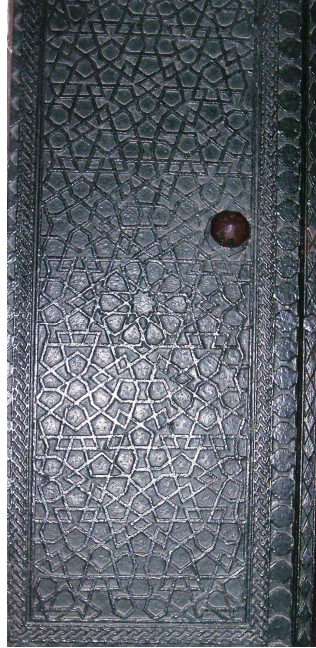
Ayrıca çıkıntılarının yan duvarlarına hareket kazandırmak için açılan karşılıklı nişler yer almaktadır(Rsm: 21). Nişlerin içleri 16.yy. çinileri ile kaplanmıştır. Bu çiniler sarı, yeşil, kobalt ve kırmızı renklerden oluşmaktadır.

Resim 21: Revan Köşkü'nden Nişler'in Detayları

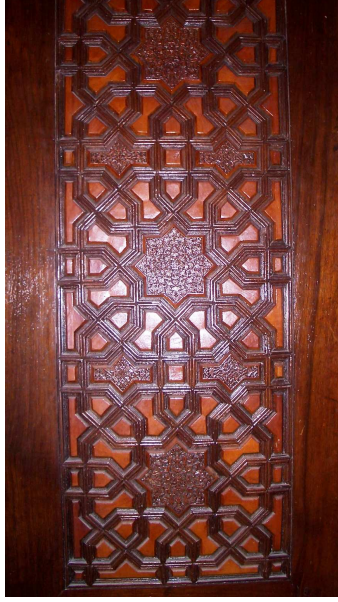

Köşkün kapısı içten ahşap dıştan ise metal olup, üzerleri geometrik motiflerle bezelidir(Rsm:22-23).

Resim 22: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü'nden Kapı

Resim 23: Revan Köşkü'nden Kapı Detayları

Revan Köşkü'nün dış cephesinde ki mimari süslemeler ise şöyledir: Duvarlar belli bir seviyeye kadar renkli mermer levhalarla donatılmıştır(Rsm:24-25). Mermer kaplamalardan sonra 17. yy. mavi-beyaz çiniler kubbe saçaklarına kadar uzanmaktadır.²⁶ Ayrıca köşkün içine beyaz üzerine siyah renkli rumilerle tasarlanarak hazırlanmış olan mermer bir basamakla girilmektedir(Rsm: 27). İçeri girer girmez sarı ve kahverengi ile bezenmiş olan yıldız formlu geometrik mermer süslemeli tavan görülür(Rsm: 26).

Resim 24: Revan Köşkü'nden Mermer Levhaların Detayları

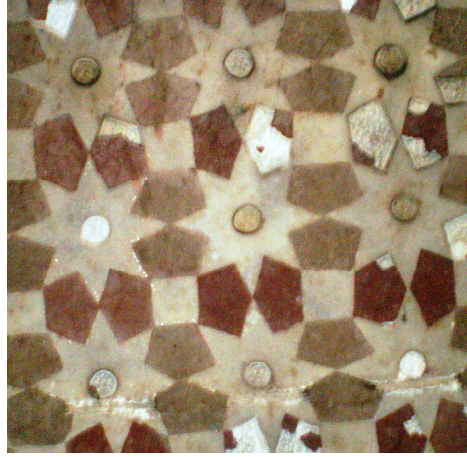

²⁶ TEZCAN, Hülya (1978), *Köşkler*, Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul s. 15

Resim 25: Revan Köşkü'nden Mermer Levhaların Detayları

Resim 26: Revan Köşkü'nden Mermer Detayları

Resim 27: Revan Köşkü'nden Mermer Detayları

Resim 28: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü'nün Kitabesi

Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde bu köşkten aşağıda anlatıldığı şekilde bahsetmektedir(Rsm. 28).

“Murad Han... Üsküdar bahçesinde Revan Köşkünü yaptırdı. Cevri tarihi

Bu saadethanenin Cevri dedi tarihi

Devlet-abad makam-ı padişah-ı Cem-cenab”

Ebced hesabıyla diğer tarih

“Mualla kadriü âli-paye evreng-i Süleymani”

Başka tarih

“Kasr-ı Sultam Murad Han”

Başka tarih

“Vasf idüp Cevri didi tarihini

Beyt-i ma'mur hep âli makam”

Bir başka tarih

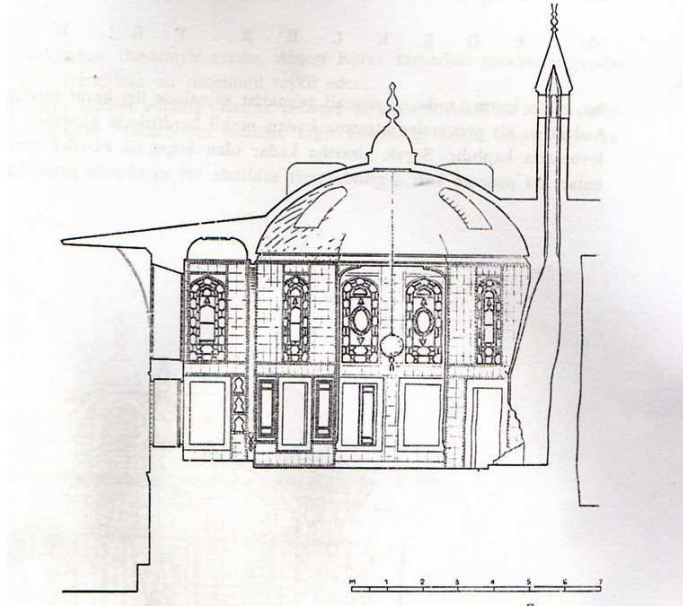
“Bu nükhethah-ı zibanun dedi tarihini cevri

Zehi kasr-ı Hümayun-u bülend eyvan-ı şahane”²⁷

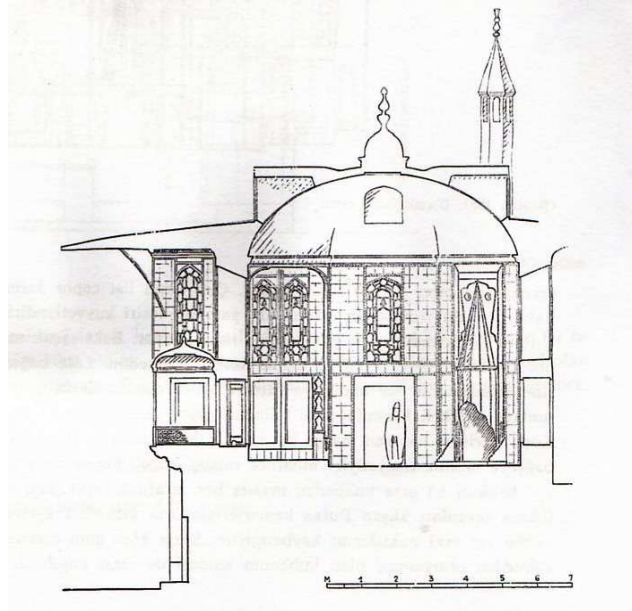
²⁷ DEMİRCANLI, Yüksel Yoldaş (1989) *İstanbul Mimarisi İçin Kaynak Olarak Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, s. 509–510

Revan Köşkünün mimari ve sanatsal özelliklerini belirten çizimler yer almaktadır(Çzm. 3-6).

Çizim 3: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Ocak İçinden Kesit (Sedad H. ELDEM)²⁸

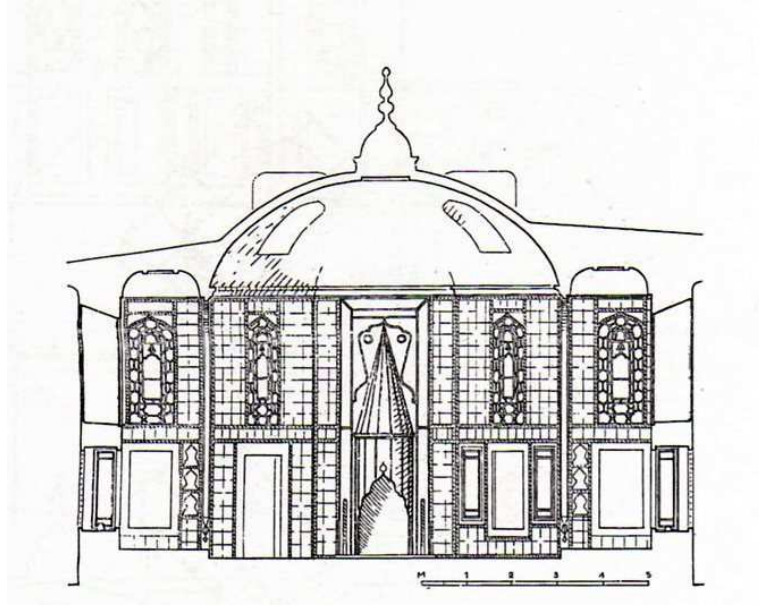
Çizim 4: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Kameriye İçinden Kesit (Sedad H. ELDEM)²⁹

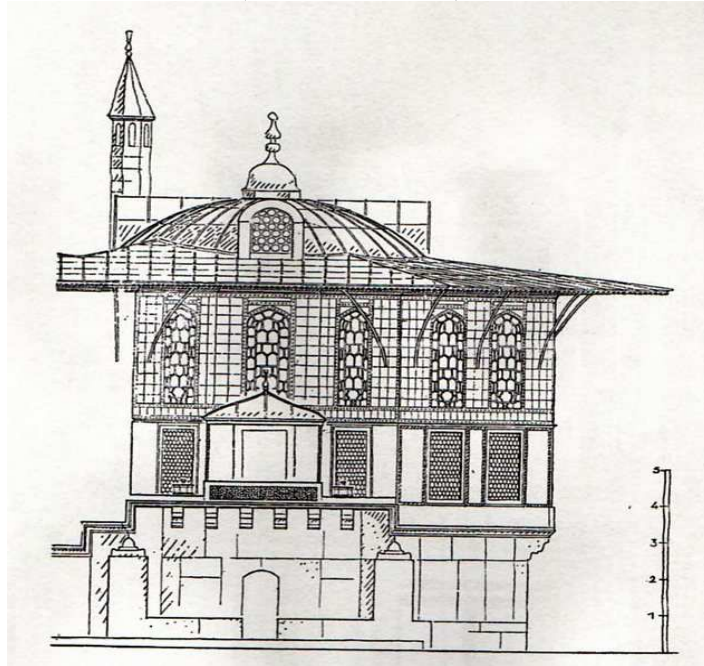
²⁸ ELDEM, Sedad H.; Köşkler ve Kasırlar, s.289

²⁹ ELDEM, Sedad H.; Köşkler ve Kasırlar, s.289

Çizim 5: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Uzunluğuna Kesit
(Sedad H. ELDEM)³⁰

Çizim 6: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Görünüş
(Sedad H. ELDEM)³¹

³⁰ ELDEM, Sedad H.; Köşkler ve Kasırlar, s.290

³¹ ELDEM, Sedad H.; Köşkler ve Kasırlar, s.291

T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'nden alınan bilgiler doğrultusunda İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşkü 1998–1999–2000 yılların'da Topkapı Sarayı Saray Yapıları Projesi Kapsamında çeşitli restorasyonlar geçirmiştir.

Köşkün içte çinileri ve eyvanların kalem işleri, dışta saçakların ahşapları onarılmış ve zemin boyası, altınları uygulamaları yapılmıştır. İçteki altıgen tuğla döşemeler horasan işi olup şerbet (şerbetin içeriğinde yağlı sönmüş kireç ve az miktarda taş tozu kullanılmıştır) denilen bir malzeme ile onarılıp derzleri sağlamlaştırılmıştır. Ocağın temizlik işlemleri tamamlanmış ve eyvanlarda ki sedirler yenilenmiştir. Ayrıca ilgili restorasyon görevlisinden Köşkün içine girerken kullanılan basamağın kakma tekniğiyle yapıldığı ve siyah renkli bütün parçasının kırık olduğu ve bunun tamamlandığı öğrenildi. Burada da şerbet denilen malzeme kullanılmış olup içeriğinde bol miktarda taş tozu, çok az miktarda yağlı sönmüş kireç kullanılarak hazırlanmıştır. Kubbedeki ahşap pencereler onarılmış ve çatının kurşunları yenilenmiştir.*

1.2. XVII. Yüzyıl Osmanlı Dönemi Çini Sanatı

Estetik duygusu ve süslemecilik insanlık tarihi ile beraber başlar. Bu duyguyla birlikte insanlar kullandıkları eşyaları, yaşadıkları mekânları sanatsal bakış açısıyla biçimlendirmişlerdir. Gelmiş geçmiş uygarlıklar arasında sanatta en güzel ve başarılı bir noktaya gelmeyi başaran milletler arasında Türkler de yer almaktadır. Türkler, Orta Asya'dan başlayarak, yakın doğuyu da kaplayan alanlarda Türk sanat kültürünü yüzyıllarca Anadolu ve Rumeli'de başarıyla yaşatmıştır.

Türk sanatlarımızın gelişiminde rol oynayan Türk devletleri; Göktürkler, bugünkü Moğolistan da Uygurlar, Türkistan'da Karahanlılar, İran'da Büyük Selçuklular, Suriye ve Irak'ta Atabekler, Gazne'de Gazneliler, Anadolu'da Anadolu Selçukluları, Türk Beylikleri ve Osmanlılardır.³²

Çini sanatının ortaya çıkışında ki en önemli iki gelişme ateş ve seramik sanattır. Seramik sanatını Türk Devletlerindeki ilk kullanım alanını Hun Devletinde bulmuştur. İnsanoğlu seramiğin keşfiyle birlikte onu zaman içerisinde hayatının en çok kullanılan

* T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü Yüksek Mimarı Nevhiz KOYUKAN'la Söyleşi

³² MÜLAYİM, Selçuk (1989), "Erken Devir Türk Sanatı", Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, Cilt. 2, sayı: 5, İstanbul, s. 19

parçası haline getirmiştir. Bu önemli parçayı sürekli geliştirmekle meşgul olmuştur. Bu meşguliyet zamanla emeğin karşılığını vermiştir, Ateşin yardımıyla da asırlarca yaşayacak Türk çini sanatı kendini göstermiştir.

1. 2. 1. XVII. Yüzyıl Çinilerde Malzeme Ve Teknik

Türk Çini Sanatı Osmanlı'nın en başarılı olduğu sanat alanlarından biridir. Türk ve Osmanlı mimarisinde çini büyük bir yer tutar. Aynı ayrı yurlarda Türk Mimari örneklerinin bazen dışta kubbe ve minarelerde olduğu gibi, çok kez de mekanlar'ın içlerini süslemiştir.³³

XVII. yy. Türk Çini Sanatını iki aşamalı olarak inceleyen sanat tarihçiler, ilk yarısında yapılan üretimlerin XVI. yy.'in devamı olduğunu düşünmektedirler. İkinci yarısında ise XVII. yy. Türk Çini Sanatı XVI. yüzyılın etkisinden çıkıp kendi karakterini kazanmıştır. Dolayısıyla konuyu anlatırken XVI. yüzyıldan bahsetmeden geçmek mümkün değildir.

Her değişimin öncesinde kullanılan bir malzeme ve teknik vardır. İznik çiniciliğinde de bu değişim söz konusudur. Öncelikle tez konusuyla ilgili olarak erken devir çini sanatının özelliklerinden sıyrılan XVI. yy. çiniciliğinin diğer dönemlerle karşılaştırılarak anlatılması uygun görülmüştür. Klasik dönemde hamur artık kil yerine yoğun kuvars ile hazırlandığı için ortaya çıkan malzeme sert ve beyaz olmaktadır. Formlarda ise altıgen levhalar yerine düz kare formlar kullanılmıştır. Sır tekniğinde ise kil ağırlıklı kırmızı hamur tercih edilmediği için bu devirde renkli sırlardan vazgeçildiği görülmektedir. Onun yerine beyaz hamur üzerine parlak, pürüzsüz ve saydam sır altı tekniği kullanılmaya başlanmıştır.³⁴ XVI. yy.'da çok kullanılan sır altı tekniği hakkında ana hatlarıyla bilgi vermek gerekirse,

Şekillendirilen seramik malzeme astarlanır ve güneşte kurutulur. Üstüne desen kömür tozu yardımıyla geçirilir ve siyah ya da mavi kontür boyası ile desenin dış hatları belirlenir. Kontürleme işlemi tamamlanınca uygun renkler seçilerek desen renklendirilir ve desenin, renklerin belli olması amacıyla malzeme şeffaf sırla sırlanır. Sırlanan

³³ ŞAHABEDDİN, Mimar (1930), *Selçuklu ve Osmanlı Çinileri İşçiliği*, Kâinat Kitaphanesi, İstanbul, s.8

³⁴ DEMİRİZ, Yıldız (2000), "Osmanlı Çini Sanatı", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 12 Ankara, s. 353

malzeme pişmesi için fırınlanır.³⁵ Bu dönemde artık daha yüksek ısıda (yaklaşık olarak 900 C⁰ – 1250 C⁰ arasında değişen ısılarda) pişirim yapılması tercih edilmiştir. Klasik dönemin en önemli buluşu kabarık olarak sürülen mercan kırmızısıdır(Rsm:29-30). Bu renk, çiniler üzerinde XVII. yy. ilk yarısının ortalarına kadar kullanılmıştır şeklinde aktarılabılır.

**Resim 29: Eyüp Sultan Türbesi
(Oktay ASLANAPA)³⁶**

Resim 30: Atik Valide Camii

XVII. yy. ikinci yarısında devletin zayıflamasıyla iktisadi, sosyal ve siyasi kurumlarında olduğu gibi sanatsal alanlarda da dolayısıyla geleneksel sanatların kalitesinde hızlı bir düşüş başlar. Klasik İznik Çinisi de teknik, malzeme bozukluğu yüzünden önemini kaybeder. Yerel ustaların elinde gelişen Kütahya Çiniciliği daha ön plana çıkar. Bu durum İznik çinilerinde kalitenin daha da bozulmasına sebep olur. Kalitesiz malzeme kullanımı da İznik Çiniciliğinin yok olma sürecini hızlandırmıştır.

³⁵ ASLANAPA, Oktay, *Anadoluda Türk Çini ve Keramik Sanatı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, S. 1, s. 27

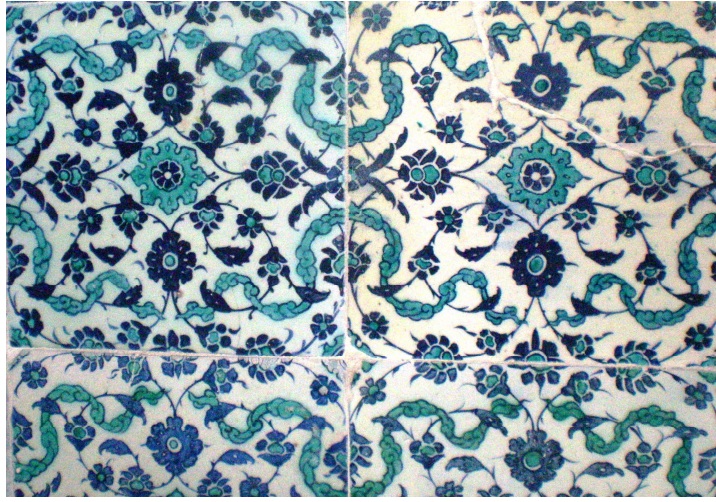
³⁶ ASLANAPA, Oktay (1999) *Turkish Tile and Ceramics Art*, İstanbul, s. 43

Bu dönem çinilerinde hamur artık daha kırılğan malzemeden hazırlanmaktaydı. İşçilikte kalitesiz çalışmalar görülür. Sırda çatlaklar, pürüzler oluşur. Renkler canlılığını kaybetmiş ve soluklaşmıştır. Zemin artık kirli beyazdır. Ayrıca zeminde lekelenmeler meydana gelmekte ve boyalar taşmakta olup dağılmaktadır. Aşağıda bu durumu ifade edebilmek için XVI. yy. İstanbul Kılıç Ali Paşa Camii ile XVII. yy. Topkapı Sarayı Revan Köşkü çinileri'nin resimlerle karşılaştırılması verilmiştir(Rsm:31-32).³⁷

Resim 31: Kılıç Ali Paşa Cami

Resim 32: Revan Köşkü

³⁷ ÖNEY, Gönül (1999), “*Erken Osmanlı mimarisinde Çini*”, Osmanlı Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, C.11, Ankara, s. 208-210

1. 2. 2. XVII. Çinilerde Görülen Motif, Desen, Renk Ve Kompozisyon Özellikleri

XVII. yy. ın ilk yarısı Türk – Çini Sanatında klasik dönemin takipçisi olduğu için, hazırlanan tez araştırma konusuna yardımcı olması düşüncesiyle XVI. Y.y. çinilerinde motif, kompozisyon ve renk özellikleri kısaca aşağıda anlatılmaya çalışılmıştır. Klasik dönem Türk - Çini Sanatı'nda belli başlı kompozisyon özellikleri ulama, serbest, simetrik ve merkezi kompozisyon şemalarıdır. Bu şemalar üzerinde topraktan, buluttan, yarım pençten, vazodan çıkışlar yapılarak kompozisyonlar oluşturulmuştur.

Bu kompozisyonları meydana getiren motifler hatayı, penç, yaprak, şemseler, çinbulutları, rumiler, çintemaniler, çeşitli meyve ağaçları, servi ve bahar ağaçları, üzüm salkımları, kalyonlar, zencerekler, tığlar, hat yazıları (celi yazılar), mermer taklidi desenler, hayvan figürleri, pul, vazolar, kandiller, naturalist üslupta; lale, gül, karanfil, menekşe, şakayık, haşhaş, çiğdem, küpe çiçeği, narçiçeği, zambak, sümbül, nergis, yaban gülleri ve kır çiçekleridir(Rsm: 33–38).³⁸

**Resim 33: Kanuni Sultan Süleyman Türbesi
(Oktay ASLANAPA)³⁹**

³⁸ ÖNEY, Gönül (1987), *İslam Mimarisinde Çini*, Ada Yayınları, İzmir, s. 72–73

³⁹ ASLANAPA, Oktay (1999) *Turkish Tile and Ceramics Art*, İstanbul, s.43

**Resim 34: Eyüp Sultan Türbesi
(Oktay ASLANAPA)**

Klasik dönemin en önemli rengi, kabarık sürülen mercan kırmızısıdır. Bunun yanında desenler kobalt mavisi, mercan kırmızısı, beyaz zemin, firuze, mor, parlak yeşil ve siyah kontur ile de renklendirilmiştir(Rsm:33-38).⁴⁰

**Resim 35: İznik Tabak
(Oktay ASLANAPA)**

**Resim 36: Eyüp Sultan Türbesi
(Oktay ASLANAPA)⁴¹**

⁴⁰ ÖNEY, Gönül (1987), *İslam Mimarisinde Çini*, Ada Yayınları, İzmir, s. 72-73

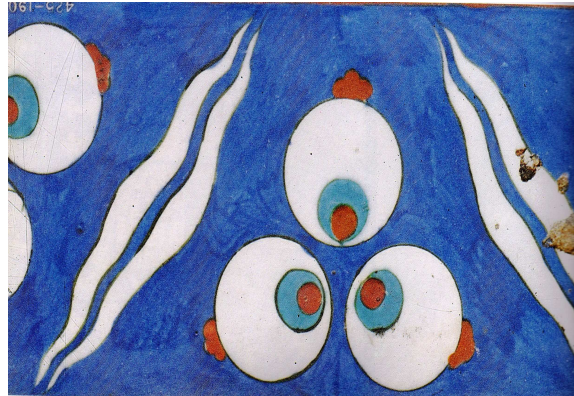
⁴¹ ASLANAPA, Oktay (1999) *Turkish Tile and Ceramics Art*, İstanbul, s.44

XVII. yy. Çini Sanatında kompozisyon açısından klasik dönemden daha farklı bir takım gelişmeler olmuştur. Bunlar; üretimi Kütahya’da gerçekleşen Kâbe, Hz. Muhammed’in mezarı ve Arafat Dağı tasvirli kompozisyonlardır. Bu tür desenlerde Kâbe Yapısı, kahverengi, yeşil veya siyah renkli anahtar deliği şeklinde bir çerçevenin içinde gösterilir. Etrafını tek veya çift sıra halinde bir revak çevirir. Avlu genellikle beyaz ve mavi renklerle çizgisel olarak belirtilir. Dört mezhebi sembolize eden yapılar minber, zemzem kuyusu veya dışında sayıları 6 – 7’yi bulan minareler görülür. Bu çinilerde daha çok mavi, firuze, yeşil, siyah ve kahverengi renklerin kullanımı hâkimdir(Rsm: 39–41).⁴²

**Resim 37: İznik Çinisi
(Gönül ÖNEY)**

**Resim 38: İznik Çinisi
(Gönül ÖNEY)⁴³**

⁴² DEMİRİZ Yıldız; “Osmanlı Çini Sanatı”, s.353-372

⁴³ ÖNEY Gönül; İslam Mimarisinde Çini, s.95

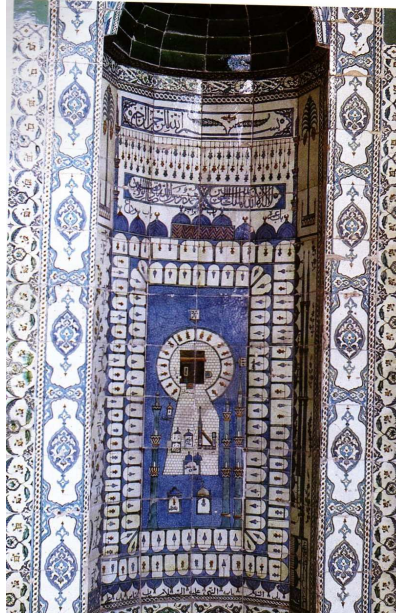
**Resim 39: Rüstem Paşa ve Yeni Camii Kâbe Tasvirli Pano
(Tiles Of Rüstempaşa Mosoue)⁴⁴**

Resim 40 Rüstem Paşa ve Yeni Camii Kâbe Tasvirli Pano

**Resim 41: Topkapı Sarayı Harem Dairesi Kâbe Tasvirli Pano
(Gönül Öney)**

⁴⁴ *Tiles Of Rüstem paşa Mosque*, Eser Sahibinin Kendi Yayını, İstanbul 2005, s.20

Bir diğer özellikte klasik dönem XVII. yy.da motif dağarcığının hala zenginliğini kaybetmemiş olmasdır. iek motiflerinin çeşidinde çoğalmalar görülmüş, çizimlerde doğaya daha yakınlaşılmıştır. Tasarım açısından oldukça hareketli bir dönemdir. XVII. yy.' ın ilk yarısının ortasına doğru bayrak kırmızısı rengi kaybolmaya başlar ve hızlı şekilde yok olup yerini kiremit rengine, kahverengiye bırakır. Aşağıda XVII. yy. da yapılan İstanbul Yeni Camii ile XVI. yy.ın en güzel ini örneklerini taşıyan Rüstem Paşa camii çinilerinde kullanılan kırmızı renklerin karşılaştırılması verilmiştir(Rsm.42–43).

Resim 42: Yeni Camii Duvar Panosu

Resim 43: Rüstem Paşa Camii

17. yy.'ın ikinci yarısında, ini sanatında asıl olumsuz gelişmeler başlar. İznik, ticaret yollarının yer değiştirmesi ile önemini yitirir. Bu sebeple hep ikinci planda kalan Kütahya, n plana çıkar. Bu gelişmeler neticesinde İznik inilerinin hamur, renk, sır ve işçilik kalitesin'de düşmeler görülür.

Desenlerde bir döneme damgasını vuran mercan kırmızı renk yok olur, renklerde kısırlaşma başlar, çok ağırlıklı olarak mavi – beyaz çalışmalara dönülür. Sır kalitesi düşer, zemin üzerinde sır çatlakları oluşmaya, zemin rengi kirli beyaza dönüşerek lekeler oluşmaya, boyalarda taşmalar ve dağılmalar meydana gelir. Renkler canlılığını yitirip soluklaşmaya ve XVII. yy. sonuna doğru desenlerde de bir biteviyelik görülür. Özellikle Çintemani sedir ağaçları ve bulutlar desenlerde çok sık tekrarlanır olmuştur.⁴⁵ XVI. yy. çinilerindeki tasarım özellikleri incelendiğinde tam yuvarlak dönen dallar, XVII. yy.’da oval olarak şekil değiştirip deforme olmuştur. Aşağıda XVII. yy. da inşa edilen İstanbul Yeni cami iile XVI. yy.da yapılan Rüstem Paşa Camii çinileri’nin resimleri verilerek helozanlardaki farklara dikkat çekilmek istenmiştir(Rsm: 45–46).

Resim 44: Yeni Camii Duvar Panosu

Resim 45: Rüstem Paşa Camii

⁴⁵ ALTUN, Ara (1999) “Osmanlı Çiniciliğinde İznik”, Osmanlı Ansiklopedisi, C.11, Ankara, s.214-215

Bununla birlikte XVII. yy.'da çinilerde kalite bozulması görülmesine rağmen çini üretiminin hızlı bir biçimde, İznik ve Kütahya olmak üzere iki merkezli olarak devam ettiği görülmektedir.⁴⁶ XVII. yy.'ın sivil ve dini mimari eserlerini çini teyzinatı dikkatle incelendiğinde, birçok yapıda aynı karakter ve renkte aynı desenli çinilerin kullanıldığı dikkati çekmektedir. Aşağıda bu konu yapılardan çekilen resimlerle karşılaştırma yapılarak ve desenler kendi aralarında gruplandırılarak anlatılmaya çalışılmıştır.

Resim 46 ile 52 arasında gösterilen “A1-A7” tasarımları incelendiğinde renklerin tümünde aynı olduğu hemen görülmektedir. Bunun yanında vazo motifi incelendiğinde İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşküne ait olan resimde vazonun içi naturalist üslupta çiçekler kullanılmıştır ve daha az yıprandığı görülür(Rsm:47). Yeni cami ve Hatice Turhan Valide Sultan Türbesindeki vazoda ise çizgisel motifler kullanılmıştır ve görüntü kalitesinin bozulduğu görülmektedir(Rsm.46-48). Topkapı Sarayı Müzesi'nin Harem Dairesinde, Sünnet Odasında, Mukaddes Emanetler Odasında da bu tasarımın kullanıldığı görülmektedir. Desenin renk özellikleri biri hariç tümünde aynı renk ve aynı kompozisyon şemasına göre yapılmıştır. Harem Dairesine ait olan farklı kompozisyonda kırmızı renk kullanılmış olup vazo dibinden çıkış yapan çiçekler yaprak gibidir, vazonun içinde de lale motifi kullanılmamıştır. Resim'in kalitesinden dolayı buradaki motifler anlaşılmamaktadır(Rsm:49). Konunun hemen başında şunu belirtmek istiyoruz. Şerare YETKİN'in İslam Ansiklopedisi, “çini” makalesinde “*Yavuz Sultan Selim Camii ve Türbesi'nin çinilerinde, sıraltı tekniğinde sırsız bırakılan boş alanların fırınlandıktan sonra kırmızı boya ile boyanarak renklendirildiği anılmaktadır.*” demektedir. Biz bu çalışmayı hazırlarken Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesinde kırmızı rengin kullanıldığı XVII. yy. ait çinilere rastlanmıştır. XVI. yy.'ın ikinci yarısında kaybolan mercan kırmızısının bu teknikte hazırlanmış olma ihtimali olabilir denilebilir(Rsm.49-50-75-76-77). Şerare YETKİN Hanımın bu tezinin doğruluğunu burada gördüğümüzü düşünmekteyiz. Fakat bu tez bir varsayımdır, bunun doğrulanması laboratuvar ortamında yapılacak incelemelerle kesinlik kazanacaktır.

⁴⁶ ALTUN Ara;“Osmanlı Çiniciliğinde İznik”, s.214'215

Resim 46: A1 Eminönü Yeni Camii İç ve Dış Mekân Süpürgeliği

Resim 47: A2 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü

**Resim 48: A3 Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi İç ve Dış Mekân Süpürgeliği
(Foto: Serap YILDIRIM)**

Resim 49: A4 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi

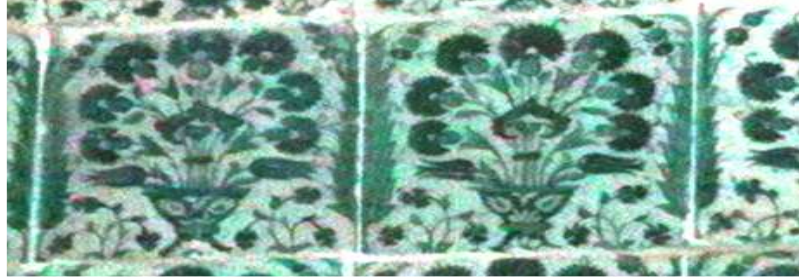
Resim 50: A5 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi

Resim 51: A6 Topkapı Sarayı Müzesi Sünnet Odası

Resim 52: A7 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi

Resim 53 61 arasındaki bordürlerde görülen “B1-B9” desenlerine ait çiniler incelendiğinde Rüstem Paşa Cami, Yeni Cami ve Hatice Turhan Valide Sultan Türbesinde, tasarımın ortasında çarkı felek penç motifi kullanılmıştır. İkisinin yalın rumi motifinden oluşan taç yaprakların renkleri farklı boyanmıştır. Birinde turkuvaz birinde mavidir(Rsm:53-54). İstanbul Topkapı Sarayı Revan köşkünde çarkifelek motifinin yerine bulut dilimli bir penç motifi konulmuştur. Çinili Caminde de tasarımın ortasında penç motifi yer alır ve rengi turkuvazdır. Bunun dışında desenlerin tümünde hâkim renk lacivert zemin ve içleri beyaz bırakılan motifler şeklindedir(Rsm:55-56). Benzer örnek motifler Topkapı sarayında Harem Dairesi, Sünnet Odası ve Mukaddes Emanetler Odası ve Enderun Kütüphanesinde ki çinilerde kullanılmıştır. Tümünde orta motif penç'tir ve turkuvaz rengin yerini yeşil renk almıştır. Rüstem Paşa Cami ve

Enderun Kütüphanesinde ki tasarımda, göbekte penç motifi, rengide açık mavi kullanılmıştır. Tümünde Zemin Rengi kobalttır(Rsm.57-61).

Resim 53: B1 Eminönü Yeni Camii İç ve Dış Mekân Bordürü

**Resim 54: B2 Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi İç Mekân Bordürü
(Foto: Serap YILDIRIM)**

Resim 55: B3 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü

Resim 56: B4 Üsküdar Çinili Camii

**Resim 57: B5 Rüstem Paşa Camii
(Foto: Harun Kaçmaz)**

Resim 58: B6 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi

Resim 59: B7 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi

Resim 60: B8 Topkapı Sarayı Müzesi Sünnet Odası

Resim 61: B9 Topkapı Sarayı Müzesi Enderun Kütüphanesi

“C” tasarımı olarak guruplandırılan desenlerdeki farklılıklar ise şöyledir: Yeni Cami ve Hatice Turhan Valide Sultan Türbesinde Zemin rengi dışındaki motifler mavi renk ile boyanmıştır(Rsm:62–64). İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşkünde ise motiflerin içi turkuvaz ile renklendirilmiştir(Rsm:63). Üçünde hâkim olan renk beyaz ve lacivert zemindir. İstanbul Yeni Camide kullanılan bu tasarım çok fazla deforme olmuştur. Bu tasarım Topkapı Sarayında Harem Dairesi ve Mukaddes Emanetler Odasında kullanılmıştır. Burada dikkat çeken en önemli özellik haremde bu motif çok kullanılmış olup genellikle motiflerin içleri kırmızı renkle renklendirilmiştir. Zemin rengi kobalttır(Rsm: 65–66).

Resim 62: C1 Eminönü Yeni Camii İç Mekân Bordürü

Resim 63: C2 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Bordürü

**Resim 64: C3 Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi İç Mekân Bordürü
(Foto: Serap YILDIRIM)**

Resim 65: C4 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi

Resim 66: C5 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi

Resim 67–71 arasındaki “D” tasarımı bordürlerinde görülen Yeni Cami ve Hatice Turhan Valide Sultan Türbesinde Zemin dışındaki motifler mavi renk (Rsm: 68–69). Topkapı Sarayı Revan Köşkündekiler ise turkuvaz ile renklendirilmiştir. Her üç desende de hâkim olan renk beyaz ve lacivert zemindir(Rsm:67). Topkapı Sarayında Harem ve Mukaddes Emanetler Odasında kullanılmıştır. Renkler motif içinde yeşil olup zemin rengi kobalttır. Mukaddes Emanetler Odasında bu tasarımın içindeki karanfil yerine hatayi motifi kullanılmıştır(Rsm.70–71).

Resim 67: D1 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Bordürü

**Resim 68: D2 Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi İç Mekân Bordürü
(Foto: Serap YILDIRIM)**

Resim 69: D3 Eminönü Yeni Camii İç Ve Dış Mekân Bordürü

Resim 70: D4 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi

Resim 71: D5 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi

Resim 72–73 “E” gurubu tasarımlarına, Topkapı Sarayı içerisinde Revan Köşkü ve Sünnet Odasında rastlanmaktadır. Her ikisinde de renkler ve tasarım aynıdır(Rsm.72–73).

Resim 72: E6 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü

Resim 73: E7 Topkapı Sarayı Müzesi Sünnet Odası

Resim 74–77 “F” gurubu tasarımlarına Revan Köşkü, Harem Dairesi ve Mukaddes Emanetler bölümünde rastlanmaktadır. Genellikle kobalt zemin girilmiş olup motiflerin içleri Revan Köşkünde turkuvazdır diğer bölümlerde kırmızı renktir. Yine farklı olarak Harem Dairesinde kırmızı zeminli örnekleri de görülmektedir(Rsm.74–77).

Resim 74: F1 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü

Resim 75: F2 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi

Resim 76: F3 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi

Resim 77: F4 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi

Resim 78–80 “G” gurubu tasarımları, Revan Köşkü, Sünnet Odası ve Mukaddes Emanetler Odasında yer alır. Renkler ve tasarım aynı kullanılmıştır(Rsm.78–80).

Resim 78: G1 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü

Resim 79: G2 Topkapı Sarayı Müzesi Sünnet Odası

Resim 80: G3 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi

Resim 81–84 “H” gurubu tasarımları, Revan Köşkü, Sünnet Odası, Çinili Cami ve Mukaddes Emanetler Odasında yer alır. Renkler ve tasarım aynı kullanılmıştır(Rsm.81–84).

Resim 81: H1 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü

Resim 82: H2 Topkapı Sarayı Müzesi Sünnet Odası

Resim 83: H3 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi

**Resim 84: G4 Çinili Cami
(Rıfat Çini)⁴⁷**

Resim 85–89 “I” gurubu tasarımları Rüstem Paşa Cami, Revan Köşkü, Sünnet Odası ve Mukaddes Emanetler Odasında ve Enderun Kütüphanesinde yer alır. Renkler ve tasarım aynı kullanılmıştır(Rsm.85–89).

⁴⁷ ÇİNİ, Rıfat (1991), Türk Çiniliğinde Kütahya, Uycan Yayınları, İstanbul, s.45

Resim 85: I.1 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü

Resim 86: I.2 Topkapı Sarayı Müzesi Enderun Kütüphanesi

Resim 87: I.3 Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi

Resim 88: I.4 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi)

**Resim 89: Rüstem Paşa cami
(Foto: Harun KACMAZ)**

Resim 90–92 “İ” gurubu tasarımları Revan Köşkü, Sünnet Odası ve Mukaddes Emanetler Odasında yer alır. Renkler ve tasarım aynı kullanılmıştır(Rsm.90–92).

Resim 90: İI Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü

Resim 91: İ2 Topkapı Sarayı Müzesi Sünnet Odası

Resim 92: İ3 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi

Resim 93–94 “J” gurubu tasarımları Revan Köşkü ve Mukaddes Emanetler Odasında yer alır. Renkler ve tasarım aynı kullanılmıştır(Rsm.93–94).

Resim 93: J1 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü

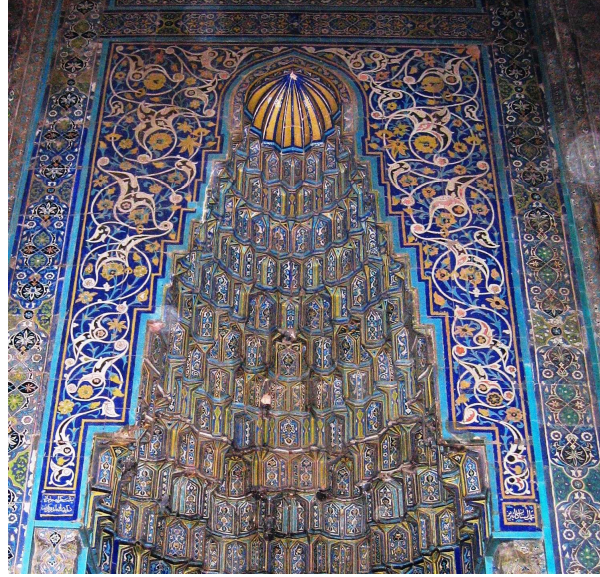

Resim 94: J2 Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi

Resim 95–98 “K” gurubu; Topkapı Sarayı Revan Köşkünde kullanılmış olan, renkli sır tekniğindeki çinileri aşağıda Bursa Yeşil Camii, Mihrap, Yavuz Sultan Selim Camii Pencere Alınlığı ve Edirne Muradiye Camii, Mihrap çinileri ile karşılaştırdık. Erken dönemde görülen 16.yüzyılda kaybolan ve geç dönem çinilerinde tekrar görülmeye başlayan sarı renk ve renkli sır tekniğiyle ortak özellikler taşımaktadır. Bunun yanı sıra motif ve kompozisyon şekillerinde de benzerlik göstermektedir. Bu yapılarda dikkat çeken bir başka ortak özellikte, renkli sır tekniği ve mavi-beyaz sıraltı tekniği ile uygulanan örnekler bir arada kullanılmış olmasıdır(Rsm.95–98).

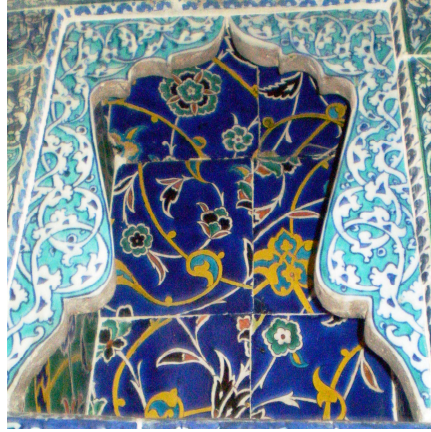
**Resim 95: K1 Bursa Yeşil Camii, Mihrap
(Foto: Songül ERGÜN)**

**Resim 96: K2 Yavuz Sultan Selim Camii Pencere Alınlığı
(Foto: Songül ERGÜN)**

**Resim 97: K3 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü Nişi
(Foto: Songül ERGÜN)**

Resim 98: K4 Edirne Muradiye Camii, Mihrap

XVI. yüzyıl ve XVII. yüzyıl çinilerinin desenlerine bakıldığında bazı tasarımlarda çok dikkat çekici benzerlikler fark edilmektedir. Biz tespit edebildiklerimizi aşağıda katalog ve resimlerle karşılaştırarak anlatmaya çalıştık. 99-100 “A” gurubu resimleri karşılaştırıldığında, 1.Ahmed Türbesi ve Revan Köşkünde yer alan iki bordür helozonları'nın kıvrımları açısından çok benzerlik taşımaktadır. 1.Ahmed Türbesinde

tasarımın Ortasında bir penç motifi, Revan Köşkünde ise hatayi motifi kullanılmış. Kullanılan lale motifleri ise aynıdır. Revan Köşkünde içi lale ile bezeli iri yaprakların yerini 1.Ahmed Türbesinde gonca güller almıştır(Rsm99–100).

Resim 99: A1 1.Ahmed Türbesi

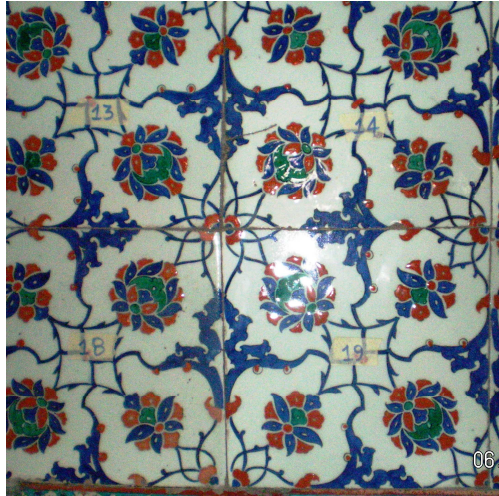

Resim 100: A2 Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü

101–102 “ B” gurubu resimleri incelendiğinde, Sultan 2.Selim Türbesi ve İstanbul Yeni Camii Duvar Panosuna bakıldığında renkler dışında tasarım birebir benzerlik göstermektedir. Sultan 2. Selim Türbesinde XVI. yy.’ın karakteristik renk özellikleri hemen dikkat çekmektedir. Yeni Camii duvar panosuna bakıldığında da XVII. yy.’ın karakteristik renk özellikleri kendini göstermektedir(Rsm.101–102).

Resim 101: B1 Sultan 2.Selim Türbesi

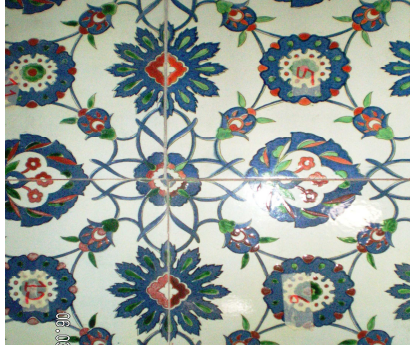

Resim 102: B2 Yeni Camii Duvar Panosu

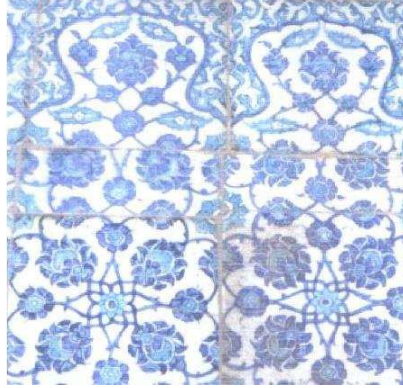

103–104 “C” gurubu resimlerine bakıldığında, Sultan 2. Selim Türbesi ve Yeni Camii Duvar Panosu incelendiğinde de hatayi gurubu çiçeklerinin her ikisinde farklı karakterlerde kullanıldığı fakat genel iskeletin aynı olduğu çok açıktır. Sultan 2.Selim Türbesinde XVI. yy.’ın karakteristik renk özellikleri kendini göstermektedir. Yeni Camii duvar panosuna bakıldığında da XVII. yy.’ın karakteristik renk özellikleri hemen görülmektedir(Rsm.103–104).

Resim 103: C1 Sultan 2.Selim Türbesi

Resim 104: C2 Yeni Camii Duvar Panosu

BÖLÜM 2: İSTANBUL TOPKAPI SARAYI MÜZESİ REVAN KÖŞKÜ ÇİNİLERİ VE KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

Revan Köşküne girer girmez mekânın tüm yüzeylerini saran mavi-beyaz çiniler, dikkati çeker. Binanın iç duvarları üzerinde görülen bu güzel çiniler, yapının dış yüzeyinde de aynı güzellikte gözleri okşamaktadır(Bkz.105-115). Tez konusuyla ilgili kaynak araştırması sırasında bu güzel çinilerin, Kütahya atölyelerinde yapıldığı görüşü hâkimdir. Tüm çinilerin ulama kompozisyon özelliğine göre hazırlandığı görülmektedir. Tez konusuna uygun olarak revan Köşkü çinilerinin bugünkü durumunu gösteren bir katalog sistemine göre hazırlanmıştır. Katalog kısmını oluştururken Revan Köşkünü süsleyen genel çini kompozisyonlarının özellikleri irdelenirken bazı farklı tasarımlarla da karşılaşmıştır. Dikkatimizi çeken bu konuda Topkapı Sarayı Müze Müdürü Hilmi AYDIN Beyle yapılan söyleşi sırasında desenleri ve renkleri farklı çinilerin depo çinisi olduğu ve kırılan, düşen asıl parçalar bulunmadığı zamanlarda boş kalan yerlere bu farklı tasarımlardaki çinilerin kullanıldığını, düşen parçaların açtığı boşluğun böyle tamamlandığı tarafımıza aktarılmıştır.*

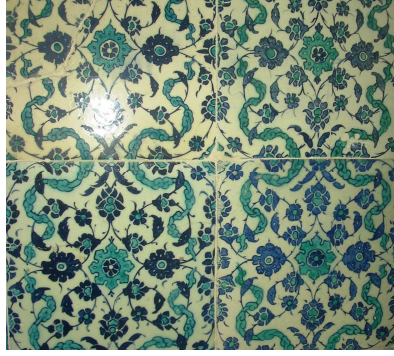
Katologlama yapılırken çiniler, iç ve duvar çinileri, pencere içleri ve alınlıkları, nişler, bordür ve süprgelikler olarak dört grupta toplanmıştır. Daha sonra bunlara buldukları yere göre sıra numarası verilmiştir. Fotoğrafi verilen çinili alanın desen şeması çizilip ayrıntıları yerine göre ½ veya ¼ oranında gösterilmiştir. Araştırmalar sırasında karo ölçüleri alınmış olup, karoların ölçü farklılıkları tespit edilerek belirtilmiştir. Çini yapım tekniği belirtildikten sonra desenin gene açıklaması yapılmış ve deseni oluşturan motifler ve renklendirme özelliğinden bahsedilmiştir. Son hal kısmında ise mevcut çinilerin sağlam veya tahrip olduğu geçirdiği restorasyonlara dair bilgi verilmiştir.

* İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi, Müze Müdürü Hilmi AYDIN'la Söyleşi

2. 1. Revan Köşkü Çinileri Kataloğu

2. 1. 1. İç ve Dış Duvar Çinileri

Resim 105: Revan Köşkü

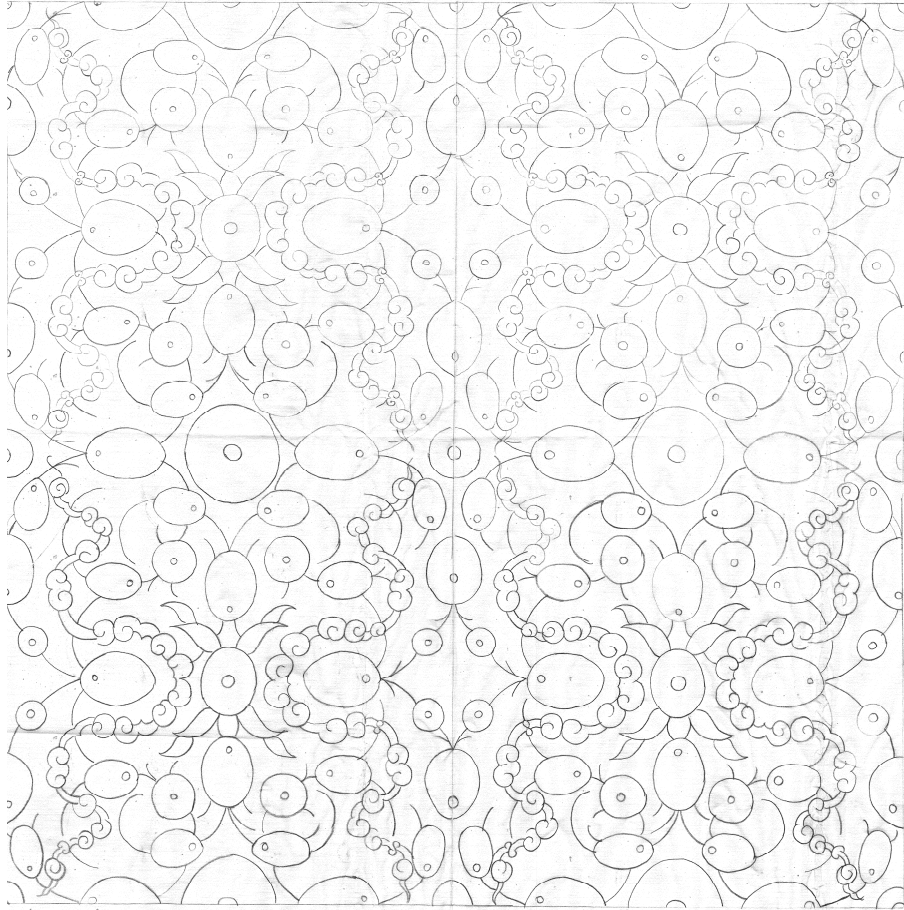

Sıra No	:A1 (İç ve Dış Duvar Çinileri)
Resim No	: 105–106
Çizim No	: 7–10
Bulunduğu Yer	: İçte alt ve üst çini kaplamaları birbirinden ayıran bördür'ün üstünde, dışta mermer levhalardan sonra üst kısımda yer alır. Bazı pencerelerin içlerinde bulunur.
Karo Ölçüsü	: 24 x 24
Dönemi(Kaynağı)	: XVII. yy. Kütahya çinisi
Teknik	: Sır altı boyama
Renk	: Beyaz zemin üzerine lacivert renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
Motifler	: Hatayi grubu motifleri ve bulut ve yapraklar kullanılmıştır.
Desen	: Hatayi gurubu motiflerden oluşan tasarım birbirini kendi içinde dairesel olarak bağlayan sapsar üzerinde yer alan hatayi gurubu motiflerinden çoğalan tam ulama kompozisyon özelliği göstermektedir. Tasarımda bariz simetri eksenine, dolantı bulutlar'la yumuşatılmaya ve hareketlendirilmeye çalışılmıştır.
Son Hal	: Köşkün genel çini tasarımlarına aittir. Tüm parçaları sağlam durumdadır. Revan Köşkü 1998–1999–2000 Yılların'da Topkapı Sarayı Saray Yapıları Projesi Kapsamında, çinileride restorasyon geçirmiştir.

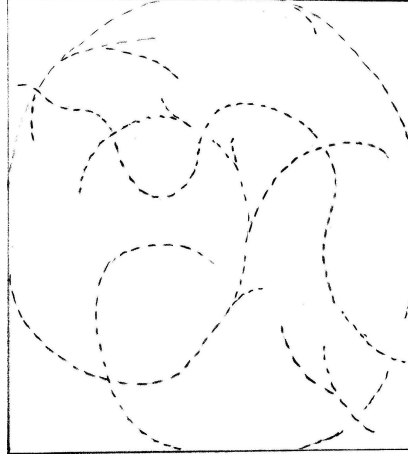
Resim 106: Revan Köşkü A1 No'lu Ulama Panonun Kullanıldığı alan

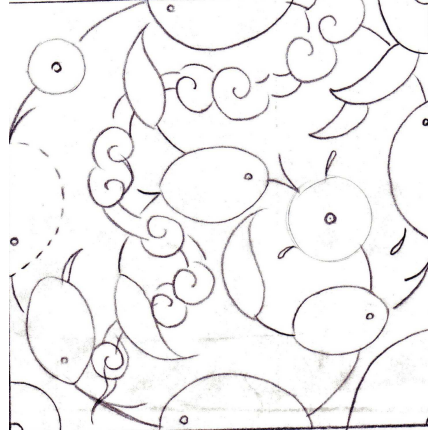
Çizim 7: Revan Köşkü A1.No'lu Ulama Panonun Yüzey Dağılım Şeması

Çizim 8: Revan Köşkü A1.No'lu Ulama Panonun Dal Çıkış Çizimi

Çizim 9: Revan Köşkü A1.No'lu Ulama Panonun Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 10: Revan Köşkü A1. No'lu Panonun Deseni

Resim 107: Revan Köşkü

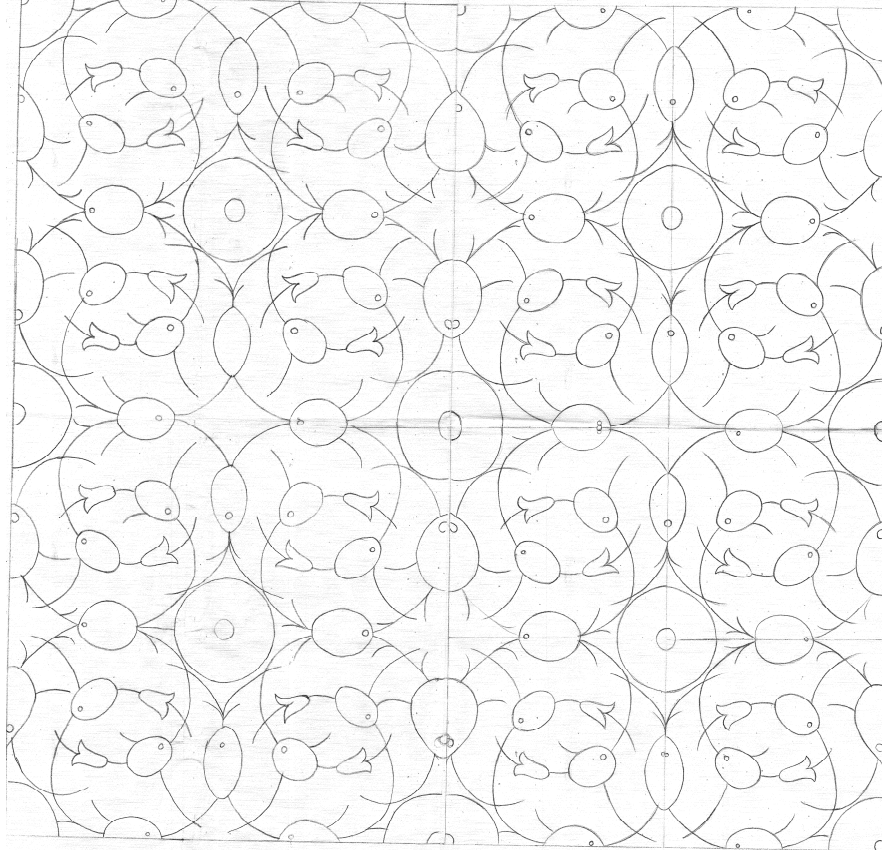

Sıra No	:A2
Resim No	: 107–108
Çizim No	: 11–14
Bulunduğu Yer	: Panonun iç ve dış kısımda alt ve üst çini kaplamaları birbirinden ayırarak bordür görevi görür.
Karo Ölçüsü	: 24 x 24
Dönemi(Kaynağı)	: XVII. yy. Kütahya çinisi
Teknik	: Sır altı boyama
Renk	: Beyaz zemin üzerine lacivert renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
Motifler	: Hatayi grubu motifleri ile yarı stilize çiçek grubundan sümbül, nergis motifi kullanılmıştır.
Desen	: ¼ simetrik yapıda olan tasarım hatayi gurubu motiflerden çıkış yaparak ulama kompozisyon özelliği gösterir ve hatayi motiflerinden çıkış yapan sümbül motifleri tasarımın içinde dolanır. Merkezde boşluk dolduran bir penç motifi yer alır.
Son Hal	: Köşkün genel çini tasarımlarına aittir. Tüm parçaları sağlam durumdadır. Revan Köşkü 1998–1999–2000 Yılların'da Topkapı Sarayı Saray Yapıları Projesi Kapsamında, çinileride restorasyon geçirmiştir.

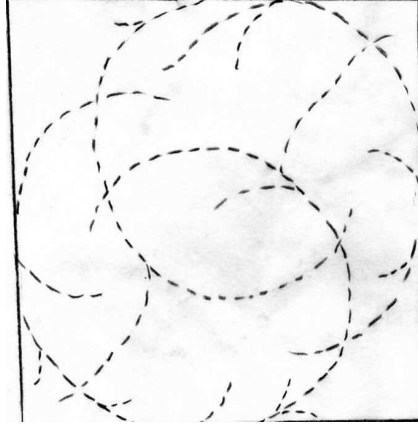
Resim 108: Revan Köşkü A2 No'lu Ulama Panonun Kullanıldığı alan

Çizim 11: Revan Köşkü A2.No'lu Ulama Panonun Yüzey Dağılım Şeması

Çizim 12: Revan Köşkü A2.No'lu Ulama Panonun Dal Çıkış Çizimi

Çizim 13: Revan Köşkü A2.No'lu Ulama Panonun Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 14: Revan Köşkü A2.No'lu Panonun Deseni

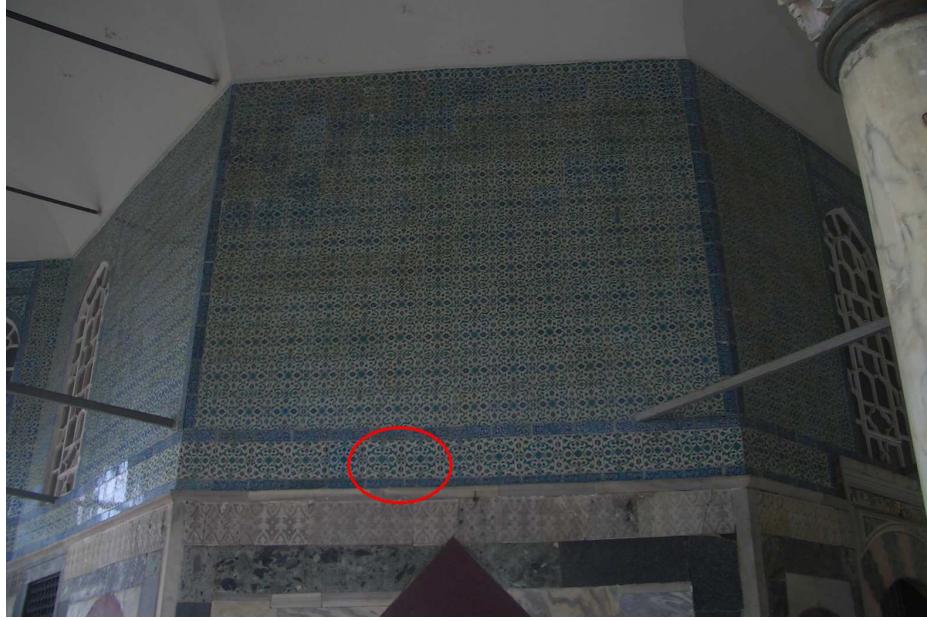

Resim 109: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü

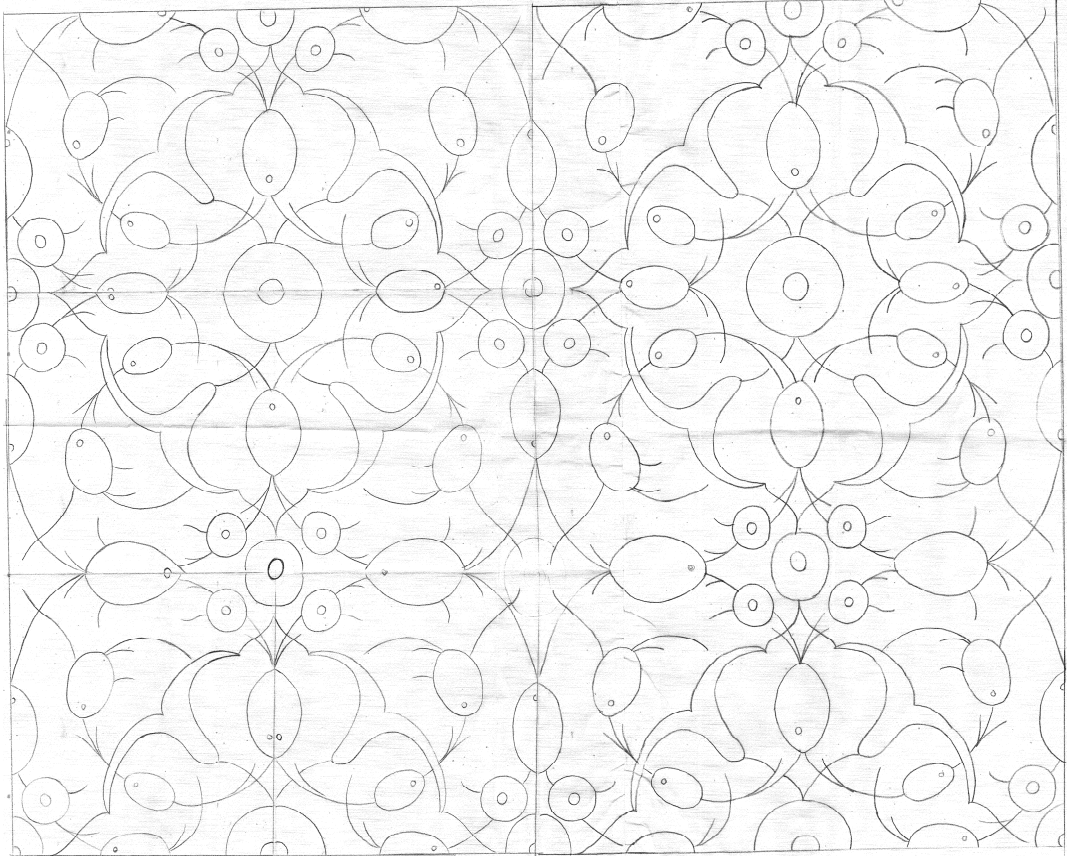

Sıra No	:A3
Resim No	: 109–110
Çizim No	: 15–18
Bulunduğu Yer	: Köşkün pencere içlerinde ve dışta mermer levhalardan sonra başlayan çini döşemeyi birbirinden ayıran bordürdür.
Karo Ölçüsü	: 24 x 24
Dönemi(Kaynağı)	: XVII. yy. Kütahya çinisi
Teknik	: Sır altı boyama
Renk	: Beyaz zemin üzerine lacivert renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
Motifler	: Hatayi grubu motifleri ile rumi motifleri kullanılmıştır.
Desen	: Hatayi gurubu ve rumi motiflerin alt ve üst yüzeyinde dolaşan tasarım merkezdeki Peuç'den çıkan ayırma ruminin kollarını kestiği alanların, dallar üzerindeki ve hatayi gurubu motiflerinin dört bir yana çoğalmasıyla oluşan ulama kompozisyon özelliği gösterir.
Son Hal	: Köşkün genel çini tasarımlarına aittir. Tüm parçaları sağlam durumdadır. Revan Köşkü 1998–1999–2000 Yılların'da Topkapı Sarayı Saray Yapıları Projesi Kapsamında, çinileride restorasyon geçirmiştir.

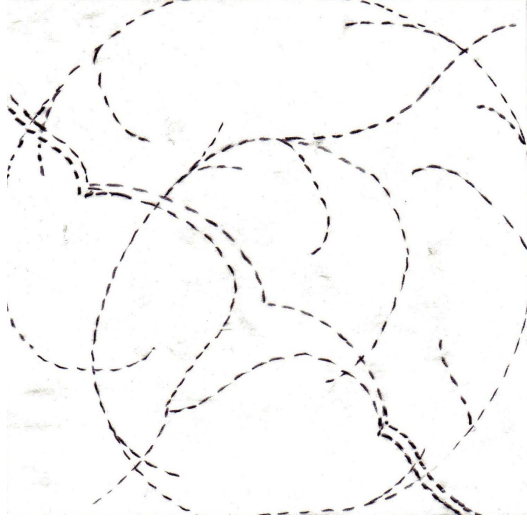
Resim 110: Revan Köşkü A3 No'lu Ulama Panonun Kullanıldığı alan

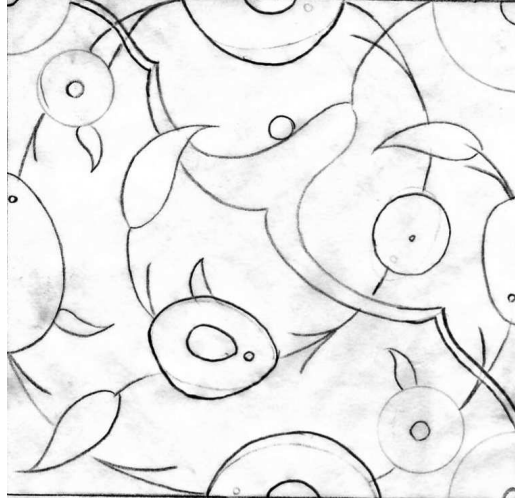
Çizim 15: Revan Köşkü A3.No'lu Ulama Panonun Yüzey Dağılım Şeması

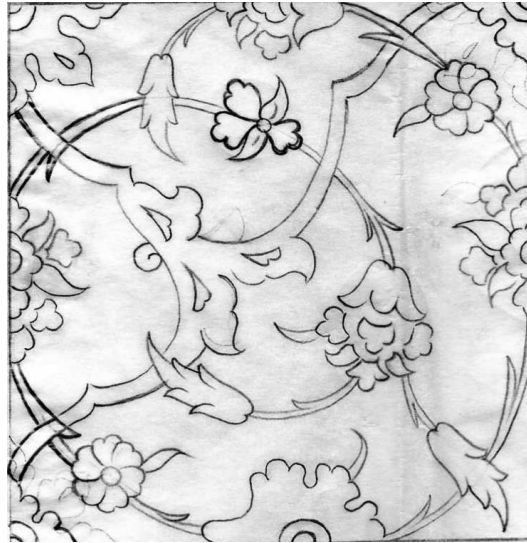
Çizim 16: Revan Köşkü A3.No'lu Ulama Panonun Dal Çıkış Çizimi

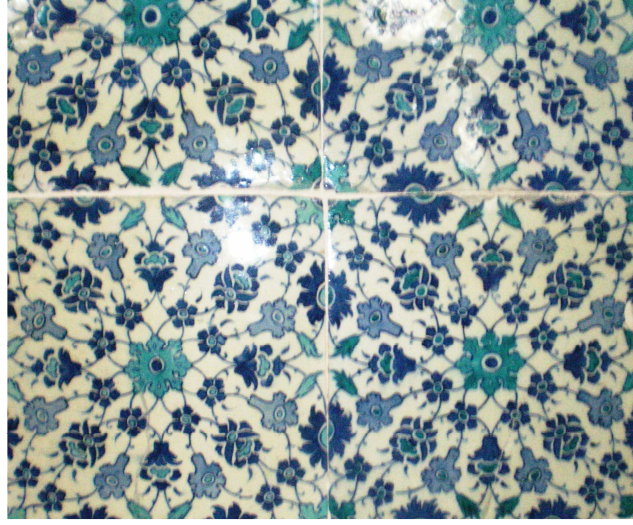
Çizim 17: Revan Köşkü A3.No'lu Ulama Panonun Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 18: Revan Köşkü A3.No'lu Panonun Deseni

Resim 111: Revan Köşkü

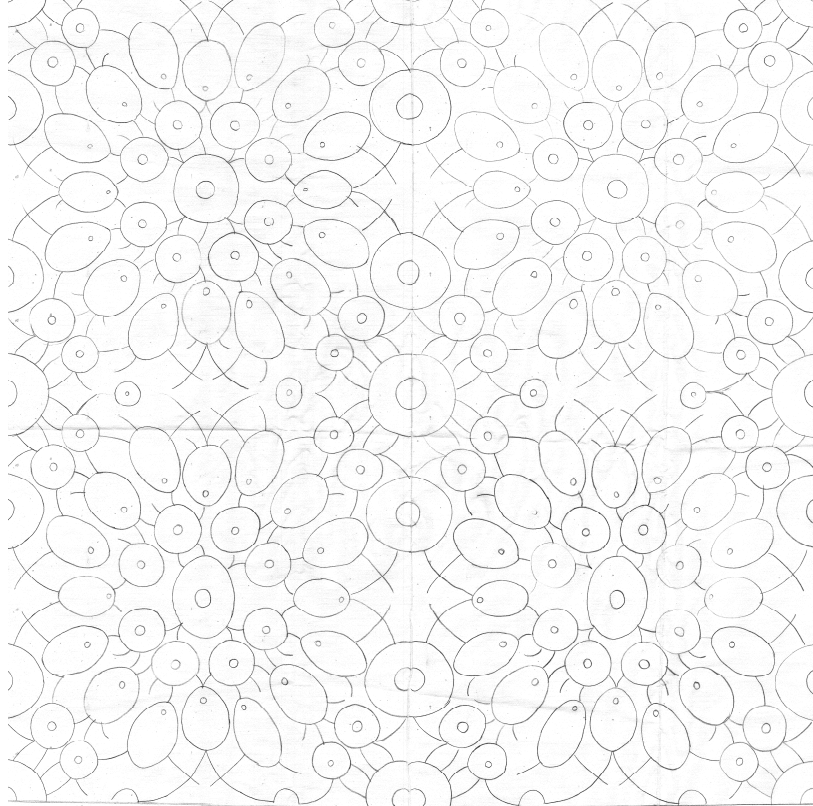

Sıra No	: A4
Resim No	: 111–112
Çizim No	: 19–22
Bulunduğu Yer	: Köşk'ün alt kat çini kaplamalarıdır ve pencere içlerinde yer alır.
Karo Ölçüsü	: 24 x 24
Dönemi(Kaynağı)	: XVII. yy. Kütahya çinisi
Teknik	: Sıraltı boyama
Renk	:Beyaz zemin üzerine lacivert renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
Motifler	: Hatayi grubu motiflerinden gonca gül, hatayi ve dilimli yaprak motifi kullanılmıştır.
Desen	: Hatayi gurubu motiflerden oluşan tasarım merkezdeki sekiz dilimli penç motifi ve onun etrafındaki beş dilimli küçük pençlerden çıkan dallarla dört bir yana simetrik olarak çoğalan ulama kompozisyon özelliği göstermektedir.
Son Hal	: Köşkün genel çini tasarımlarına aittir. Tüm parçaları sağlam durumdadır. Revan Köşkü 1998–1999–2000 Yılların'da Topkapı Sarayı Saray Yapıları Projesi Kapsamında, çinileride restorasyon geçirmiştir.

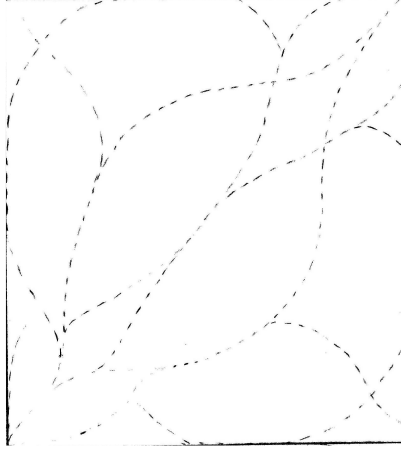
Resim 112: Revan Köşkü A4 No'lu Ulama Panonun Kullanıldığı alan

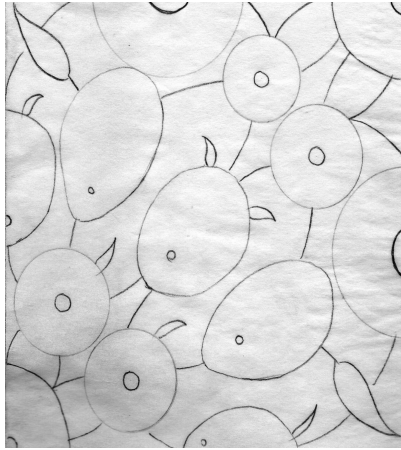
Çizim 19: Revan Köşkü A4.No'lu Ulama Panonun Yüzey Dağılım Şeması

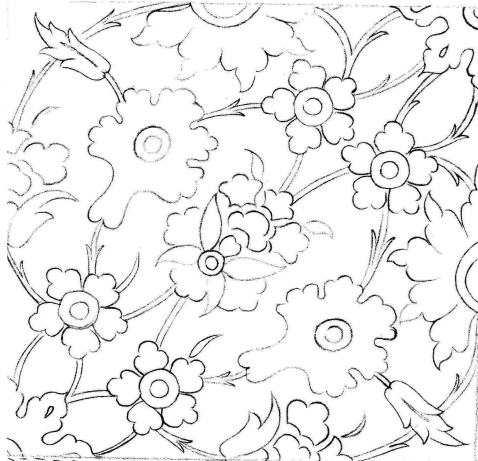
Çizim 20: Revan Köşkü A4.No'lu Ulama Panonun Dal Çıkış Çizimi

Çizim 21: Revan Köşkü 4.No'lu Ulama Panonun Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 22: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü A4.No'lu Panonun Deseni

Resim 113: Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü

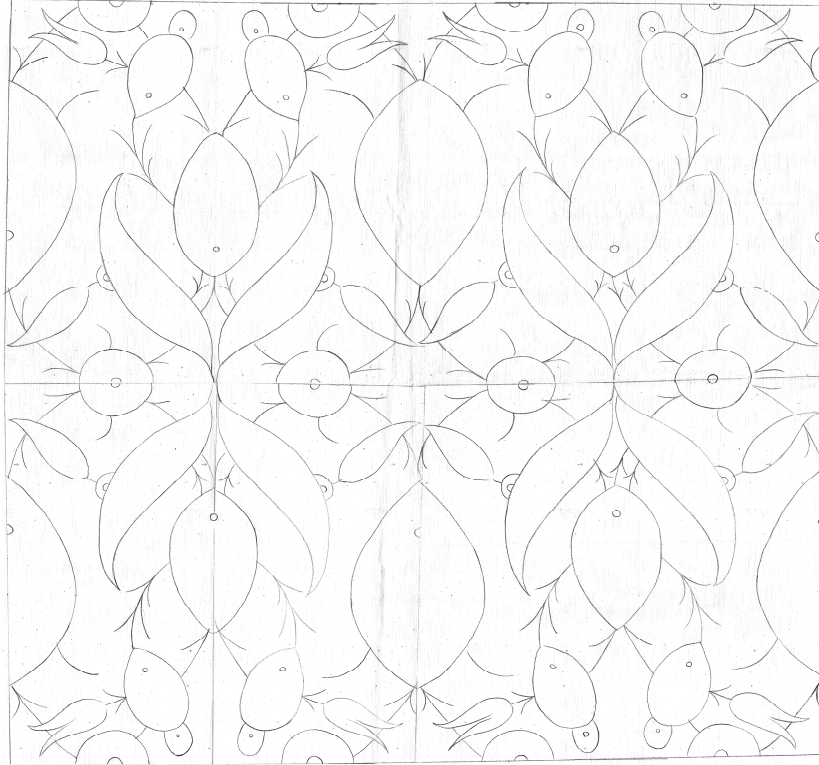

- Sıra No** : A5
- Resim No** : 113–114
- Çizim No** : 23–26
- Bulunduğu Yer** : Dış cephede istisna olarak kullanılan, Bağdat Köşkü tarafında kalan balkonun duvarlarında yer alır.
- Karo Ölçüsü** : 24 x 24
- Dönemi(Kaynağı)** : XVII. yy. Kütahya çinisi
- Teknik** : Sır altı
- Renk** : Beyaz zemin üzerine lacivert renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
- Motifler** : Hatayi, yarı stilize çiçek grubu ve yaprak motifleri kullanılmıştır.
- Desen** : Hatayi gurubu motifler ile yaprak motiflerinin yer aldığı saplar üzerine sağ ve sola dönük laleler çıkmakta, tasarım sürekli yukarı yöne ilerleyen ½ simetrik ulama kompozisyon özelliği göstermektedir.
- Son Hal** : Köşkün genel çini tasarımına ait olan bir parça değildir. Parçaların yer yer sırlarında lekelenmeler mevcuttur. Buldukları yere yerleştirilirken birleştiklerim yerlerinde hatalar görülmüştür.

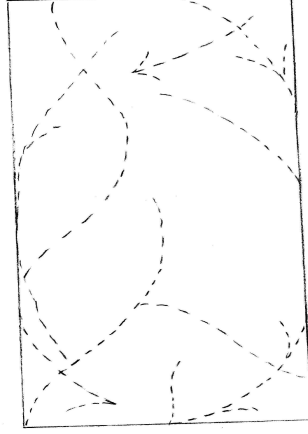
Resim 114: Revan Köşkü A5 No'lu Ulama Panonun Kullanıldığı alan

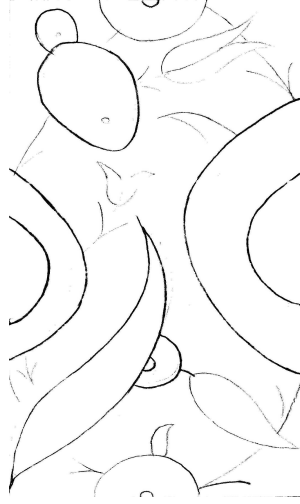
Çizim 23: Revan Köşkü A5.No'lu Ulama Panonun Yüzey Dağılım Şeması

Çizim: 24 Revan Köşkü A5.No'lu Ulama Dal Çıkış Çizimi

Çizim 25: Revan Köşkü A5.No'lu Ulama Panonun Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 26: Revan Köşkü A5.No'lu Panonun Deseni

2. 1. 2. Pencere İçleri ve Alınlıkları

Devirlerine göre değişik özellikler gösteren pencere alınlıkları tezyinat genelde mimari eserlerin iç ve dış cephelerine yerleştirilen pencerelerin üst kısmında yer alır. Pencere alınlıkları kemer formlarına göre taç ve tepelik gibi isimler alırlar.

Revan köşkünde kullanılan pencere alınlığı tek bir karakter içeren sivri kemer formundan oluşmaktadır(Bkz.115). Alınlıktaki çinilerin tasarımı da bu yüzeye göre ayarlanmış olup çini desenleri ulama kompozisyon özelliğini göstermektedir. Bu alınlıklar çok yüksekte yer aldığı için birebir çizim alınamamıştır. Ayrıca çekilen resimler fotoğraf makinesinin açısına uygun olmadığından tahminen kabaca bir çizim yapılarak, çini desenleri genelhatları ile belirtmeye çalışılmıştır.

Revan köşkünün pencere içlerinde yer alan çiniler ise köşkün duvarlarını kaplayan ulama kompozisyonların aynısıdır. Biz burada bu motifleri Köşkün duvarları bölümünde anlattığımız için tekrar ele almayacağız. Sadece sıralı olarak fotoğraflarına yer verilecektir(Rsm.117-144). Pencere içlerindeki çinilerin etrafında da köşk içindeki çini panoların etrafını saran bordürler kullanılmıştır.

Pencere alınlıkları bir katalog çalışması olarak düzenlendi. “A” katologundaki sistem dâhilinde anlatıma devam edilmiştir.

Resim 115: Revan Köşkü B1 No'lu Pencere Alınlığı

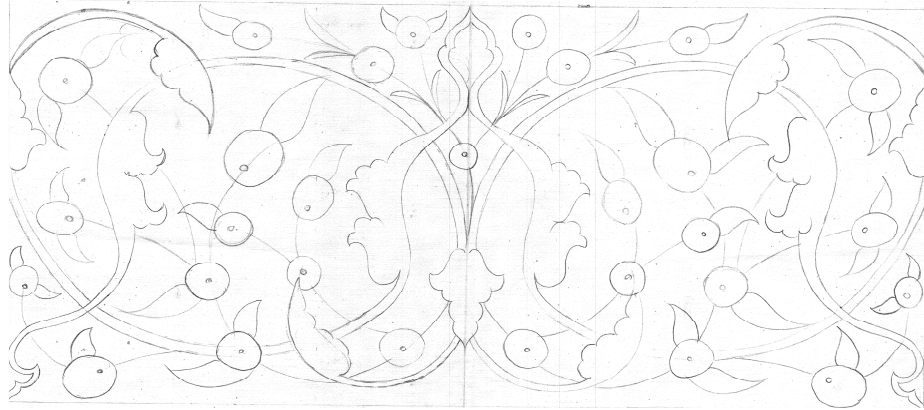

- Sıra No** : B1 (Pencere İçleri ve Alınlıkları)
- Resim No** : 115–116
- Çizim No** : 27–28
- Bulunduğu Yer** : Binanın içte ve dışta ikinci kat pencere alınlıklarını üzerine döşenmiştir
- Karo Ölçüsü** : 24 x 24
- Dönemi(Kaynağı)** : XVII. yy. Kütahya çinisi
- Teknik** : Sır altı boyama
- Renk** : Beyaz zemin üzerine lacivert renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
- Motifler** : Hatayi grubu motifleri ile yarı sivilize çiçek motiflerinden bahar dalları ve rumi motifi kullanılmıştır.
- Desen** : Ortadan tepelik motifinden çıkış yapan hatayi gurubu ve rumi motifleriyle sağ ve sol yana çoğalan ½ oranında ulama kompozisyon özelliği gösterir. Köşebentlerde tepelik formundan çıkış yapan rumi ve serbest olarak tasarlanan hatayi gurubu motifleri ¼ oranında kullanılmıştır.
- Son Hal** : Köşkün genel çini tasarımlarına aittir. Tüm parçaları sağlam durumdadır. Revan Köşkü 1998–1999–2000 Yılların'da Topkapı Sarayı Saray Yapıları Projesi Kapsamında, çinileride restorasyon geçirmiştir.

Resim 116: Revan Köşkü B1 No'lu Pencere Alınlığı Kullanıldığı alan

Çizim 27: Revan Köşkü B1 No'lu Pencere Alınlığı Genel Çizimi

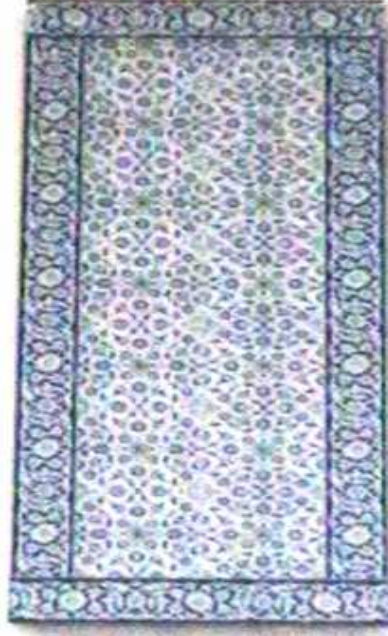

Çizim 28: Revan Köşkü B1 No'lu Pencere Alınlığı Genel Çizimi

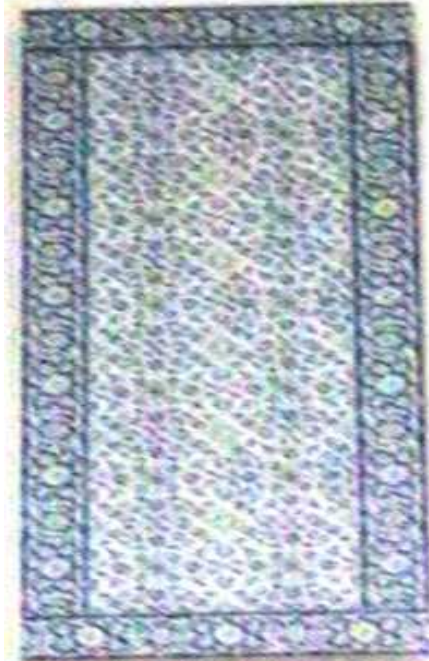

Köşkün pencere içleri çinilerinin kataloğu(Res. 117–144)

Resim 117: Soldan B1No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

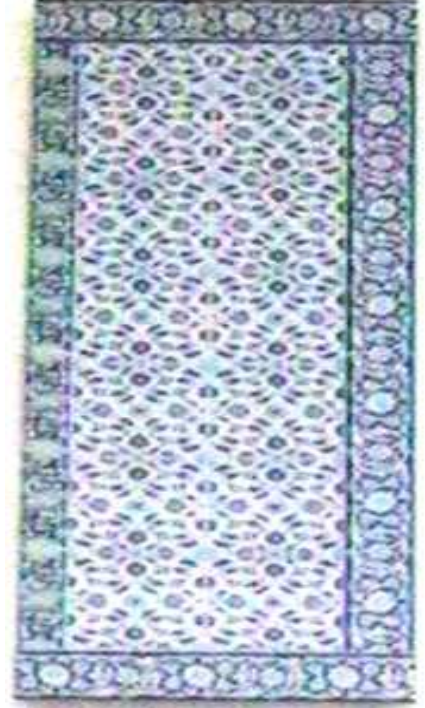
Resim 118: Soldan B1No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

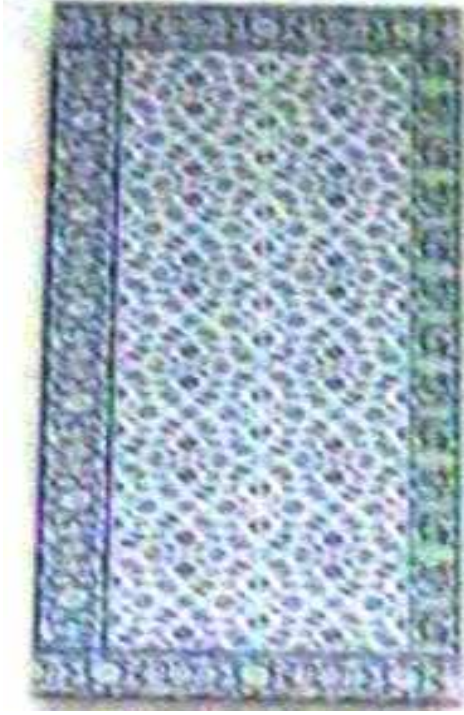
Resim 119: Soldan B2 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

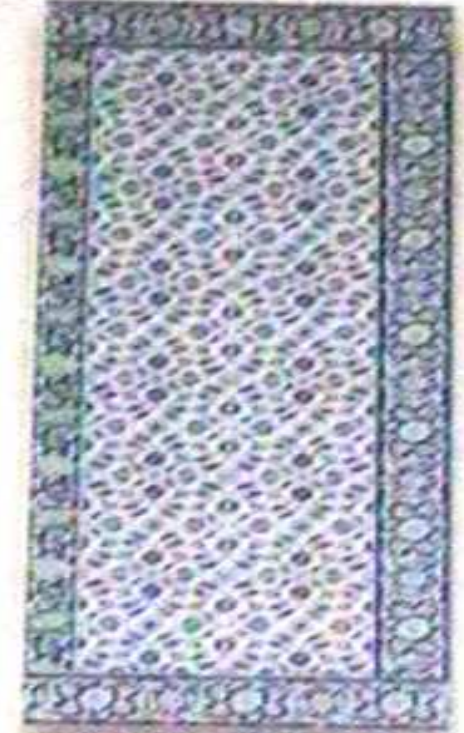
Resim 120: Soldan B2 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

Resim 121: Soldan B3 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

Resim 122: Soldan B3 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

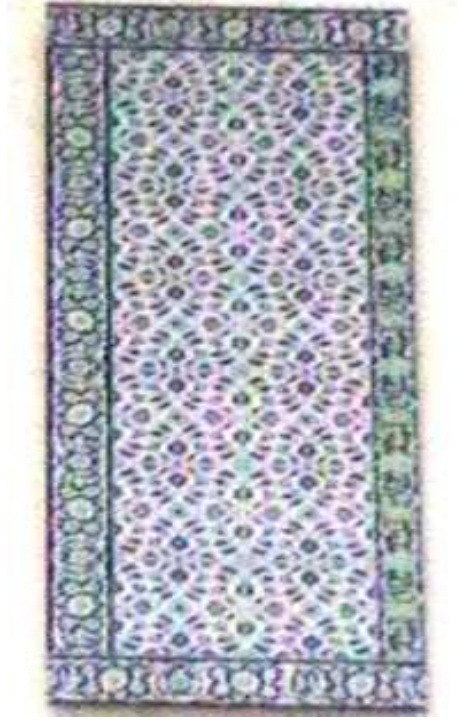
Resim 123: Soldan B4 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

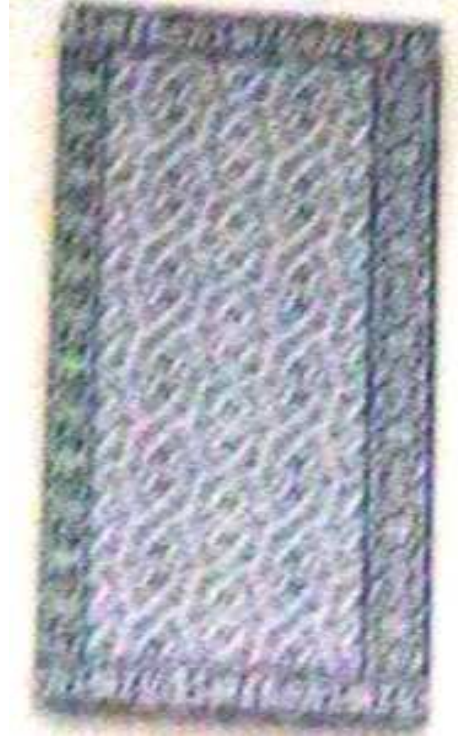
Resim 124: Soldan B4 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

Resim 125: Soldan B5 No'lu Pencere İçi inilerinin Sağ Yerleşim Düzeni
(T.C. Kùltür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

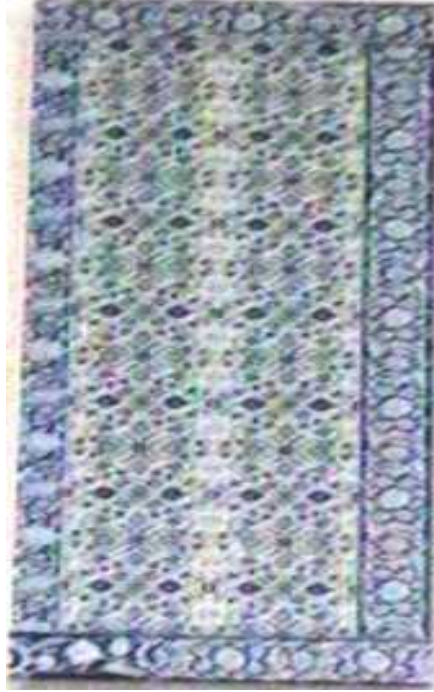
Resim 126: Soldan B5 No'lu Pencere İçi inilerinin Sol Yerleşim Düzeni
(T.C. Kùltür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

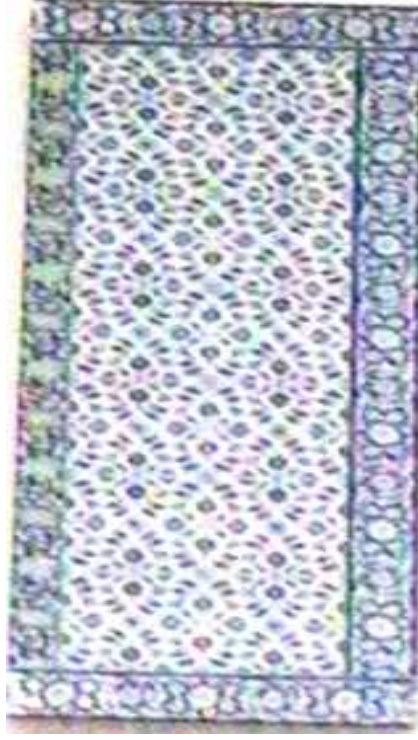
Resim 127: Soldan B6 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

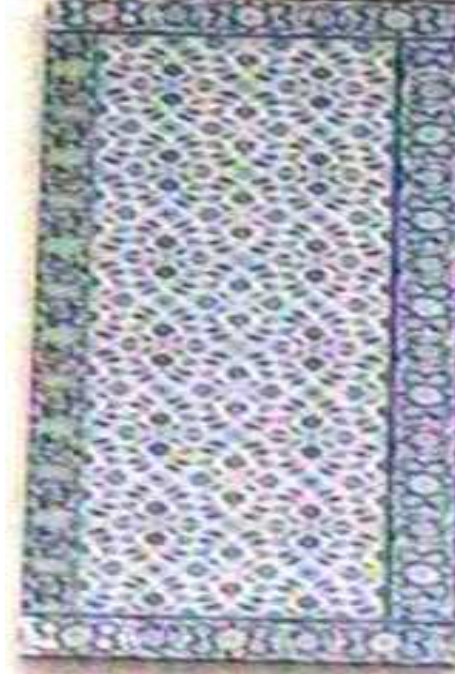
Resim 128: Soldan B6 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

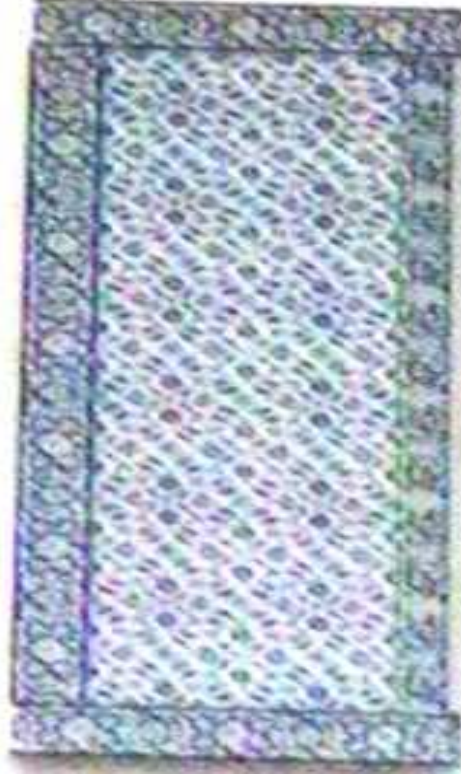
Resim 129: Soldan B7 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

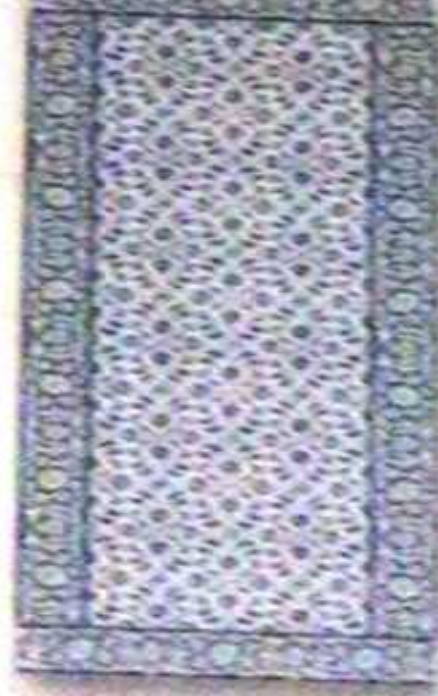
Resim 130: Soldan B7 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

Resim 131: Soldan B8 No'lu Pencere İçi inilerinin Sağ Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

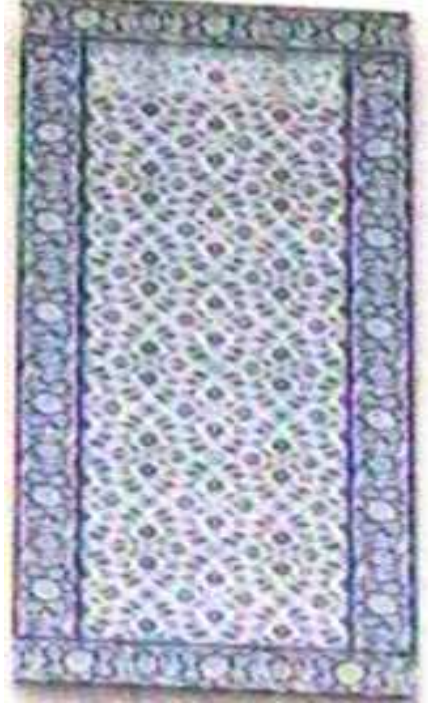
Resim 132: Soldan B8 No'lu Pencere İçi inilerinin Sol Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

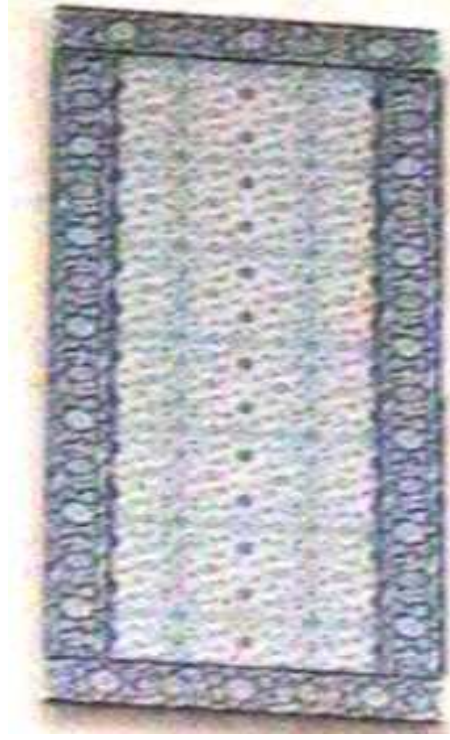
Resim 133: Soldan B9 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

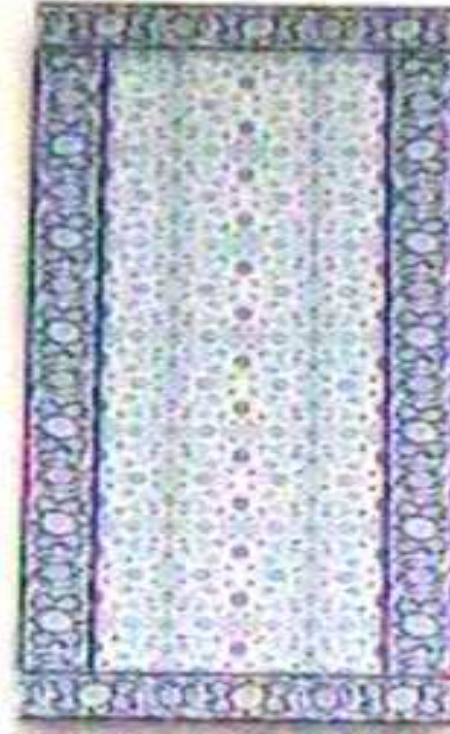
Resim 134: Soldan B9 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

Resim 135: Soldan B10 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

Resim 136: Soldan B10 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

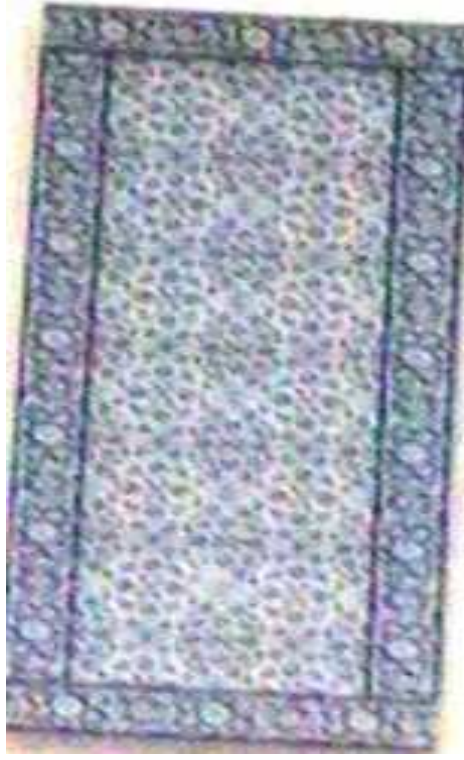
Resim 137: Soldan B11 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

Resim 138: Soldan B11 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

Resim 139: Soldan B12 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

Resim 140: Soldan B12 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

Resim 141: Soldan B13 No'lu Pencere İçi inilerinin Sağ Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

Resim 142: Soldan B13 No'lu Pencere İçi inilerinin Sol Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

Resim 143: Soldan B14 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sağ Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

Resim 144: Soldan B14 No'lu Pencere İçi Çinilerinin Sol Yerleşim Düzeni
(T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve Ve Anıtlar Müdürlüğü)

2. 1. 3. Nişler (Mihrabiye ve Mihrabiye İçleri)

Revan Köşkünün duvarlarını süsleyen nişler mimari mekânlarda süsleme ögesi olarak kullanılmıştır. Bu nişler önde mihrap formunda kesilmiş, içi belli bir derinlikte olan ve rumi motifli mavi-beyaz çinilerle bezenmiştir. İçleri ise ulama ve serbest kompozisyon özelliği taşımaktadır. Ayrıca bazılarının içlerinde yer alan parçalar depo çinisidir. Çünkü parçalar ayrı ayrı tasarımlara ait olduğu bariz şekilde görülmektedir. Karolardaki desen birbirini tamamlamamaktadır. Araştırmalarımız sırasında bu iç yüzeye ait çini örneklerinin benzerlerini bulmak için Saray yapılarında yapılan incelemelerde bu tasarımlara ait ve benzer bir parçaya rastlanılamamıştır. Şerare YETKİN'in İslam Ansiklopedisi, Çini Makalesinde “XV. y.y.’ın renkli sır tekniği XVI. yy.’da özellikle İstanbul’da sürer. Yavuz Sultan Selim Camii ve Türbesi’nin çinilerinde, bu teknikte sırsız bırakılan boş alanların fırınlandıktan sonra kırmızı boya ile boyanarak renklendirildiği anlaşılmaktadır. “ ifadesi vardır. Cahit SOYHAN’ın Türk Çini Sanatı kitabında “renkli sır tekniğinin merkezi Bursa daha sonra İstanbul olmuştur.”⁴⁸ Şeklinde ifade edilmektedir. Hülya TEZCAN’ın Antik Dekor Dergisinde, Osmanlı Saray Dokumalarının ve Çinilerinin Kesişen ve Ayrılan Yolları adlı makalesinde ise şu ifade yer almaktadır. “*Renkli sır tekniğinin sarayda bulunan en güzel örnekleri ise 1526–1528 tarihleri arasında yenilenen Topkapı Sarayındaki Sünnet Odası’nın cephesi ile Arz Odası cephesi çinileri ve Bağdat, Revan Köşkleri’nde nişlerin içindeki çinilerdir. Bütün bu çinilerin İstanbulda “Usta Ali” ‘nin yönettiği saray atölyelerinde yapıldığı tahmin edilir.*”⁴⁹

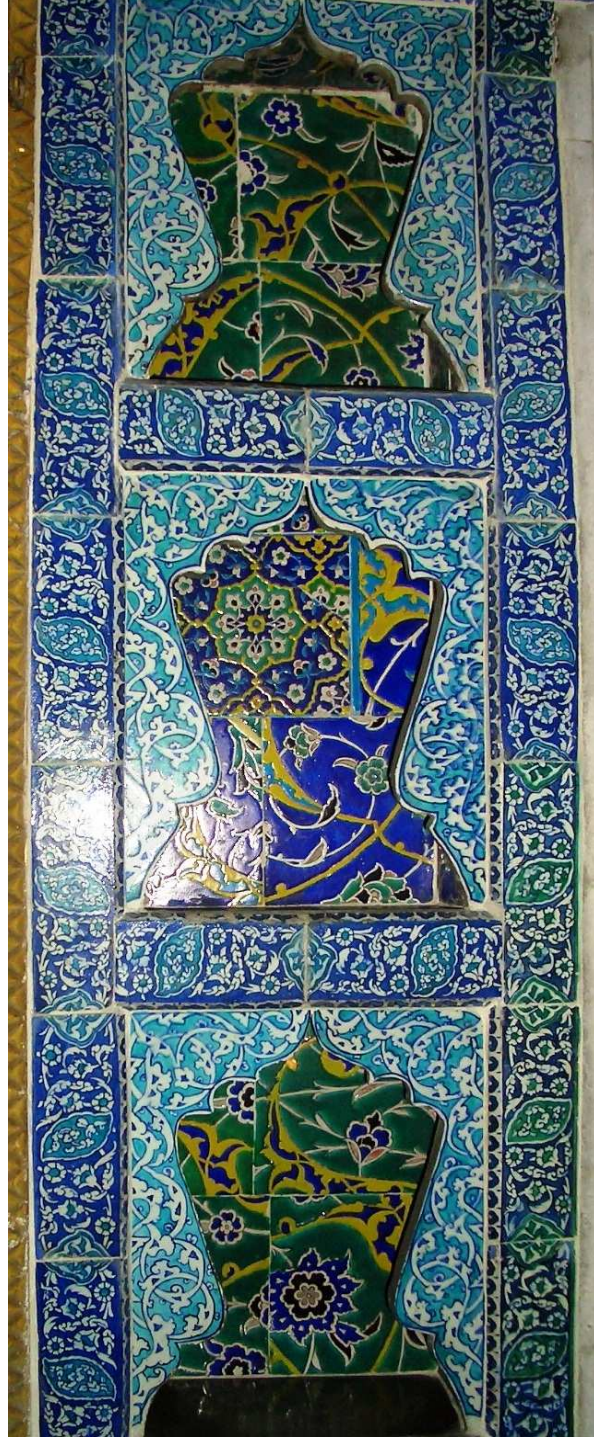
Revan Köşkündeki bu çinilerin XVI. yy.’da istanbulda yapılmış olması mümkündür.⁵⁰ Fakat bu bir varsayımdır, bunun doğrulanması, laboratuvar ortamında yapılacak incelemelerle kesinlik kazanacaktır.

⁴⁸ Cahit Soyhan, *Türk Çini Sanatı*, İstanbul, s. 20

⁴⁹ Hülya Tezcan, “*Osmanlı Saray Dokumalarının ve Çinilerinin Kesişen ve Ayrılan Yolları*”, Antik Dekor, Antik A.Ş Yayınları, S.68, İstanbul 2002, s.91

⁵⁰ Şerare Yetkin; “*Çini*” İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, s. 332

Resim 145: Revan Köşkü Nileri

Resim 146: Revan Köşkü C1 No'lu Niş Köşebendi

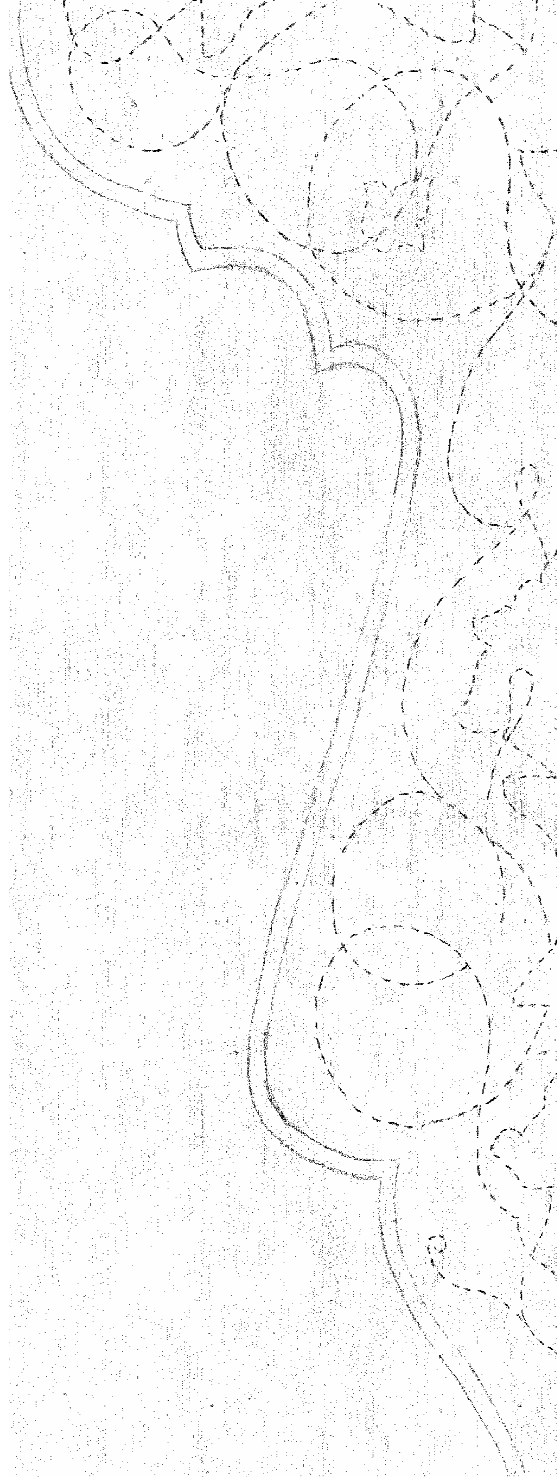

- Sıra No** : C1 Nişler (Mihrabiye ve Mihrabiye İçleri)
- Resim No** : 146
- Çizim No** : 29–32
- Bulunduğu Yer** : Köşk'ün içindeki çıkıntılarının yan duvarların da yer alır.
- Karo Ölçüsü** : 45 x 19 cm
- Dönemi(Kaynağı)** : XVII. y.y. Kütahya çinisi.
- Teknik** : Sıraltı boyama
- Renk** : Lacivert zemin üzerine lacivert renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, beyaz ve turkuvazdır.
- Motifler** : Dış mihrapta dilimli rumi ve orta bağ motifleri kullanılmıştır.
- Desen** : Köşebent deseni, orta bağ formundan çıkış yapan rumi motiflerinin serbest tasarım olarak çizilip simetrik uygulanmasıyla oluşmuştur.
- Son Hal** : Köşkün genel çini tasarımlarına aittir. Tüm parçaları sağlam durumdadır. Revan Köşkü 1998–1999–2000 Yılların'da Topkapı Sarayı Saray Yapıları Projesi Kapsamında, çinileride restorasyon geçirmiştir.

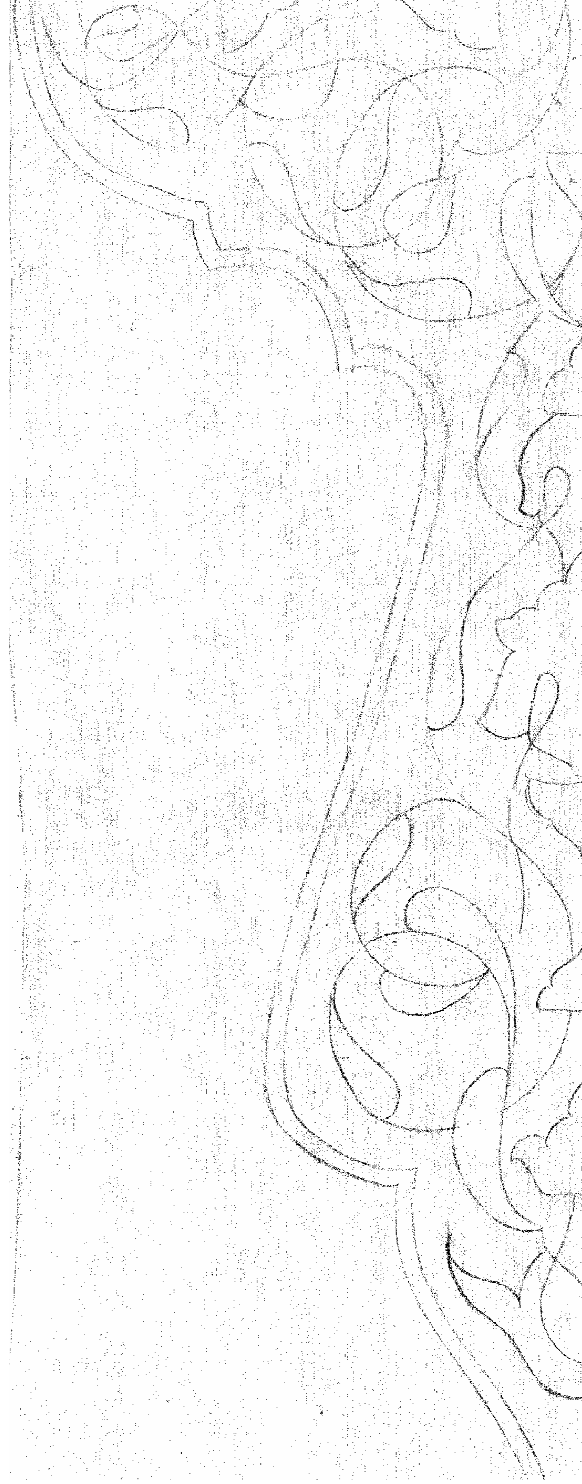
Çizim 29: Revan Köşkü Nişlerin C1 No'lu Köşebentinin Yüzey Şeması

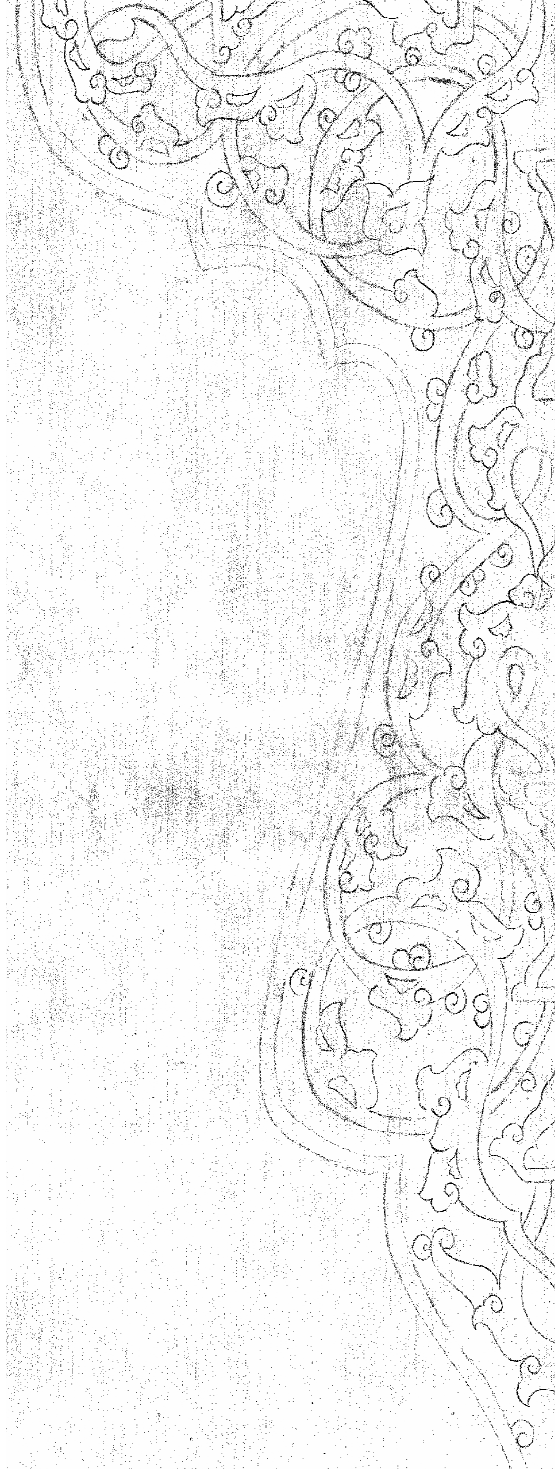
Çizim 30: Revan Köşkü Niş Motifi C1 No'lu Köşebentinin Dal Çıkış Çizimi

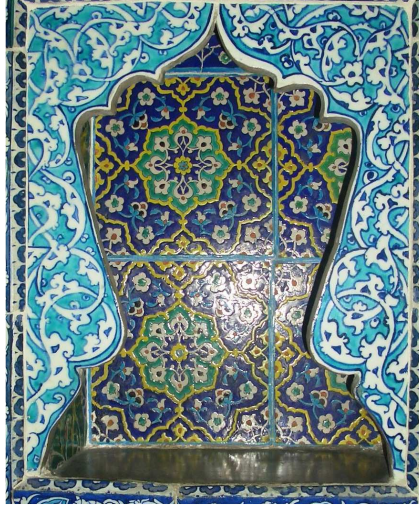
Çizim 31: Nişlerin Motiflerinin C1 No'lu Köşebentinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 32: Revan Köşkü Nişlerin C1 No'lu Köşebentinin Deseni

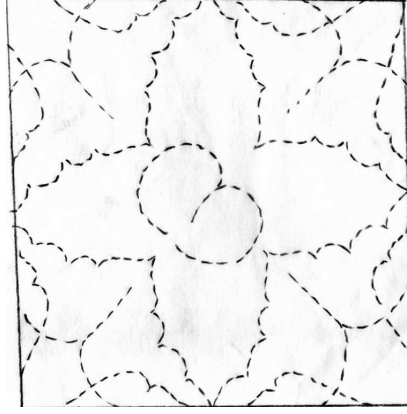

Resim 147: Revan Köşkü C1 No'lu Nişi

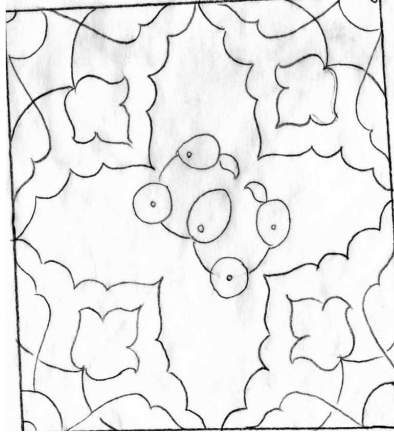

- Sıra No** : C2
- Resim No** : 147
- Çizim No** : 33–35
- Bulunduğu Yer** : Köşk'ün içindeki çıkıntılarının yan duvarlarının da yer alır.
- Karo Ölçüsü** : 24 x 24 cm.
- Dönemi(Kaynağı)** : XVI. yy. sonu İznik çinisi
- Teknik** : Renkli sır
- Renk** : Mihrap içleri lacivert renk kontür, kobalt zeminlidir. Diğer renkler sarı, kırmızı, beyaz ve turkuvazdır.
- Motifler** : Dış mihrapta rumi motifi, iç desende sekiz dilimli madalyon şemsede rumi ortabağ ve tepeliklerin oluşturduğu desen etrafındaki paftalardan 1/4 simetrik hatayi grubu motifleri kullanılmıştır.
- Desen** : ¼ oranında kullanılan dilimli madalyon şemsenin dört bir yana çoğalmasıyla tasarım oluşur. Hatayi gurubu motiflerinin serbest kullanımıyla boş alanlar doldurulmuştur.
- Son Hal** : Köşkün genel çini tasarımına ait olan bir parça değildir. Buldukları yere yerleştirilirken birleşme yerleri düzenlidir ve iyi durumdadır.

Çizim 33: Revan Köşkü C2 NO'LU Nişin Dal Çıkış Çizimi

Çizim 34: Revan Köşkü C2 NO'LU Nişin Ulama Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 35: Revan Köşkü C2 NO'LU Nişin Deseni

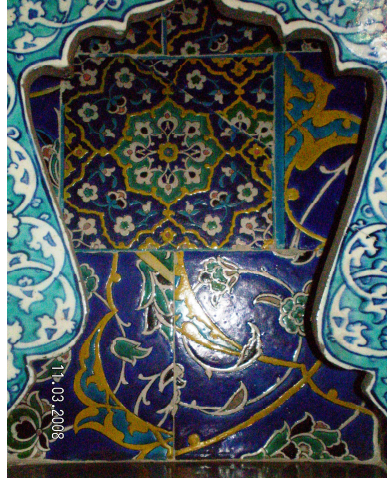

Resim 148: Revan Köşkü C3 No'lu Nişi

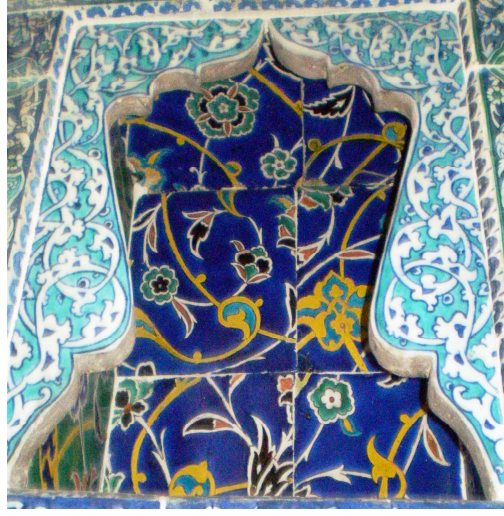
Sıra No	: C3
Resim No	: 148
Çizim No	:
Bulunduğu Yer	: Köşk'ün içindeki çıkıntılarının yan duvarların da yer alır.
Karo Ölçüsü	: 24 x 24 cm.
Dönemi(Kaynağı)	: XVI. yy. sonu İznik çinisi
Teknik	: Renkli sır
Renk	: Mihrap içleri siyah renk kontür, yeşil zemindir. Diğer renkler kobalt, kırmızı, siyah, beyaz ve sarıdır.
Motifler	: Dış mihrapta rumi motifi, iç kısımlarda rumi ve hatayi gurubu motifleri kullanılmıştır.
Desen	: Desen, formlu yüzey üzerinde görülen rumi motifleri ¼ simetrik çizilmiş dallar üzerine dilimli ve ortabağ şekillerinin uygulanmasıyla oluşturulmuştur. Daha sonra bu desen ½ simetrik kompozisyon olarak yerleştirilmiştir. Bu tasarım C4 ve C5 numaralı tasarımla aynı olup zemin renkleri farklıdır.
Son Hal	: Köşkün genel çini tasarımına ait olan bir parça değildir. İyi durumda olup, birbirlerini takip eden bir tasarım değildir.

Resim 149: Revan Köşkü C4 No'lu Nişi

Sıra No	: C4
Resim No	: 149
Çizim No	:
Bulunduğu Yeri	: Köşk'ün içindeki çıkıntılarının yan duvarlarında yer alır.
Karo Ölçüsü	: 24 x 24 cm.
Dönemi(Kaynağı)	: XVI. yy. sonu İznik çinisi
Teknik	: Renkli sır
Renk	: Tek karo lacivert renk kontür, kobalt zeminlidir. Diğer renkler sarı, kırmızı, beyaz ve turkuvazdır. Diğer zeminler lacivert renk kontür, kobalt zemin, sarı, kırmızı, yeşil, turkuvaz, siyah ve beyazdır.
Motifler	: Dış mihrapta rumi motifi, iç kısımlarda rumi, şemse ve hatayi gurubu motifleri kullanılmıştır.
Desen	: Desen, formlu yüzey üzerinde görülen rumi motifleri ¼ simetrik çizilmiş dallar üzerine dilimli ve ortabağ şekillerinin uygulanmasıyla oluşturulmuştur. Daha sonra bu desen ½ simetrik kompozisyon olarak yerleştirilmiştir. Bu tasarım C3 ve C5 numaralı tasarımla aynı olup zemin renkleri farklıdır.
Son Hal	: Köşkün genel çini tasarımına ait olan bir parça değildir. İyi durumda olup, birbirlerini takip eden bir tasarım değildir.

Resim 150 Revan Köşkü C5 No'lu Nişi

Sıra No	: C5
Resim No	: 150
Çizim No	:
Bulunduğu Yer	: Köşk'ün içindeki çıkıntılarının yan duvarlarında yer alır.
Karo Ölçüsü	: 24 x 24 cm.
Dönemi(Kaynağı)	: XVI. yy. sonu İznik çinisi
Teknik	: Renkli sır
Renk	: Mihrap içleri lacivert renk kontür, kobalt zeminlidir. Diğer renkler sarı, kırmızı, beyaz, siyah, yeşil ve turkuvazdır.
Motifler	: Dış mihrapta rumi motifi, iç kısımlarda rumi ve hatayi gurubu motifleri kullanılmıştır.
Desen	: Desen, formlu yüzey üzerinde görülen rumi motifleri ¼ simetrik çizilmiş dallar üzerine dilimli ve ortabağ şekillerinin uygulanmasıyla oluşturulmuştur. Daha sonra bu desen ½ simetrik kompozisyon olarak yerleştirilmiştir. Bu tasarım C3 ve C4 numaralı tasarımla aynı olup zemin renkleri farklıdır.
Son Hal	:Köşkün genel çini tasarımına ait olan bir parça değildir. İyi durumda olup, birbirlerini takip eden bir tasarım değildir

2. 1. 4. Bordürler ve Süpürgelikler

Bordür, iki yanından sınırlı, iki yanından ise sınırsız devam edebilecek tipte, eni boyundan genellikle az olan kompozisyon çeşitleridir.⁵¹ Bordürler simetrik kompozisyonların etrafında cetvel vazifesi ve desenler arasındaki bölümlemelere yardım etmek amacıyla kullanılırlar.

Revan Köşkünde 11 farklı bordür kullanıldığı tespit edilmiştir. Fakat bunların 7 tanesi alıntı parçalardır ve çok az bir bölümde yer almıştır. Genel süslemeye ait parçalar değildir. Bunlar iki, üç, dört, beş, yedi, sekiz, on numaralı bordürlerdir(Rsm. 153-155-157-159-163-165-169). Dokuz No'lu bordür tavan çok yüksek olduğu için, ulaşmaya yardımcı olacak bir iskele olmadığından ve resim net çıkmamasından dolayı sadece dış hatlarını çizebildik. Asıl bordürler üç adettir. Bunlar da hatayi gurubu, bulut, rumi, şemse motifleri hâkimdir.

⁵¹ Yıldız Demiriz; Osmanlı Mimarisinde Süsleme Erken Devir, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1981, s. 33

Resim 151: Revan Köşkü D1 No'lu Bordür

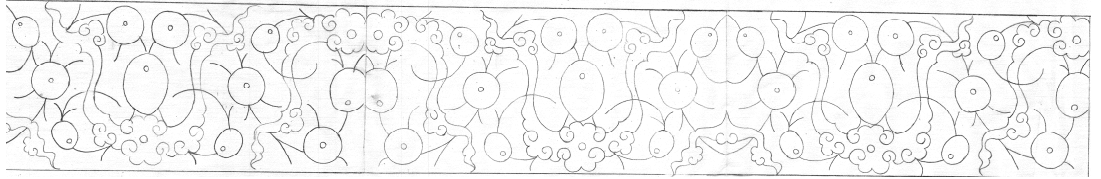

Sıra No	: D1 (Bordürler ve Süpürelıklar)
Resim No	: 151–152
Çizim No	: 36–39
Bulunduğu Yer	: İç panolarda kullanılmıştır.
Karo Ölçüsü	:12 x 24 cm.
Dönemi(Kaynağı)	: XVII. yy. Kütahya çinisi
Teknik	: Sır altı boyama
Renk	: Lacivert zemin üzerine lacivert renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
Motifler	: Hatayi gurubu, yaprak ve bulut motifleri kullanılmıştır.
Desen	: Hatayi motifinin çanak yaprağından çıkış yapan dallar ve üzerindeki motiflerin oluşturduğu tasarım sağ ve sol yöne doğru çoğalarak ulama kompozisyon özelliği göstermektedir. Kompozisyon, aşağı ve yukarı yöne yerleştirilen dolantı bulut motifleri ile hareketlendirilmiştir.
Son Hal	: Köşkün genel çini tasarımlarına aittir. Tüm parçaları sağlam durumdadır. Revan Köşkü 1998–1999–2000 Yılların'da Topkapı Sarayı Saray Yapıları Projesi Kapsamında, çinileride restorasyon geçirmiştir.

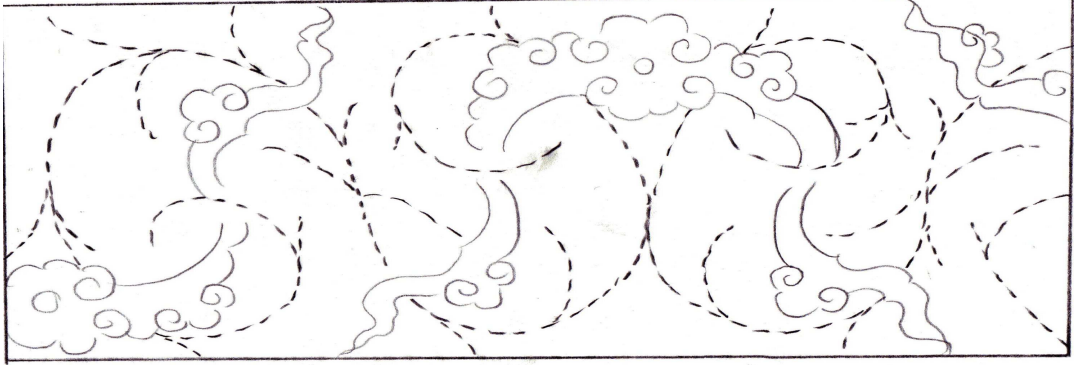
Resim 152: Revan Köşkü D1. No'lu Bordürün Kullanıldığı Alan

Çizim 36: Revan Köşkü D1.No'lu Bordür Yüzey Şeması

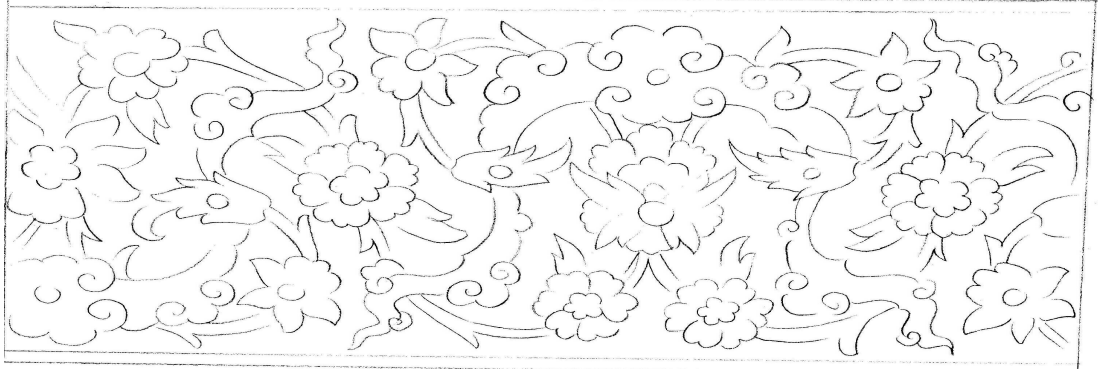
Çizim 37: Revan Köşkü D1.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi

Çizim 38: Revan Köşkü D1.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 39: Revan Köşkü D1.No'lu Bordür Deseni

Resim 153: Revan Köşkü D2 No'lu Bordür

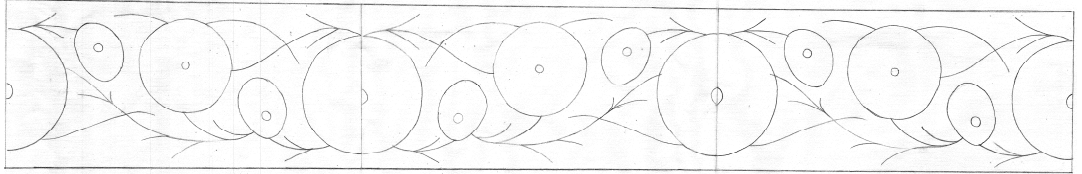

- Sıra No** : D2
- Resim No** : 153–154
- Çizim No** : 40–43
- Bulunduğu Yer** : Kapıdan girince tam karşıda kalan pencerenin içinde tek parça olarak yer alır.
- Karo Ölçüsü** : 12 x 24 cm.
- Dönemi(Kaynağı)** : XVII. yy. Kütahya çinisi
- Teknik** : Sır altı boyama
- Renk** : Lacivert zemin üzerine siyah renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
- Motifler** : Hatayi, yarı stilize çiçek grubu ve yaprak motifleri kullanılmıştır.
- Desen** : Hatayi motifinden çıkan yarı stilize çiçeklerin aşağı ve yukarı yöne hareketleriyle tasarım iki yana çoğalan ulama kompozisyon özelliği gösterir.
- Son Hal** : Köşkün genel çini tasarımına ait olan bir parça değildir. Parçalarının işçiliği kötü durumdadır. Buldukları yere yerleştirilirken birleşme yerlerinde hatalar görülmüştür.

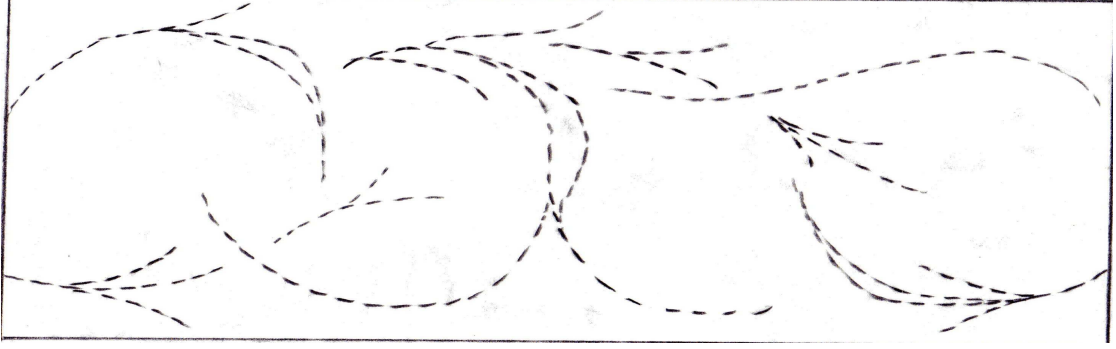
Resim 154: Revan Köşkü D2 No'lu Bordürün Kullanıldığı Alan

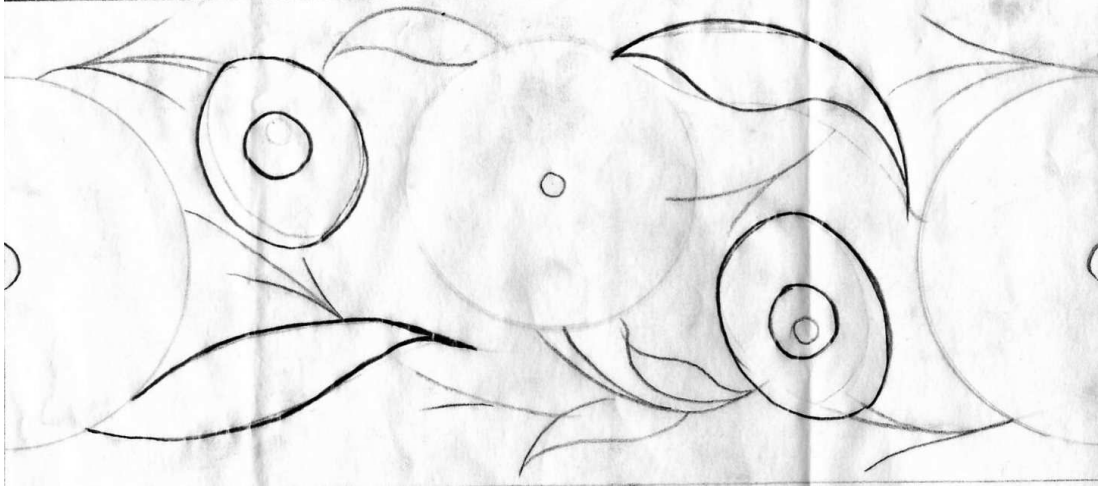
Çizim 40: Revan Köşkü D2.No'lu Bordür Yüzey Şeması

Çizim 41: Revan Köşkü D2.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi

Çizim 42: Revan Köşkü D2.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 43: Revan Köşkü D2.No'lu Bordür Deseni

Resim 155: Revan Köşkü D3 No'lu Bordür

Sıra No	: D3
Resim No	: 155–156
Çizim No	: 44–47
Bulunduğu Yer	: Kapıdan girince tam karşıda kalan pencereden açılan balkonun dış cephesinde yer alır.
Karo Ölçüsü	: 12 x 24 cm.
Dönemi(Kaynağı)	: XVII. yy. Kütahya çinisi
Teknik	: Sır altı boyama
Renk	: Lacivert zemin üzerine siyah renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
Motifler	: Rumi motifi kullanılmıştır.
Desen	: Tepelik formundan çıkan rumi motiflerinin iki yana çoğalmasıyla oluşan bir desen olup, ulama kompozisyon özelliği gösterir. Bu tasarımdaki motiflerin klasik dönem motiflerine nazaran bozulma gösterdiği bariz şekilde görülmektedir.
Son Hal	: Köşkün genel çini tasarımına ait olan bir parça değildir. Parçalarının işçiliği kötü durumdadır. Buldukları yere yerleştirilirken birleşme yerlerinde hatalar görülmüştür.

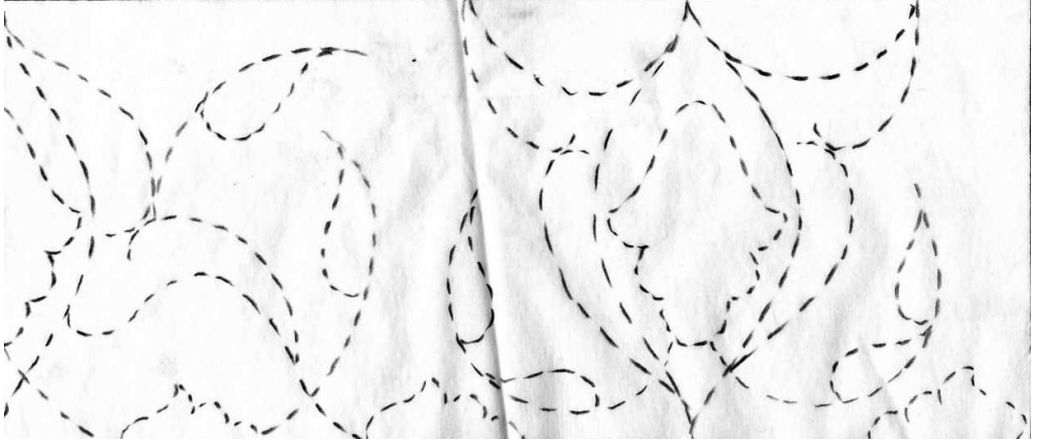
Resim 156: Revan Köşkü D3 No'lu Bordürün Kullanıldığı Alan

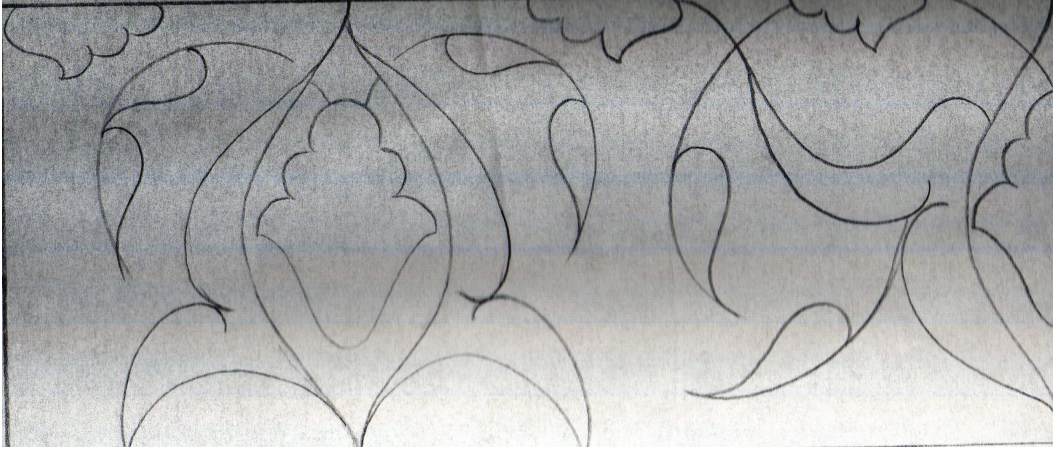
Çizim 44: Revan Köşkü D3.No'lu Bordür Yüzey Şeması

Çizim 45: Revan Köşkü D3.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi

Çizim 46: Revan Köşkü D3.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 47: Revan Köşkü D3.No'lu Bordür Deseni

Resim 157: Revan Köşkü D4 No'lu Bordür

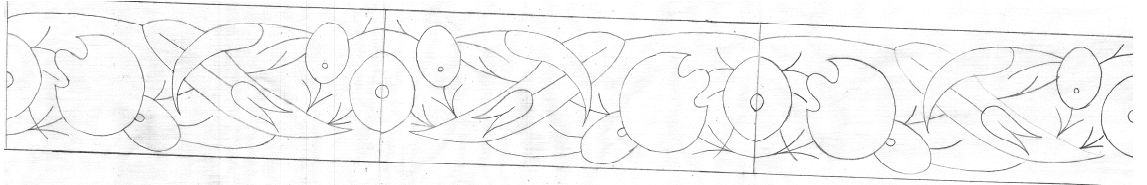

Sıra No	:D4
Resim No	: 157-158
Çizim No	: 48-51
Bulunduğu Yer	: Kapıdan girince tam karşıda kalan pencereden açılan balkonun dış cephesinde yer alır.
Karo Ölçüsü	: 12 x 24 cm.
Dönemi(Kaynağı)	: XVII. yy. Kütahya çinisi
Teknik	: Sır altı boyama
Renk	: Lacivert zemin üzerine siyah renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
Motifler	: Hatayi, yarı stilize çiçek gurubu ve yaprak motifleri kullanılmıştır.
Desen	: Tasarım yarı stilize çiçeklerden oluşmakta olup, motifler aşağı ve yukarı yöne doğru kıvrımlar yaparak asimetric bir kompozisyon özelliği göstermektedir. Motifler üç iplik dal üzerine yerleştirilmiştir. Bu tasarıma Hatice Turhan Valide Sultan Cami ve türbesinde de rastlanılmaktadır. Renk özellikleri de aynıdır.
Son Hal	: Köşkün genel çini tasarımına ait olan bir parça değildir. Parçalarının işçiliği kötü durumdadır. Buldukları yere yerleştirilirken birleşme yerlerinde hatalar görülmüştür.

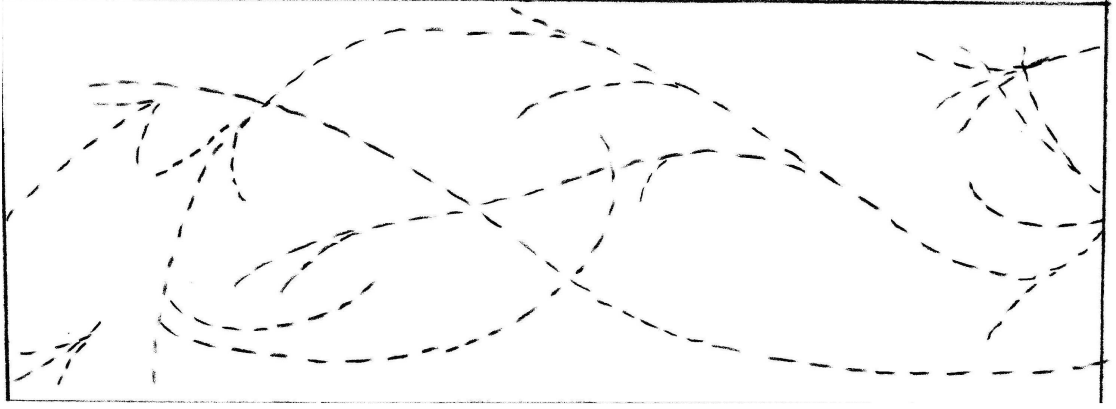
Resim 158: Revan Köşkü D4 No'lu Bordürün Kullanıldığı Alan

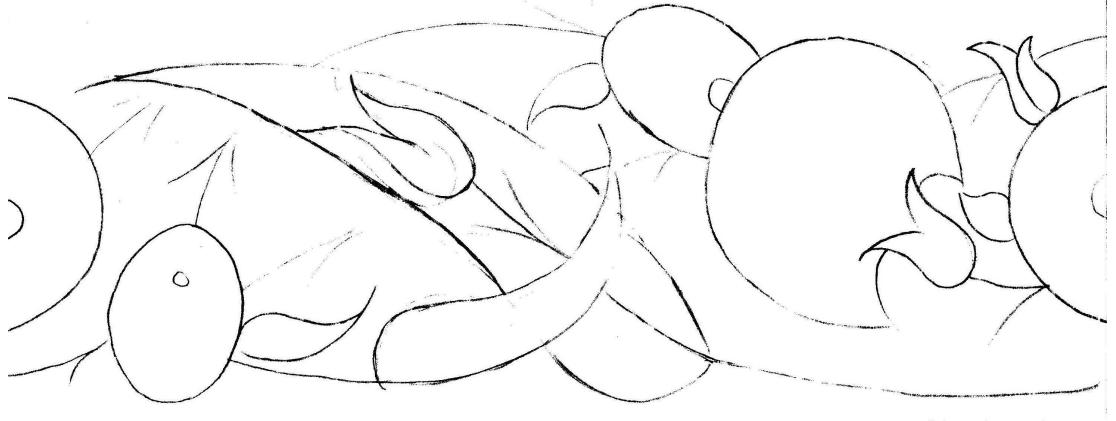
Çizim 48: Revan Köşkü D4.No'lu Bordür Yüzey Şeması

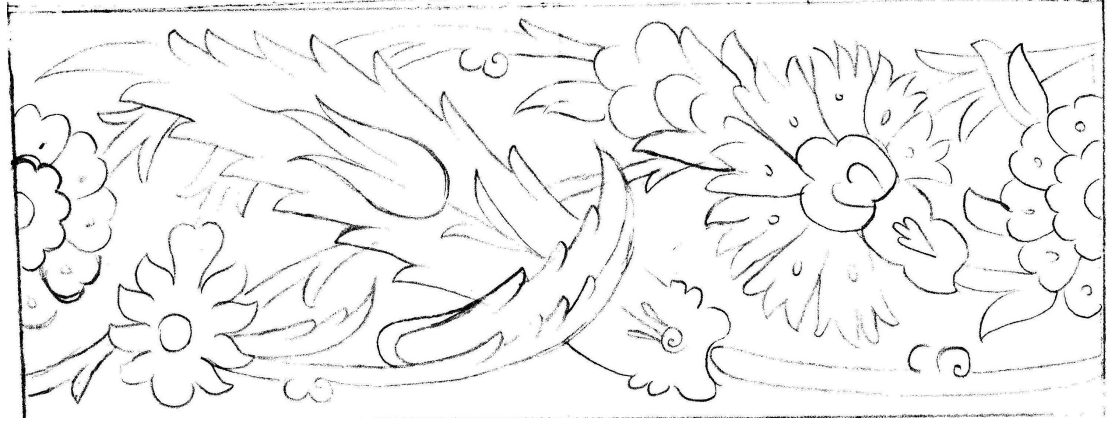
Çizim 49: Revan Köşkü D4.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi

Çizim 50: Revan Köşkü D4.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 51: Revan Köşkü D4.No'lu Bordür Deseni

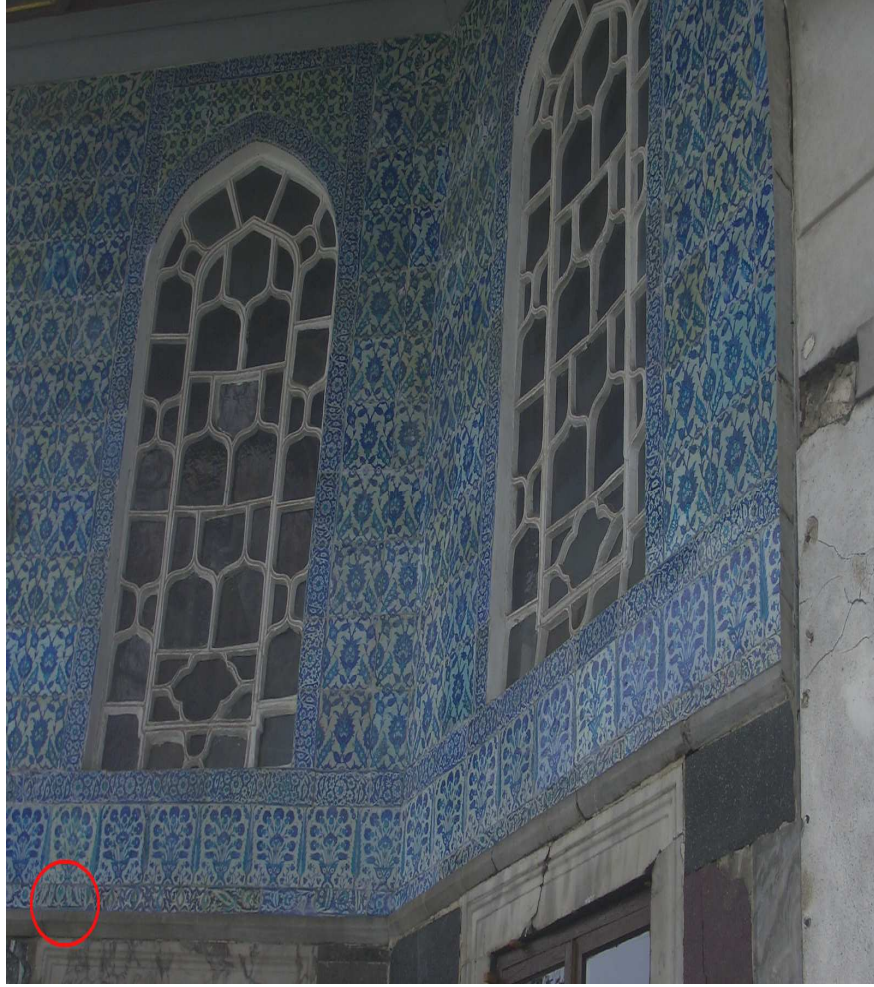

Resim 159: Revan Köşkü D5 No'lu Bordür

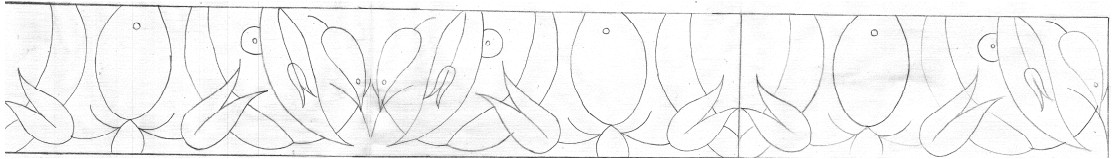

Sıra No	: D5
Resim No	: 159–160
Çizim No	: 52–55
Bulunduğu Yer	: Kapıdan girince tam karşıda kalan pencereden açılan balkonun dış cephesinde yer alır.
Karo Ölçüsü	: 12 x 24 cm.
Dönemi(Kaynağı)	: XVII. yy. Kütahya çinisi
Teknik	: Sır altı boyama
Renk	: Lacivert zemin üzerine lacivert renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
Motifler	: Hatayi, yarı stilize çiçek gurubu ve yaprak motifleri kullanılmıştır.
Desen	: Hatayi motifinden çıkış yapan lale ve yaprak motiflerinin aşağı yukarı yöne hareket etmesiyle iki yana çoğalan ulama kompozisyon özelliği gösterir. Yaprak motiflerinin orta damarları, yaprağın sapa bağlandığı noktadan lale motifleriyle belirtilmiştir.
Son Hal	: Köşkün genel çini tasarımına ait olan bir parça değildir. Parçalarının işçiliği kötü durumdadır. Alt ve üstten buldukları yere yerleştirilirken birleşme yerlerinde hatalar görülmüştür.

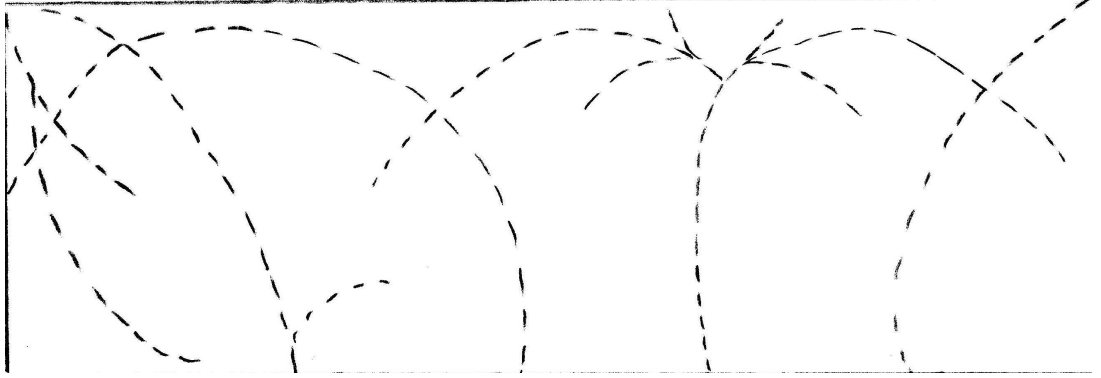
Resim 160: Revan Köşkü D5 No'lu Bordürün Kullanıldığı Alan

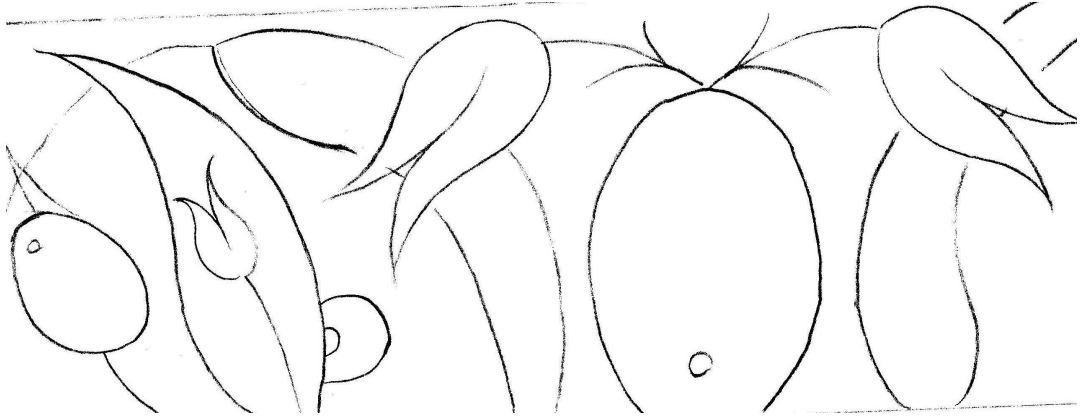
Çizim 52: Revan Köşkü D5.No'lu Bordür Yüzey Şeması

Çizim 53: Revan Köşkü D5.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi

Çizim 54: Revan Köşkü D5.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 55: Revan Köşkü D5.No'lu Bordür Deseni

Resim 161: Revan Köşkü D6 No'lu Bordür

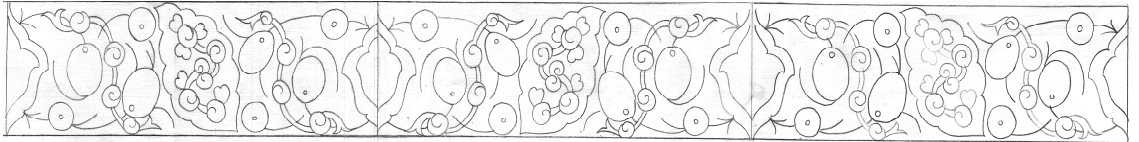

Sıra No	: D6
Resim No	: 161–162
Çizim No	: 56–59
Bulunduğu Yer	: Köşkü içte ve dışta kaplayan çinilerin etrafında yer alır.
Karo Ölçüsü	: 12 x 24 cm.
Dönemi(Kaynağı)	: XVII. yy. Kütahya çinisi
Teknik	: Sır altı boyama
Renk	: Lacivert zemin üzerine lacivert renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
Motifler	: Hatayi, gurubu, rumi, bulut ve yaprak motifleri kullanılmıştır.
Desen	: Rumi tepelik formundan çıkış yapan hatayi gurubu motiflerinin aşağı ve yukarı yöne doğru hareket etmesiyle oluşan tasarım, iki yana çoğalan ulama kompozisyon özelliği gösterir. Bu tasarımı tam ortadan içi bulut motifleriyle bezeli bir şemse simetrik olarak ikiye böler. Ayrıca hatayi gurubu motiflerinin arasında dolanan bulut motifleri de tasarıma hareket kazandırmıştır.
Son Hal	: Köşkün genel çini tasarımlarına aittir. Tüm parçaları sağlam durumdadır. Revan Köşkü 1998–1999–2000 Yılların'da Topkapı Sarayı Saray Yapıları Projesi Kapsamında, çinileride restorasyon geçirmiştir.

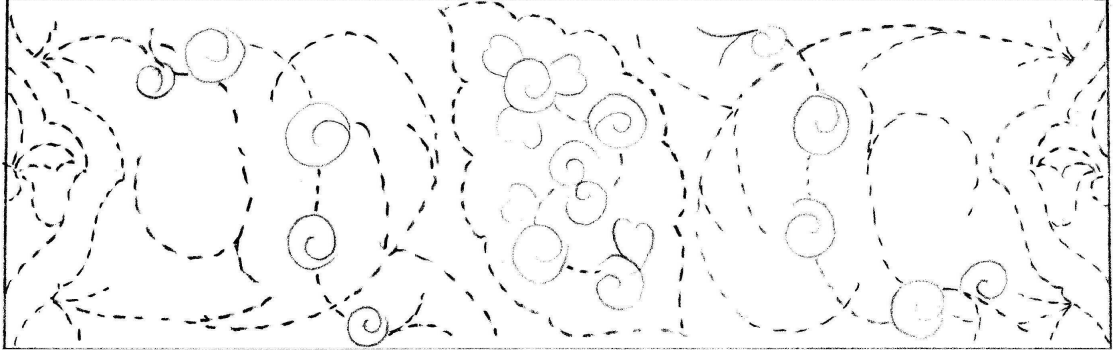
Resim 162: Revan Köşkü D6 No'lu Bordürün Kullanıldığı Alan

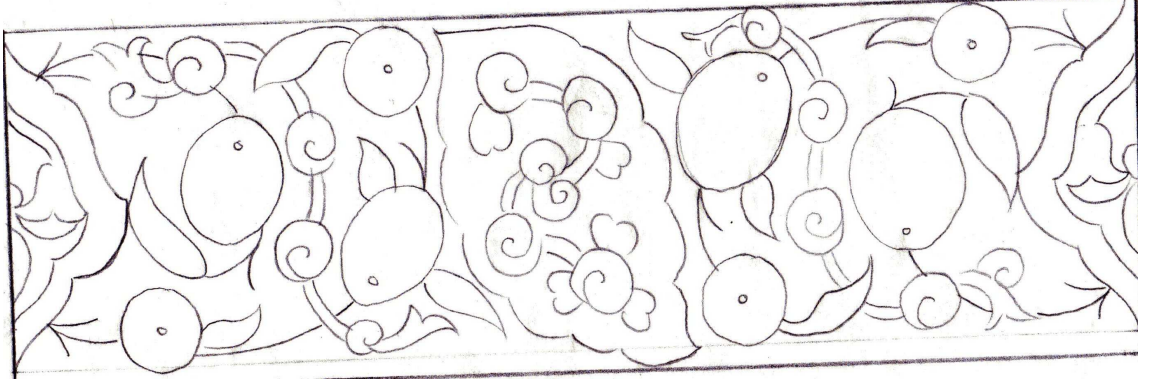
Çizim 56: Revan Köşkü D6No'lu Bordür Yüzey Şeması

Çizim 57: Revan Köşkü D6.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi

Çizim 58: Revan Köşkü D6.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 59: Revan Köşkü D6.No'lu Bordür Deseni

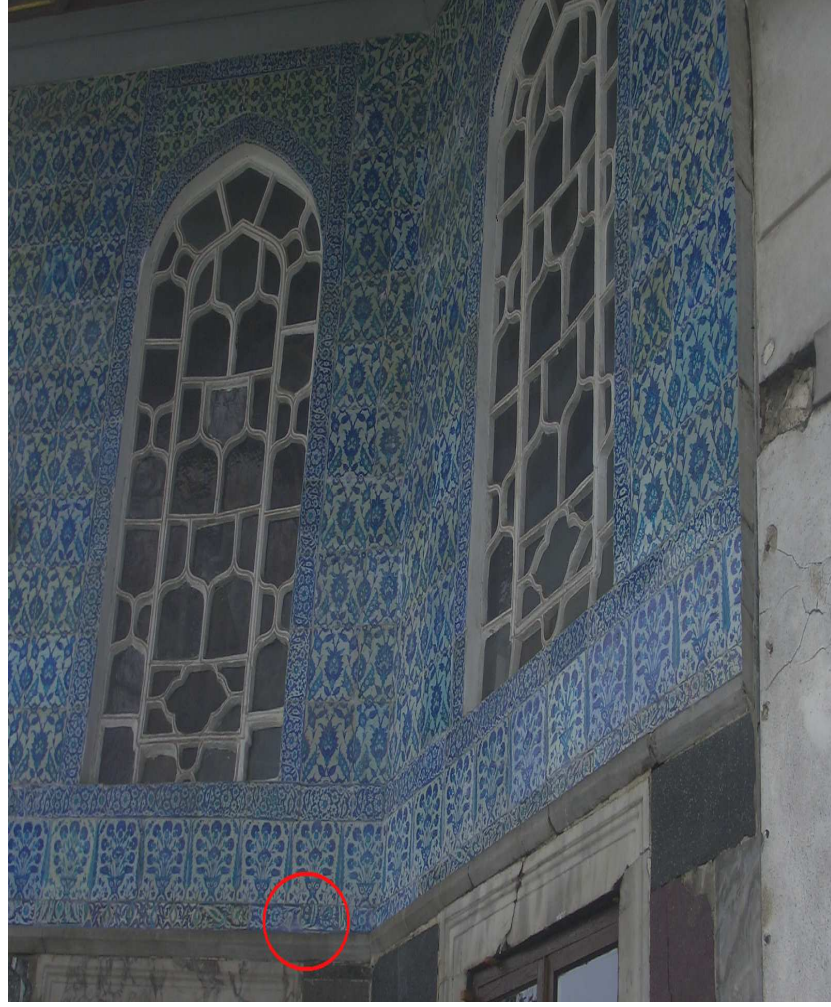

Resim 163: Revan Köşkü D7 No'lu Bordürü

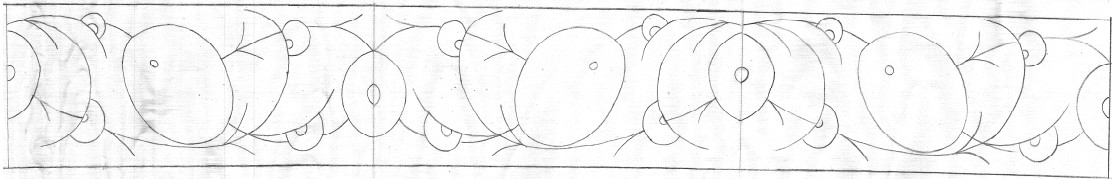

Sıra No	:D7
Resim No	: 163–164
Çizim No	: 60–63
Bulunduğu Yer	: Kapıdan girince tam karşıda kalan pencerenin içinde tek parça olarak yer alır.
Karo Ölçüsü	: 12 x 24 cm.
Dönemi(Kaynağı)	: XVII. yy. Kütahya çinisi
Teknik	: Sır altı boyama
Renk	: Lacivert zemin üzerine lacivert renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
Motifler	: Hatayi, penç, yaprak, sap çıkmaları motifleri kullanılmıştır.
Desen	: Tasarım ortada penç motifinden çıkan hatayi gurubu motiflerinin aşağı yukarı hareketlerle, iki yana çoğalmasıyla oluşan ulama kompozisyon özelliği gösterir. Motifler üç iplik dal üzerine yerleştirilmiştir.
Son Hal	: Köşkün genel çini tasarımına ait olan bir parça değildir. Parçalarının işçiliği kötü durumdadır. Buldukları yere yerleştirilirken birleşme yerlerinde hatalar görülmüştür.

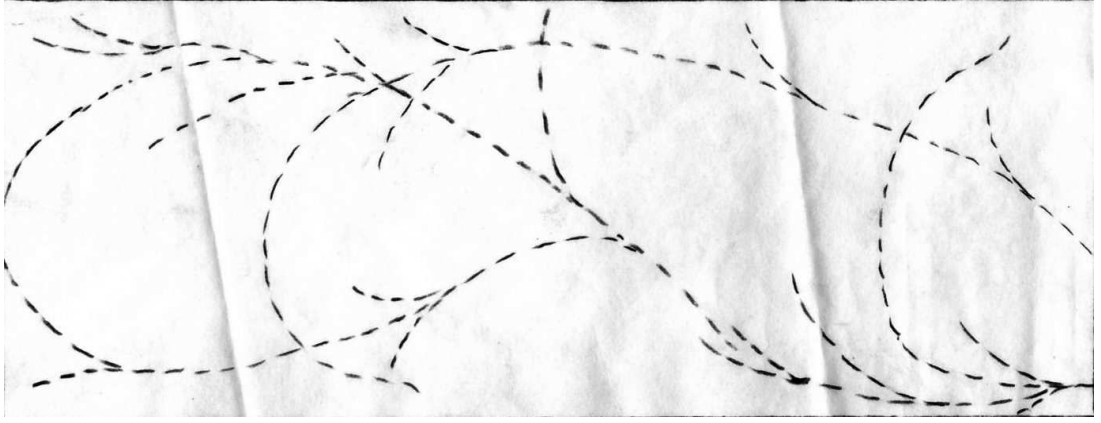
Resim 164: Revan Köşkü D7 No'lu Bordürün Kullanıldığı Alan

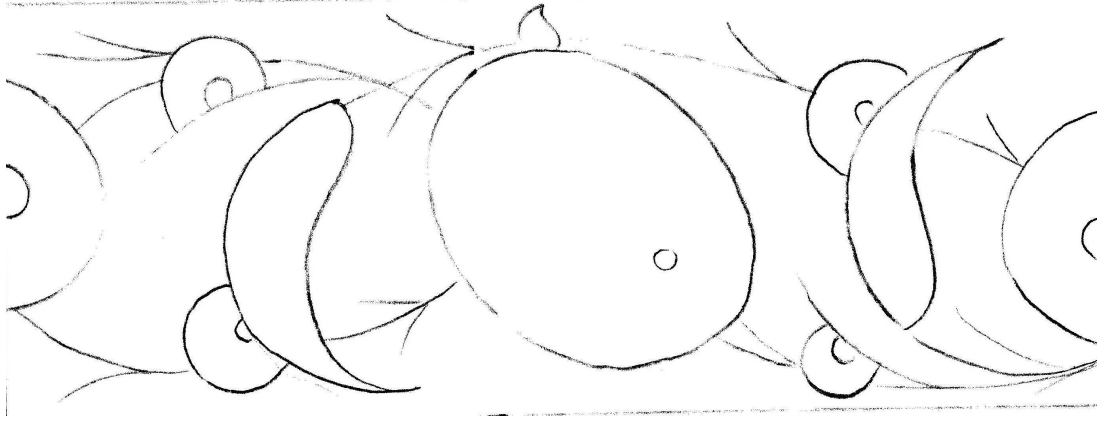
Çizim 60: Revan Köşkü D7 No'lu Bordür Yüzey Şeması

Çizim 61: Revan Köşkü D7.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi

Çizim 62: Revan Köşkü D7.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 63: Revan Köşkü D7.No'lu Bordür Deseni

Resim 165: Revan Köşkü D8 No'lu Bordür

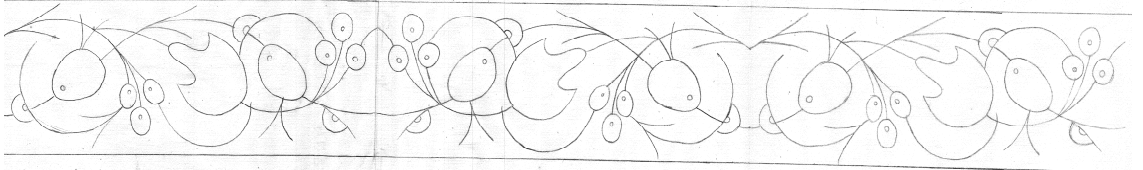

Sıra No	: D8
Resim No	: 165–166
Çizim No	: 64–67
Bulunduğu Yer	: Köşkün içini kaplayan panoların küçük bir kısmında yer alır. Muhtemelen artık bir parça olduğu düşünülmektedir.
Karo Ölçüsü	: 12 x 24 cm.
Dönemi(Kaynağı)	: XVII. yy. Kütahya çinisi
Teknik	: Sır altı boyama
Renk	: Lacivert zemin üzerine lacivert renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
Motifler	: Hatayi, yarı stilize çiçek gurubu ve yaprak motifleri kullanılmıştır.
Desen	: Tasarım yarı stilize edilmiş çiçeklerden, karanfil, kır çiçeği ile hatayi gurubu motiflerinden olan gonca güllerden oluşmakta, dallar aşağı ve yukarı yöne kıvrılarak asimetrik bir kompozisyon özelliği göstermektedir. Motifler üç iplik dal üzerine yerleştirilmiştir. Bu tasarım İst. Hatice Turhan Valide Sultan Cami ve Türbesinin bordür çinilerinde kullanılmıştır. Renk özellikleri de aynıdır.
Son Hal	: Köşkün genel çini tasarımına ait olan bir parça değildir. Parçalarının işçiliği kötü durumdadır. Buldukları yere yerleştirilirken birleşme yerlerinde hatalar görülmüştür.

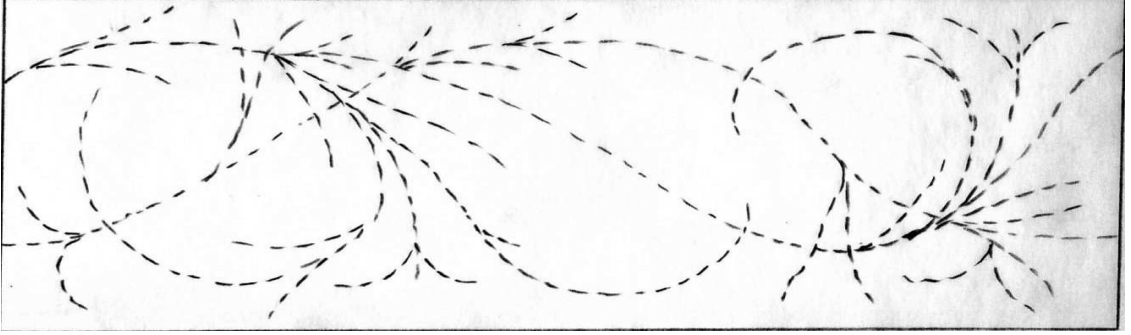
Resim 166: Revan Köşkü D8 No'lu Bordürün Kullanıldığı Alan

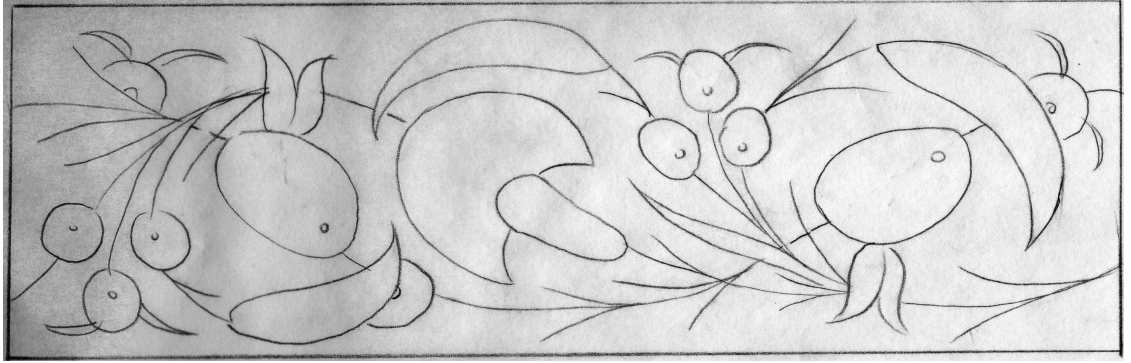
Çizim 64: Revan Köşkü D8 No'lu Bordür Yüzey Şeması

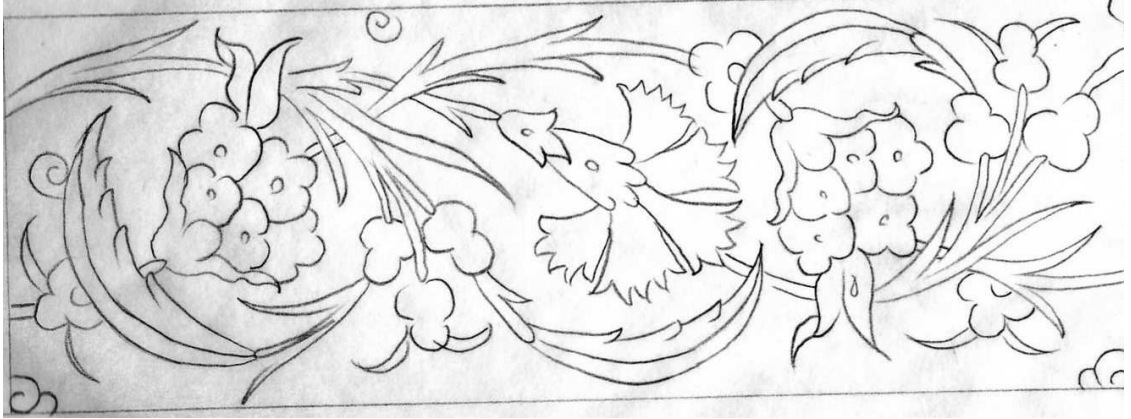
Çizim 65: Revan Köşkü D8.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi

Çizim 66: Revan Köşkü D8.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 67: Revan Köşkü D8.No'lu Bordür Deseni

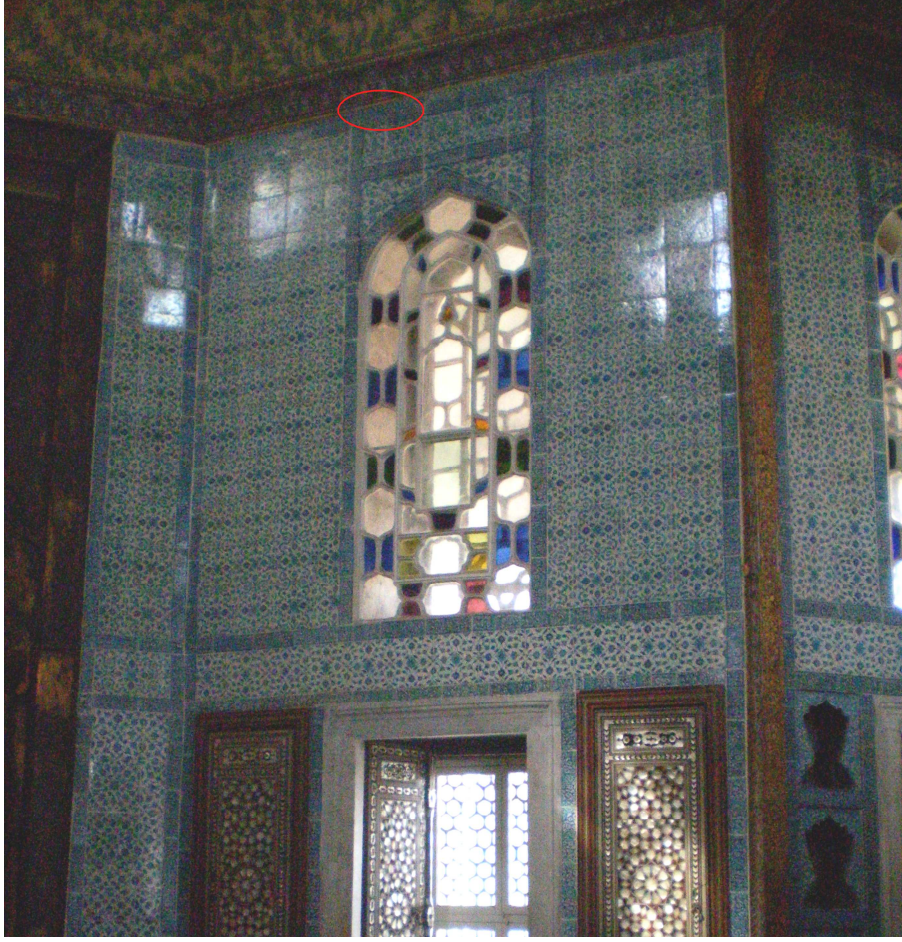

Resim 167: Revan Köşkü D9 No'lu Bordür

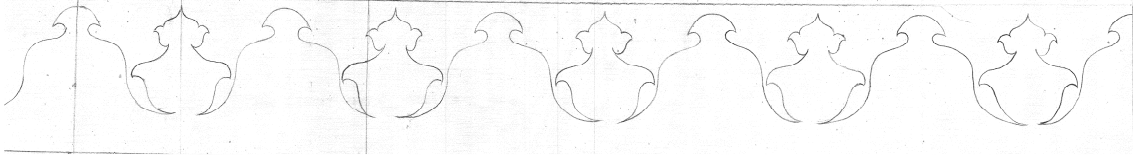

Sıra No	:D9
Resim No	: 167-168
Çizim No	: 68
Bulunduğu Yer	: İçte ve dışta köşkü süsleyen çinilerin en üst kısmında (tavanla Duvar'ın birleştiği kısım) yer alır.
Karo Ölçüsü	: 12 x 24 cm.
Dönemi(Kaynağı)	: XVII. yy. Kütahya çinisi
Teknik	: Sır altı boyama
Renk	: Lacivert zemin üzerine lacivert renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
Motifler	: Rumi motifi kullanılmıştır.
Desen	: Tasarım taç şeklinde yerleştirilen rumi tepelik motifleri yardımıyla sağ ve sol yöne çoğalarak ulama kompozisyon özelliği gösterir.
Son Hal	: Köşkün genel çini tasarımlarına aittir. Tüm parçaları sağlam durumdadır. Revan Köşkü 1998-1999-2000 Yılların'da Topkapı Sarayı Saray Yapıları Projesi Kapsamında, çinileride restorasyon geçirmiştir.

Resim 168: Revan Köşkü D9 No'lu Bordürün Kullanıldığı Alan

Çizim 68: Revan Köşkü D9 No'lu Bordür Yüzey Şeması

Resim 169: Revan Köşkü D10.No'lu Bordür

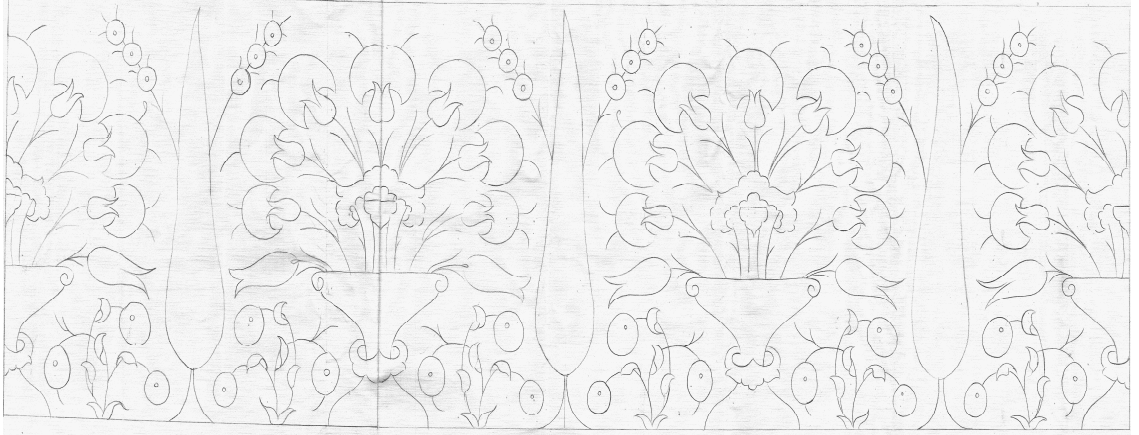

- Sıra No** : D10
- Resim No** : 169–170
- Çizim No** : 69–72
- Bulunduğu Yer** : Kapıdan girince tam karşıda kalan pencereden açılan Balkon'un dış cephesinde yer alır.
- Karo Ölçüsü** : 24 x 24 cm.
- Dönemi(Kaynağı)** : XVII. yy. Kütahya çinisi
- Teknik** : Sır altı boyama
- Renk** : Beyaz zemin üzerine lacivert renkli kontür, diğer renkler kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır.
- Motifler** : Yarı stilize çiçek gurubu, servi ağacı, vazo, motifleri kullanılmıştır.
- Desen** : Pano servi ağacı yardımı ile sağ ve sol yöne doğru ½ simetrik ulama kompozisyon özelliği gösterir. Simetri eksenini servi ağacının ortasından geçer. Çini karoya ortada ayaklı vazodan ve sapsarın bir kısmının serbest bir kısmının da gerdanlık motifiyle bağlandığı yarı stilize çiçeklerden oluşan karanfil demeti ve lale motifi işlenmiştir. Ayrıca kompozisyonun alt kısımlarında serbest menekşe motifleri görülmektedir. Bu tasarım Hatice Turhan Valide Sultan Camii ve türbesinde de kullanılmıştır. Renk özellikleri de aynıdır.
- Son Hal** : Köşkün genel çini tasarımına ait olan bir parça değildir. Parçalarının işçiliği kötü durumdadır. Buldukları yere yerleştirilirken birleşme yerlerinde hatalar görülmüştür.

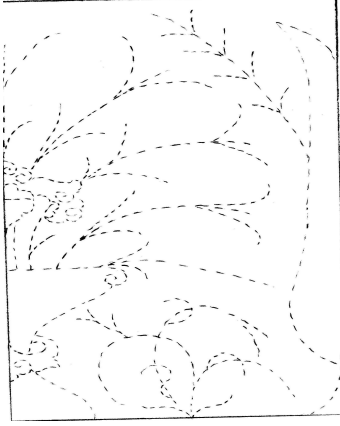
Resim 170: Revan Köşkü D10 No'lu Bordürün Kullanıldığı Alan

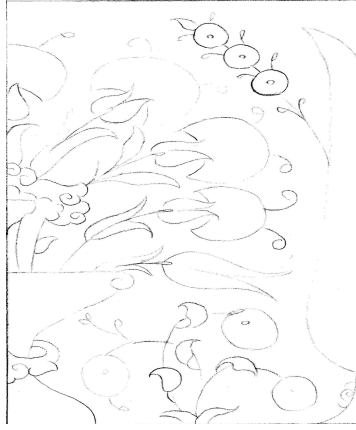
Çizim 69: Revan Köşkü D10.No'lu Bordür Yüzey Dağılım Şeması

Çizim 70: Revan Köşkü D10.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi

Çizim 71: Revan Köşkü D10.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 72: Revan Köşkü D10.No'lu Bordür Deseni

Resim 171: Revan Köşkü D11 No'lu Bordür

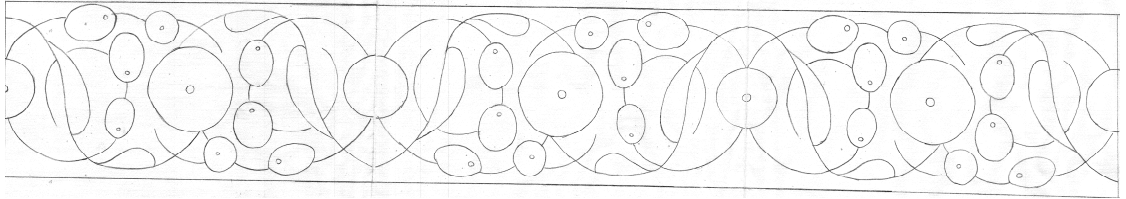

Sıra No	:D11
Resim No	: 171–172
Çizim No	: 73–76
Bulunduğu Yer	: Pencere içlerindeki panoların etrafında yer alır.
Karo Ölçüsü	:24 x 12 cm.
Dönemi(Kaynağı)	: XVII. yy. Kütahya çinisi
Teknik	: Sır altı boyama
Renk	: Kobalt zemin üzerine lacivert renkli kontür, diğer renkler turkuvaz ve beyazdır.
Motifler	: Hatayi gurubu, yaprak ve rumi motifleri kullanılmıştır.
Desen	: Penç tasarımdan çıkış yapan hatayi grubu ve rumi motifleri aşağı yukarı hareketlerle sağa ve sola çoğalarak ulama kompozisyon özelliği gösterir.
Son Hal	:Köşkün genel çini tasarımlarına aittir. Tüm parçaları sağlam durumdadır. Revan Köşkü 1998–1999–2000 Yılların'da Topkapı Sarayı Saray Yapıları Projesi Kapsamında, çinileride restorasyongeçirmiştir.

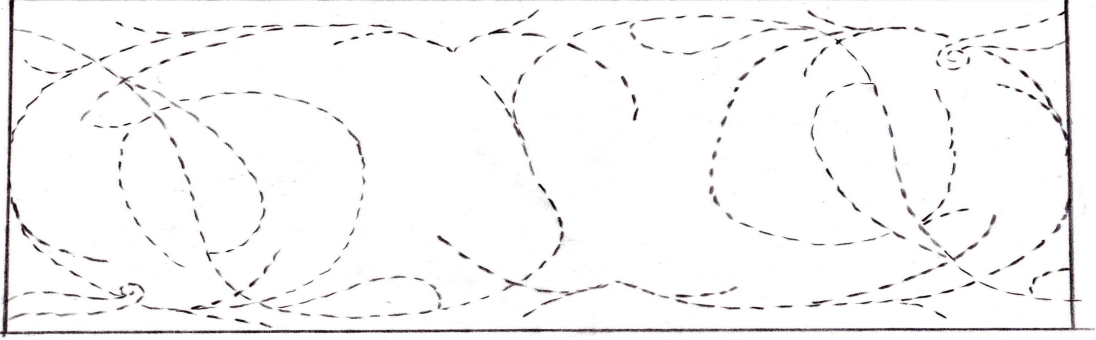
Resim 172: Revan Köşkü D11 No'lu Bordürün Kullanıldığı Alan

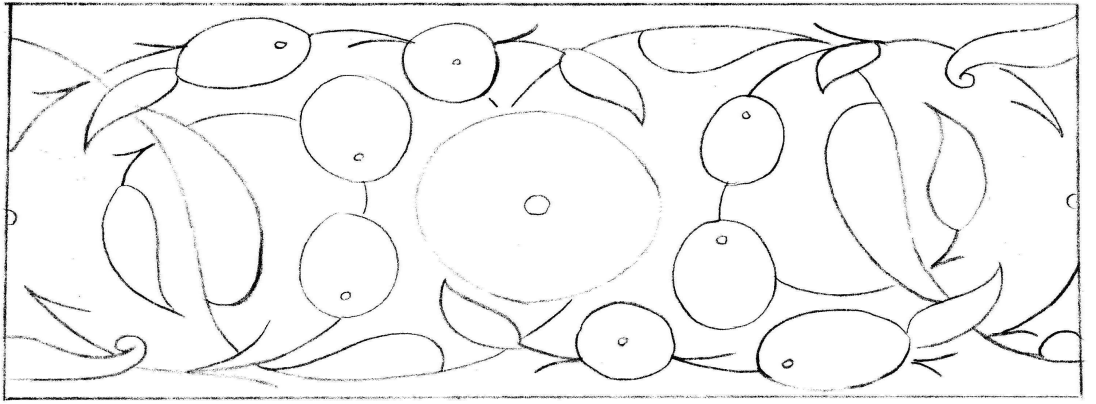
Çizim 73: Revan Köşkü D11 No'lu Bordür Yüzey Şeması

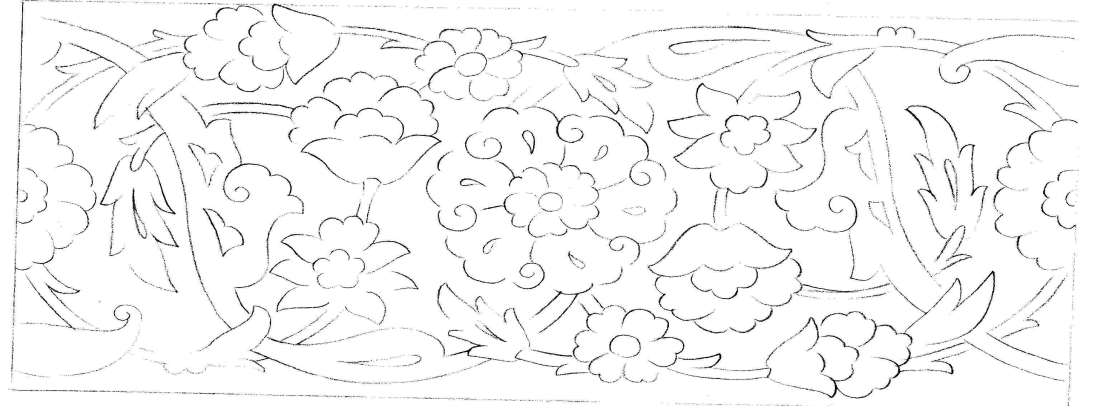
Çizim 74: Revan Köşkü D11.No'lu Bordür Dal Çıkış Çizimi

Çizim 75: Revan Köşkü D11.No'lu Bordür Motiflerinin Kanaviçe Çizimi

Çizim 76: Revan Köşkü D11.No'lu Bordür Deseni

2. 3. Revan Köşkü Çiniler’inde Kullanılan Malzeme Ve Teknik

Hazırlanan tez konusuyla ilgili araştırma kaynaklarına göre Revan Köşkünün çinileri Kütahya’da üretilmiştir Kütahyadaki atölyelere sipariş verilerek yapılan çiniler köşkün iç ve dış cephesinin süslenmesi amacıyla kullanılmıştır.

Çinilerin yapıldığı bu dönem İznik Atölyelerinin sönüşüne Kütahya Atölyelerinin parlama dönemine rastlamaktadır. xvii. Yy.da sarayın çini ihtiyacının neredeyse tamamını karşılayan İznik atölyeleri, devletin ekonomik istikrarsızlığı ve malzeme temininde karşılanan güçlükler ile ipek yolunun değişmesi yüzünden kapanma durumuna gelmiştir. Bu sebeplerden dolayı çinilerin kalitesinde bir bozulma söz konusudur. Köşkün bezemesinde kullanılan çinilerin ham maddesi beyaz, sert hamur ve şeffaf sırdır. Karoların boyutları panolarda 24 x 24 cm., bordürler de 12 x 24 cm., mihrabiye çinilerinde 45x19 cm.’dir. Depo çinisi olan renkli sırlı çinilerin yapım tekniği şöyledir; desen çini hamuru üzerine kalıpla basılarak veya kazınarak işlenir ve plakalar fırılanır. Desenler renkli sırla boyandıktan sonra, çini tekrar fırınlanır. Renklerin fırınlama sırasında birbirine karışmaması için aralarına, balmumu, nebati yağ veya mangan karışımı sürülür. Balmumu eriyince karışım şeffaflaşır ve altında, çini hamurunun kırmızı rengi görünür.⁵²

Çinilerin yapımında kullanılan fırınlar ise üstten havalandırılmalı geleneksel Ortaçağ İslam fırınlarından olmalıdır. İznik de bulunan ateşlikler ya kubbeli, dairesel planlı ya da çapraz tonozlu dikdörtgen biçimindeydi. Bu fırınlardan hiç biri büyük değildir. Ateşlik ile pişirim bölmesi arasında ortada tek bir açıklık vardır. Kütahya da ise geleneksel fırınların tümü aynı biçimde yapılmasına karşın boyutları farklıdır. Sıraltı bezeme uygulanan çini ve seramikler için iç çapın en az 120 cm. olması kabul edilmiştir. Isı kaybını önlemek için, ateşlik çoğu zaman, bugün Kütahya da yapıldığı gibi, yerin altında yapılırdı ve bir basamak ya da merdivenle inilirdi. İznik’te bu uygulamanın nasıl yapıldığı bilinmemektedir.⁵³

⁵²ÖNEY, Gönül (2000), *Akdeniz’de İslam Sanatı Erken Osmanlı Sanatı Beyliklerin Mirası*, Ege Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, s.27

⁵³ ATASOY, Nurhan -RABY, Julian (1989), *İznik Seramikleri*, Türk Ekonomi A.Ş. Singapur, s.59

2. 4. Revan Köşkü Çinilerde Kullanılan Motif, Desen, Renk Ve Kompozisyon

2. 4. 1. Motifler

Revan Köşkünde kullanılan bu motifleri aşağıdaki gibi gruplandırarak tasnif etmek daha iyi olacaktır.

Revan Köşkü çinilerinde hatayi ve yarı stilize çiçekler gurubu motiflerinin yanında, rumi, bulut, servi ağacı, şemse, vazo motifleri de kullanıldığı görülmektedir. Dış cephe duvarlarında ve mermer levhalarda ise geometrik motiflerin kullanıldığı desenler dikkat çeker.

1. Bitkisel Motifler

2.Geometrik Motifler

3.sembolik Motifler

Resim 173: Revan Köşkü'nün den Görünüm

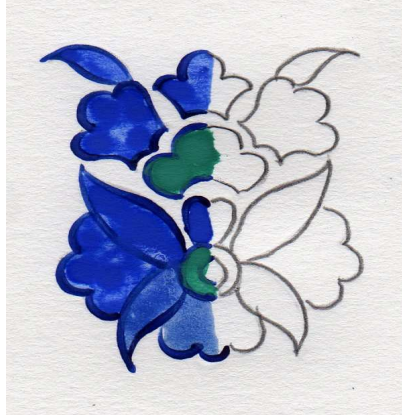

2. 4. 1. 1. Bitkisel Motifler:

Bu gruptaki motifleri, hatayi grubu motifler ve yaprak (hatayi, penç, yaprak, sap çıkmaları ve gonca), yarı stilize ağaçları motifleri olarak belirtebiliriz.

Hatayi, stilize motifler grubunda yer alır. Kaynağı Orta Asya'dır. Adını Çin Türkistan'ından Hatay'dan almıştır. Bir çiçeğin dikine kesitinin alınması ile elde edilmiştir(Çizim:77) (Rsm: 174)⁵⁴. Revan Köşkünde hemen hemen tasarımların tümünde kullanılmıştır(Bkz.176). Bazen taç yapraklar havalı olarak çizilmiş bazende taramalı yapraklar şeklinde tefarruatlı olarak kullanılmıştır(bkz.184). Bordürlerde ise zemin lacivert olduğundan yaprak zeminleri çoğunlukla beyaz renk bırakılmış damar kısımları ise açık mavi ile renklendirilmiştir(Bkz.183)

Çizim 77: Revan Köşkü Hatayi Motifi

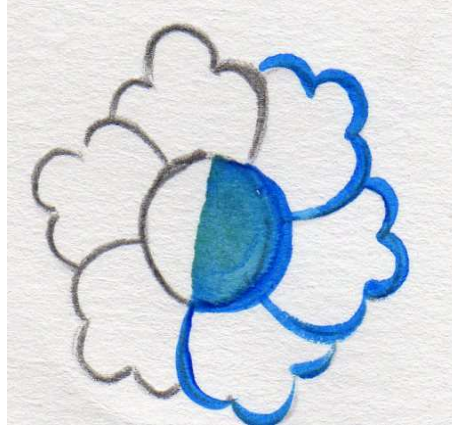
Resim 174: Revan Köşkü

⁵⁴ BAKIR, Sitare Turan (2007), "Osmanlı Sanatında Bir Zirve İznik Çini Ve Seramikleri", *Anadoluda Türk Devri Çini Ve Seramik Sanatı*, K.B.Yayımları, İstanbul, s.185-193

Penç, Stilize grup içinde yer alan bu motif gül, narçiçeği gibi çiçeklerin tepeden görünümünün çizgisel ifadesidir (Çizim:78-79) (Bkz.Rsm:175-176).⁵⁵ Model üsluplaştırılırken, yaprakların sayısına göre Farsça isimler almış: bir yapraklı ise yek berk, iki yapraklı ise dü berk, üç yapraklı ise se berk, dört yapraklı ise penç berk, beş yapraklı ise şeş berk.⁵⁶ Penç motifi Revan Köşkün'de hemen hemen tasarımların tümünde değişik örnekleriyle kullanıldığı görülmektedir.

Çizim 78: Revan Köşkü Penç Motifi

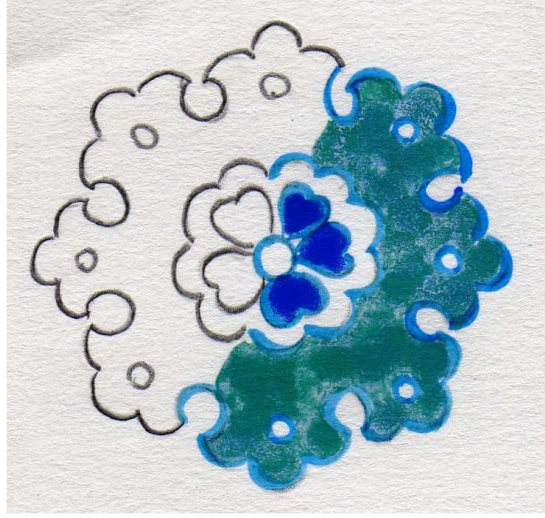
Resim 175: Revan Köşkü Penç Motifi

⁵⁵ Bakır, Sitare Turan; *İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu*, s.185-193

⁵⁶ BİROL, İnci A. – DERMAN, Çiçek (2005), *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbe Altı Yayınları, İstanbul, s. 47

Çizim 79: Revan Köşkü Penç Motifi

Resim 176: Revan Köşkü Penç Motifi

Lale, menşei itibarı ile bir şark çiçeğidir. XVI. yüzyılda Osmanlı sanatında yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Stilize motif grubu içinde yer alır. Osmanlı toplumunda lale motifi çok sevilmiş ve XVIII. yy.'ın bir dönemine adını vermiştir. Topkapı sarayı Revan Köşkü çinilerinde lale motifi 10 no'lu bordürde vazodan çıkar halde karanfil motifleri ile birlikte, örneğin D.4 no'lu bordür deseninde olduğu gibi büyük boy dilimli yaprakların orta damarlarından ve D.5 no'lu bordür çinisi ile resim 113'deki gibi hatayi gurubu ile birlikte çizildiği görülmektedir(Çizim:80)(Rsm: 177).⁵⁷

Resim 177: Revan Köşkü

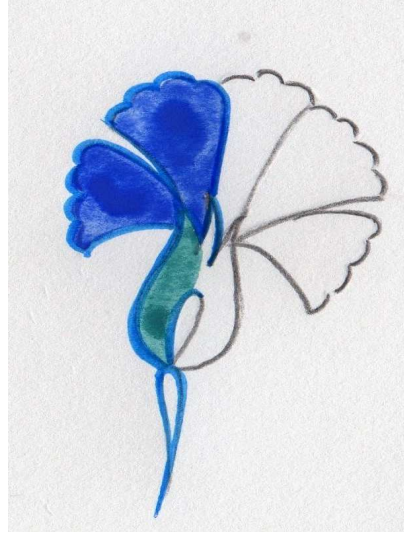
Çizim 80: Revan Köşkü Lale Motifi

⁵⁷ SİNEMOĞLU, Nermin (1996), “On altıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği”, Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul, s. 128-135

Karanfil, naturalist çiçek motifi grubundan olup XVI. yy. da sanatımıza girmiştir. Çiçeğin profilden görüntüsünün stilize edilmesi ile elde edilmiştir. Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü çinilerinde karanfil motifi ince bordürlerde hatayi gurubu motiflerle birlikte, tek karoluk çiniler de ise vazodan çıkan simetrik buketler halinde, bazen sadece karanfil bazen de lale motifi ile beraber kullanılmıştır(Çizim:81) (Rsm: 178).⁵⁸

Çizim 81: Revan Köşkü Karanfil Motifi

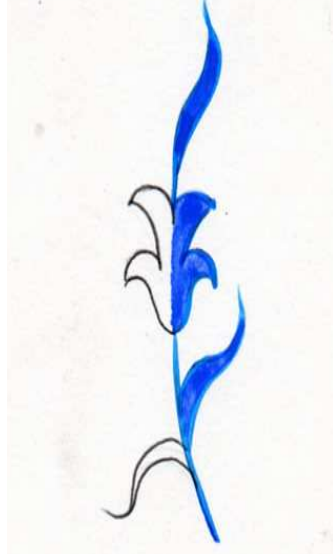
Resim 178: Revan Köşkü

⁵⁸ DEMİRİZ, Yıldız (1986), *Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler*, Acar Matbaa, İstanbul, s.370

Sümbül, naturalist üsluplu bir çiçektir. XVI. y.y.' da görülmeye başlamıştır. Tek sap üzerine bağımsız olarak çizilir. Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü çinilerinde sümbül motifinin tam ulama desenlerde hatayi gurubu motiflerle aynı sap üzerinde çizildiği görülmektedir (Çizim:82)(Rsm: 179)⁵⁹.

Çizim 82: Revan Köşkü Sümbül Motifi

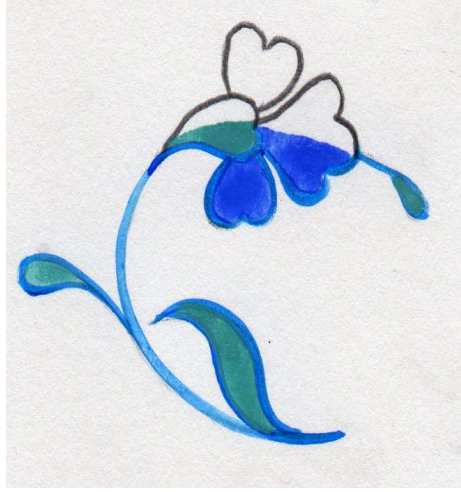
Resim 179: Revan Köşkü

⁵⁹ SİNEMOĞLU, Nermin (1996), "On altıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği", *Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları*, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul, s.133-135

Menekşe, XVI. yy. çini sanatında rastlanan narin bir çiçektir. Yaprakları küçük kalp şeklindedir. Genellikle çiçeğe tek taraftan bitişiktir. Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü çinilerinde kır menekşesi motifi ulama bordür çinilerinin köşelerinde serbest dallar şeklinde çizilmiştir (Çizim:83)(Rsm: 180).⁶⁰

Çizim 83: Revan Köşkü Menekşe Motifi

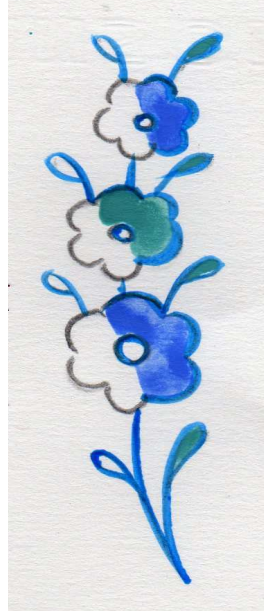
Resim 180: Revan Köşkü

⁶⁰ SİNEMOĞLU, Nermin (1996), “On altıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği”, Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul, s.133-135

Bahar dalı, naturalist üslubun sevilen ve bol kullanılan motifleri arasında yer alır. Değişik meyve ağaçlarının yarı stilize tasvirlerinden oluşmuştur. Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü çinilerinde bahar dalı motif, karo çinilerin köşelerinde boşluk doldurma unsuru olarak kullanılmıştır (Çizim:84)(Rsm: 181).⁶¹

Çizim 84: Revan Köşkü Bahar dalı Motifi

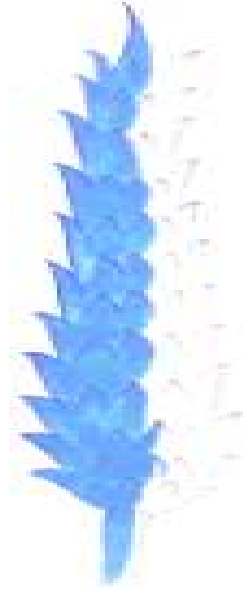
Resim 181: Revan Köşkü Bahar dalı Motifi

⁶¹ Bakır; Sitare Turan; *İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu*, s.211-213

Servi Ağacının sanatın yanında ilahiyatta, edebiyatta ve tıpta da önemli bir anlamı vardır. Müslümanlıkta servi sürekli yeşil ve rüzgâra karşı dirençli oluşuyla değer kazanmıştır. Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü çinilerinde servi ağacı motifi bordürlerde kullanılmıştır (Çizim: 85)(Rsm: 182).⁶²

Çizim 85: Revan Köşkü Servi Motifi

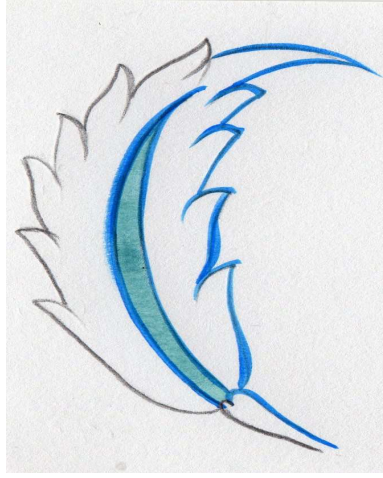
Resim 182: Revan Köşkü Servi Motifi

⁶² SİNEMOĞLU, Nermin (1996), “On altıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği”, Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul, s.141-145

XVI. yüzyılda çiçeklerle birlikte işlenen yaprak motifi çeşitlilik gösterir. Kompozisyonlardaki dengeler yapraklarla sağlanmaktadır. Genelde her çiçek kendi yaprağı ile çizilir. Tezyinatta çeşitli şekillerde çizildiği görülür. a) sade ve küçük boyda yapraklar b) iri dişli yapraklar c) parçalı ve dilimli yapraklar d) ortadan katlı yapraklar e) kıvrımlı yapraklar⁶³ İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü çinilerinde yaprak motifi kompozisyonların tümünde tasarımı dengeleyici ve tamamlayıcı öge olarak çeşitli örneklerle kullanılmıştır(Çizim.86–87) (Rsm: 183–184).⁶⁴

Çizim 86: Revan Köşkü Yaprak Motifi

Resim 183: Revan Köşkü Yaprak Motifi

⁶³ BİROL, İnci A. – DERMAN, Çiçek (2005), *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbe Altı Yayınları, İstanbul, s. 17

⁶⁴ SİNEMOĞLU, Nermin (1996), “On altıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği”, *Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları*, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul, s.141-145

Çizim 87: Revan Köşkü Yaprak Motifi

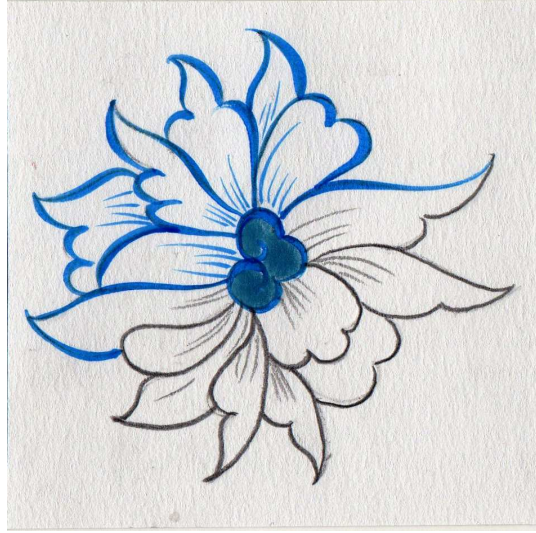

Resim 184: Revan Köşkü Yaprak Motifi

Zambak motifi ilk kez 16.y.y.'ın üçüncü çeyreğinde görülmektedir. Topkapı Sarayı Revan Köşkü çinilerin de ise pencere içindeki çinilerin etrafını saran bordürlerde katmerli ve kuş bakışı şeklinde çizilmiştir(Çizim: 88)(Rsm: 185).⁶⁵

Çizim 88: Revan Köşkü Zambak Motifi

Resim 185: Revan Köşkü Zambak Motifi

⁶⁵ SİNEMOĞLU, Nermin (1996), “On altıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği”, Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul, s.135

Gonca, kompozisyonlarda yardımcı motiftir. Bir çiçeğin açmamış haline verilen addır. Gonca gül motifinin Topkapı Sarayı Revan Köşkü çini desenlerine diğer hatayi grubu motifleri ile birlikte çizildiği görülmektedir (Çizim: 89)(Rsm: 186).⁶⁶

Çizim 89: Revan Köşkü Gonca Motifi

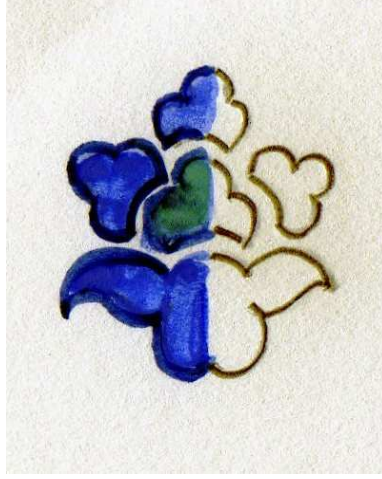
Resim 186: Revan Köşkü Gonca Motifi

⁶⁶ SİNEMOĞLU, Nermin (1996), “On altıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği”, Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul, s.141-145

Nergis çiçeği XVI. yy. stilize çiçek gurubundandır. Bir sap üzerinde ya da birden fazla çiçek gurupları halinde bulunur. Topkapı Sarayı Revan Köşkünde ulama panolarda kullanılmıştır(Çizim: 90) (Rsm.187–188).⁶⁷

Çizim 90: Revan Köşkü Nergis Motifi

Resim 187: Revan Köşkü Nergis Motifi

Resim 188: Doğadan Nergis Çiçeği

⁶⁷ BAKIR, Sitare Turan; *İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu*, s.211

Revan Köşkü bitkisel motiflerinde, XVII. yy. hatayi gurubu motiflerinde yoğun şekilde işlenen ince, ayrıntılı süsleme unsurları daha az görülür(Rsm.189). Noktalama hemen hemen hiç yok gibidir(Rsm.190). Sadece bazı hatayilerin taç yapraklarında ve yaparak motiflerinde uzun çizgiler tezyini unsurlar işlenmiştir.

Resim 189 Rüstem Paşa Camii

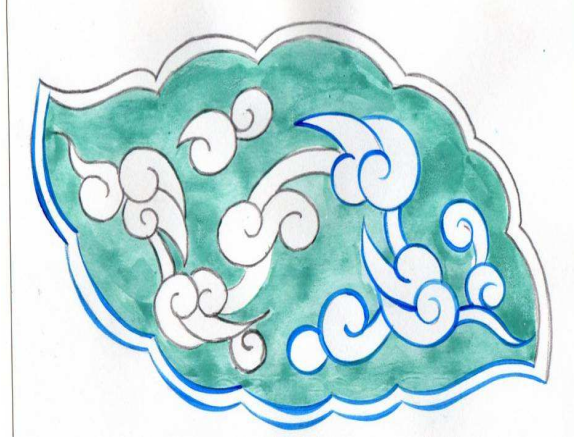
Resim 190 Rüstem Paşa Camii

2. 4. 1. 2. Sembolik Motifler:

Revan Köşkü çini desenlerinin motifleri arasında görülen sembolik motiflerden bulut, rumi, çintemani motifleri ile şemse formu, kandil, vazo dikkat çekmektedir. Bulut, desenlerde üç çeşit şekilde kullanılmıştır. **1. Yığma Bulut:** Bulut kıvrımlarının üst üste getirilerek kümeleştirilmesinden oluşur. **2. Stilize Bulut:** Gökyüzündeki bulut motiflerinden tamamı ile farklılaşarak üsluplaşmış bir motiftir. **3. Ayırma Bulut:** Rumi üslubunda olduğu gibi bulut kollarının da ayrılmasıyla çizilen motiftir. Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü çinilerinde bulut motifi bordür ve ulama panolarda ayırma ve dolantı bulut şeklinde kullanılmıştır(Çizim:91)(Rsm: 191).⁶⁸

Çizim 91: Revan Köşkü Bulut Motifi

Resim 191: Revan Köşkü Bulut Motifi

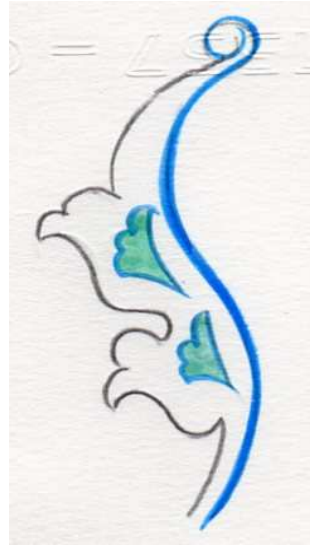

⁶⁸ BAKIR, Sitare Turan; *İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu*, s.204-205

Rumi, adını Anadolu'dan alan bir motiftir. Türkler Anadolu'ya geldiklerinde rumi motifini çok kullanmışlardır. Bizanslılar da Anadolu'ya Diyar – ı Rum diyorlardı. Türklere ait olduğunun bilinmesi isteği üzerine Diyar – ı Rum'dan esinlenerek rumi denilmiştir. Bu motif İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü, ulama pano ve bordür çinilerinde dilimli, ayırma, tepelik, ortabağ ve hurdelenmiş şekilde kullanılmıştır(Çizim:92) (Rsm: 192).

1-) Dendanlı, 2-) Picide, 3-) Sarılma, 4-) Hurde, 5-) Sencide rumi⁶⁹

Çizim 92: Revan Köşkü Rumi Motifi

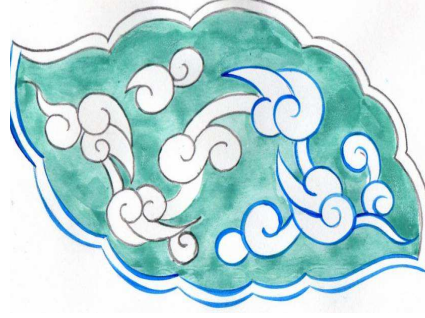
Resim 192: Revan Köşkü Rumi Motifi

⁶⁹ YETKİN, Sitare Turan; *İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu*, s.204-205

Şemse formu, güneşe benzediğinden bu ismi alır. Selçuklu ve Osmanlı Sanatında çokça kullanılmıştır. Şemselerin içi her zaman bulut ve hatayi grubu motiflerle süslüdür. Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü çinilerinde şemse motifi bordürler de yer almıştır (Çizim:93).⁷⁰

Çizim 93: Revan Köşkü Şemse Motifi

Vazolar, içlerinden çiçek motifleri fışkırır şekilde çizilmişlerdir. Suyun desenlerde hayat kaynağı ve temizlik sembolü olduğundan dolayı inançlar doğrultusunda sembolik olarak da vazo kullanıldığı görülmektedir. Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü çinilerin de bordürlerde kullanılmıştır(Rsm: 193).⁷¹

Resim 193: Revan Köşkü

⁷⁰ AKAR, Azade- KESKİNER, Cahide (1978) *Türk Süsleme Sanatlarında Desen Ve Motif*, Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları:2, İstanbul, s.13 `14

⁷¹ AKAR, Azade, KESKİNER, Cahide; *Türk Süsleme Sanatlarında Desen Ve Motif*, s.13

Çizim 94: Revan Köşkü Gerdanlık Motifi

Gerdanlık; Desende motiflerin helezonlarının başlama ve birleşme noktalarında yer alır. Desen içinde bağlayıcı bir motif olup en uç sap çıkışı verdiği için vazifesi önemlidir(Çizim:94) (Rsm: 194).⁷²

Resim 194: Revan Köşkü

⁷² DERMAN, BİROL, Çiçek, İnci A.; *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, s.183

2. 4. 1. 3. Geometrik Motifler:

Geometrik süsleme İslam kültürünün egemen olduğu bütün çevrelerde, hemem hemen her teknikte ve her malzeme üzerinde uygulanmıştır. Yapıların anıtsal taç kapılarından minyatürlerin arka planlarına; tuğlaların dizilişinden yazma kitapların süslemelerine kadar her yerde geometrik süslemeye rastlamak mümkündür.⁷³ Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü çinilerinde geometrik motifler, dış cephede ikinci pencerelerin hizasına kadar, giriş kapısının merdiveni ve tavanında görülür (Rsm: 195–196). Bu panolar da geometri kurallarına ve ölçülerine uyularak daire, üçgen, dikdörtgen ve poligonlar gibi sonsuz karakterli desenler oluşturulmuştur.⁷⁴

Resim 195: Revan Köşkü Geometrik Motif

Resim 196: Revan Köşkü Geometrik Motif

⁷³ DEMİRİZ, Yıldız (2004), *İslam Sanatında Geometrik Süsleme*, Lebib Yalkın Yayınları İstanbul 2004, s. 7

⁷⁴ AKAR, Azade- KESKİNER, Cahide; (1978) *Türk Süsleme Sanatlarında Desen Ve Motif*, Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları:2, İstanbul, s.12

2. 4. 2. Desen Ve Kompozisyon

Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü çinileri üzerinde daha çok hatayi gurubu, bulut, rumi ve yarı stilize çiçek motiflerinden oluşturulan desenler uygulanmıştır. Desenler, ulama, simetrik ve serbest kompozisyon plan şemasına göre hazırlanmıştır.

Ulama kompozisyonlar köşk'ün duvarlarında ve pencere içlerinde görülmektedir. Bunlar Hatayi ve yarı stilize çiçek gurubu motiflerinden oluşan desenler olup genelde $\frac{1}{4}$ ve $\frac{1}{2}$ simetrik düzene göre çizilmişlerdir(Rsm: 197-198).

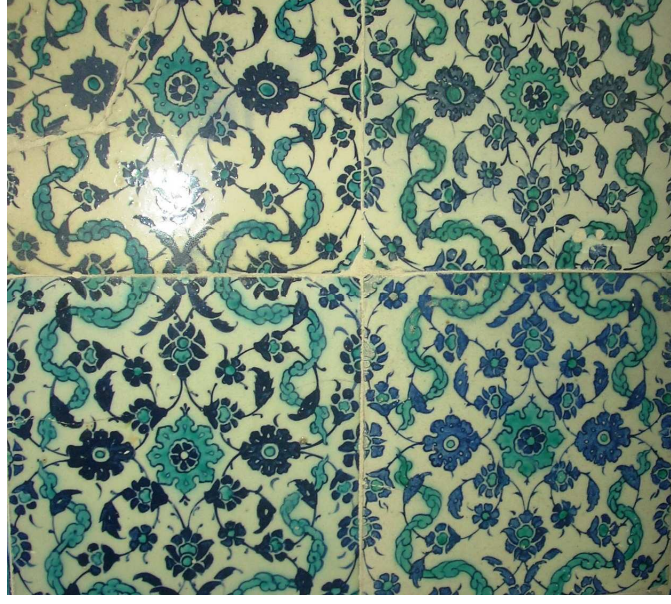
Ulama çini karolar yan yana geldiklerinde birbirlerini tamamlayarak geniş bir alanı bezeme olanağı vermektedir. Sonsuz karakterli desenler dört bir yönde yarım motifler vasıtasıyla sürekli tamamlanacak şekilde tasarlanmıştır.⁷⁵

Resim 197: Revan Köşkü Ulama Panolar

⁷⁵ Sitare Turan Bakır; *İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu*, s.216

Resim 198: Revan Köşkü Ulama Panolar

Bir de bordürlerde görülen simetrik çıkışlı kompozisyonlar yer almaktadır. Bunlar vazodan ve vazoların kenarlarından serbest olarak çıkış yapmaktadırlar(Rsm: 199). Belli bir kökten başlayarak tasarlandığında, zemin şekli ve ritmi ile uyum içinde düzenlenen şemalardır.⁷⁶

Resim 199: Revan Köşkü Bordür Motifi

⁷⁶ BAKIR, Sitare Turan; *İznik Çinileri ve Gülbenkian Koleksiyonu*, s.245-253

2. 4. 3. Renk

15. y.y.'ın sonuyla 16.y.y.'ın başlarında İznik atölyelerinde yepyeni bir dönemin başladığı kabul edilmektedir. Bu dönem mavi-beyaz çinilerin başlangıcıdır. Özellikle süslemede değişen üslup İznik'in bu dönemde Çin'den getirilen Ming porselenlerinden etkilendiğinin açık göstergesidir. Mimarideki ilk örneklerini Bursa ve Edirne'de ki camii ve türbelerde görmekteyiz.⁷⁷ XVII. yy. çinilerinde dikkati çeken hususlardan biri mavi – beyaz çini yapımına olan geri dönüştür. Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü çinilerine bakıldığında dönemine göre bunun güzel örneklerini görmemiz mümkündür (Rsm: 200).

Resim 200: Revan Köşkü

Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkü çinilerine hâkim olan üç ana renk vardır. Bunlar kobalt mavisi, turkuvaz ve beyazdır. Nişlerin içlerinde kırmızı, sarı, siyah, mavi ve yeşil kullanılmıştır (Rsm: 201).

Resim 201: Revan Köşkü Niş Örneği

⁷⁷ Alpay Pasinli-Saliha Balaban; *Türk Çini ve Seramikleri Çinili Köşk*, İstanbul 1992, s. 33

BÖLÜM 3: UYGULAMA ÇALIŞMALARI

3. 1. Uygulama 1

Tezin III. bölümünü teşkil eden uygulama çalışması, Revan Köşkünün A.1 no'lu ulama panosudur. Birinci Uygulama çalışması 40 x 40 cm.'lik ölçüde hazırlanmıştır(Rsm. 202–203).

Panonun uygulama aşamaları:

- Desen önce aydınge kâğıdına nüanslı olarak çizildi.
- Hazırlanan desen boncuk iğnesi ile delindi.
- Delinen desen kömür tozu ile daha önceden zımparalanan karoya aktarıldı.
- Aktarılan desen siyah kontür boyası ile nüanslı olarak kontürlendi.
- Kontürlenen desen klasik boyama kurallarına bağlı kalınarak istenilen renklerle renklendirildi.
- Boyama işlemi biten pano sırlama işlemine tabii tutulmuştur.
- Sırlanan pano fırına yerleştirilip pişme işlemi gerçekleştirilmiştir.

Resim 202: Uygulama Çalışması

(Foto: Serap YILDIRIM)

Resim 203: Uygulama Çalışması

3. 2. Uygulama 2

Tezin III. bölümünü teşkil eden uygulama çalışması, Revan Köşkünün A.2 no'lu ulama panosudur. İkinci Uygulama çalışması 60x40 cm.'lik ölçüde hazırlanmıştır (Rsm.204–205).

Panonun Uygulama aşamaları:

—Desen önce aydınge kâğıdına nüanslı olarak çizilmiştir.

—Hazırlanan desen boncuk iğnesi ile delindi.

—Delinen desen kömür tozu ile daha önceden zımparalanan karoya aktarıldı.

—Aktarılan desen siyah kontür boyası ile nüanslı olarak kontürlendi.

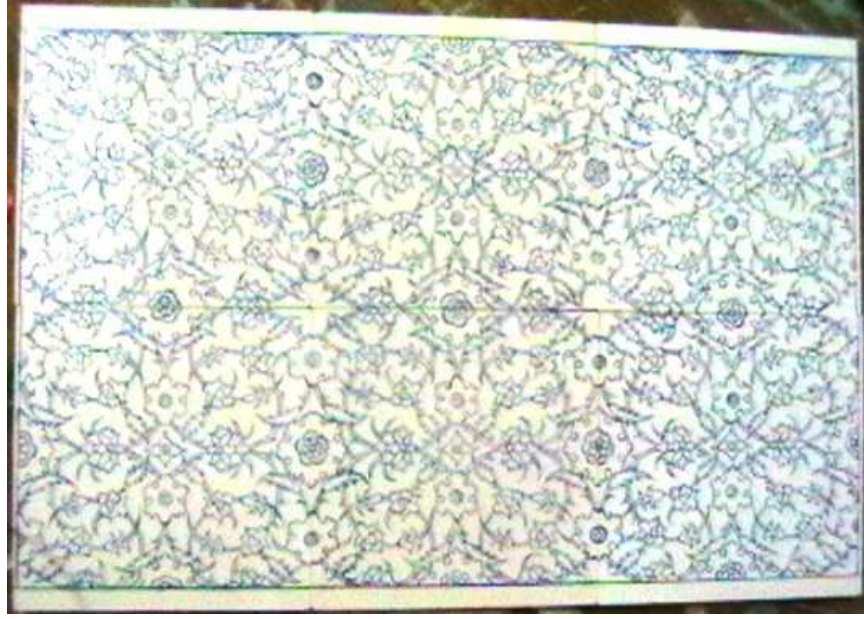
—Kontürlenen desen klasik boyama kurallarına bağlı kalınarak istenilen renklerle renklendirildi.

—Boyama işlemi biten pano sırlama işlemine tabii tutulmuştur.

—Sırlanan pano fırına yerleştirilip pişme işlemi gerçekleştirilmiştir.

Resim 204: II. uygulama Çalışması

(Foto: Serap YILDIRIM)

Resim 205: II. uygulama Çalışması

3. 3. Uygulama 3

Tezin III. bölümünü teşkil eden uygulama çalışması Revan Köşkü çinilerinden bağımsız bir tasarım olarak hazırlanmıştır. Üçüncü Uygulama çalışmasında 30 cm.'lik tabak üzerine naturalist üslupta bir çalışma yapılmıştır(Rsm.206–207).

Tabağın Uygulama aşamaları:

—Desen önce aydınge kâğıdına nüanslı olarak çizildi.

—Hazırlanan desen boncuk iğnesi ile delindi.

—Delinen desen kömür tozu ile daha önceden zımparalanan tabağa aktarıldı.

—Aktarılan desen siyah kontür boyası ile nüanslı olarak kontürlendi.

—Kontürlenen desen klasik boyama kurallarına bağlı kalınarak istenilen renklerle renklendirildi.

—Boyama işlemi biten tabak sırlama işlemine tabii tutulmuştur.

—Sırlanan tabak fırına yerleştirilip pişme işlemi gerçekleştirilmiştir.

Resim 206: III. uygulama Çalışması

(Foto: Serap YILDIRIM)

Resim 207: III. uygulama Çalışması

DEĞERLENDİRME – SONUÇ

Osmanlı Sivil Mimarisinin en önemli örneklerini saraylar oluşturmaktadır. İstanbul'un fethinden sonra inşa edilen Topkapı Sarayı akla ilk gelen görkemli sivil mimari örneğidir. Topkapı Sarayı Osmanlı mimarlığının hemen hemen her evresini varlığında barındıran geniş kapsamlı bir yapılar topluluğudur.

XVII. yy. sivil mimari özellikleri ve süsleme öğelerinin bir uyum içerisinde Topkapı Sarayı Müzesi Revan Köşkünde görmek mümkündür. Yapının kaba inşaatı bittikten sonra içerisine uygulanan süsleme öğelerinin örneğin, kalem işi, taş işçiliği, çini ve diğer süslemelerin bir diğerinin önüne geçmediği görülür. Tezyinat açısından bir denge ve uyum sağlandığı dikkati çekmektedir.

Araştırma kaynakları Revan Köşkünün çinilerinin XVII. yy.'ın en seçkin örneklerini hala günümüzde de temsil ettiğinde birleşmektedir. Köşk iç ve dış cephede XVII. yy. karakteristik özelliklerini gösteren Kütahya çinileri ile kaplıdır(Rsm.151-161-167). Bu durum Gönül Öney'in Türk Çini Sanatı kitabında "*Köşkün içi ve dışı 17. yüzyıl'ın en kaliteli sır altı çinileriyle bezenmiştir.*" İfadesiyle aktarılmaktadır. Anadolu'da Türk Devri Çini Ve Seramik Sanatı kitabında yer alan Sitare Turan Bakır'a ait "*Osmanlı Sanatında Bir Zirve, İznik Çini Ve Seramikleri*" adlı makalede "*1638 yılında Topkapı Sarayı, Revan Köşkü için çini sipariş ettiğini biliyoruz, 17. yüzyıl çini sanatının önemli örnekleri arasındadır*"r şeklinde bahsedilmektedir. Doğan Kuban'ın Çağlar Boyunca Türkiye Sanatının Ana Hatları adlı eserinde "*Topkapı Sarayı'nda Revan Köşkü, Bağdat Köşkü ve Sünnet Odası çinilerinin 17. yüzyılda yapıldığı kayıtlıdır.*"Bizde alanında otorite olan araştırmacıların yazılardan yola çıkarak köşkün çinilerinin 17. yüzyılda yapıldığını ve çinilerdeki desenlerin, karakteristik özelliklerini de dikkate alarak bunların Kütahya yapımı çiniler olduğunu düşünmekteyiz. Bu çiniler yüzeysel olarak incelendiğinde hala güzelliklerini koruduklarını, yıllara direnerek renk, sır özelliklerini çok fazla yitirmedikleri, yıpranmadıkları görülmektedir. Bununla birlikte gelişmiş teknolojiye sahip bir laboratuvar'da çinilerin malzemeleri üzerinde yapılacak teknik analizler bizlere daha sağlıklı bilgiler vereceğini de söylemek gerekir.

Niş içindeki çiniler hariç, Köşkteki çinilerin desen ve kompozisyon özellikleri yapıldıkları dönemin en güzel desen ve renk özelliklerini yansıtır. Kompozisyon planları simetrik, ulama ve serbest çıkışlı panolar şeklinde düzenlenmiştir. Revan Köşkü

çinileri buldukları yere yerleştirilirken desenlerin birbirini takip ediş sistemi genellikle muntazamdır.

Katoloğ çalışmasında, tez konusu çinilerin desen ve kompozisyon özellikleri dikkate alınarak ele alınmıştır. Dört gurub halinde tasnif edilen çini yüzeylere sıra numarası verirken yapıda kaç farklı kompozisyon olduğu amaçlamıştır. Böylelikle yirmi iki farklı desen tespit edilmiştir. Resim ve çizim numarası kullanılmasındaki amaç, konuyu takip ederken çizim ve resimlerin hangi guruba ait olduğunu tespit edilmesinde kolaylık sağlaması içindir. Çinilerin bulunduğu yerin belirtilmesindeki amaç, desenlerin köşk'ün yüzeylerine dağılımını vurgulamak içindir. Konunun görsel olarak desteklenmesi amacıyla bulunduğu yüzeyin resmini renkli halka içine alarak katoloğ içerisinde yer verilmiştir. Bu tespit esnasında, içte yüzeyde kullanılan desenin dış yüzeyde de, içtekiyle aynı yüzeyde kullanıldığını tespit ettik. Bu konu hakkındaki kaynaklara dayanarak köşk'ün çinilerinin 17. yüzyıl Kütahya çinisi olduğunu ve köşk'ün yüzeylerinin yüzde 99'unu kapladığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte Köşk'ün nişleri içinde yer alan renkli sır tekniğinde beş farklı çini gurubu yer almakta olup, köşkün genel çini dağılımında sadece yüzde birlik bir alanı kaplamaktadırlar. Bunların muhtemelen depo çinisi olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü çinilerin desenleri ve renkleri daha çok XVI. yy. özelliklerini göstermektedir. XVII. yy. çinilerinin teknik özelliklerini anlatırken, o dönem kullanılan teknikleri aktarırken Köşkte farklı iki teknik kullanıldığını tespit ettik. Ayrıca kullanılan hammadde de ciddi bir zayıflama görülmektedir. Renkler canlılığını yitirmiş, sırlarda çatlama oluşmuş ve parlaklık yok olmuştur. XVII. yy. çini sanatında kullanılan renkler açıklanırken köşk'ün çinilerinde kullanılan genel renk özelliklerini ortaya çıkarmaya çalıştık. Araştırmalarımız neticesinde mavi-beyaz çinilerin daha fazla kullanıldığı dikkatimizi çekti. Sadece nişlerin içlerinde görülen çinilerde sarı, kırmızı, beyaz, mavi, yeşil ve siyah kullanılmıştır. Desenlerde kullanılan motifler, hatayi gurubu denilen bitkisel motiflerle sembolik motiflerden rumi ve bulut motifinin desenlerde yer aldığı görülmüştür. Köşkte, duvarları dört bir yana çoğalan, sonsuza dağılma özelliği taşıyan ulama ve yürüyen raport denilen kompozisyonlar ile bordürlerde iki yana çoğalan, sonsuza üreme özelliği taşıyan ulama kompozisyonlardan oluşturulduğu tespit edilmiştir. XVII. yy. da Osmanlı İmparatorluğunda başlayan siyasi ve ekonomik yıpranmanın çini tasarımlarında etkilediği gözlerden kaçmamaktadır. XVI. yy. çinilerindeki tasarım

özellikleri incelendiğinde tam yuvarlak dönen dallar, XVII. yy.'da oval olarak şekil değiştirip değişikliğe uğramıştır. Nişlerin içindeki tasarımlar incelendiğinde birbirini takip eden bir dağılım göstermesede, renk, motif ve desen özelliklerini dikkate alarak ulama kompozisyon özelliği taşımaktadır. Sadece C3 no'lu tasarım yerine takip ediş sırası doğru yerleştirilmiş olup, ulama karakterlidir. Çinilerin günümüzdeki durumunu hakkında bilgi verilirken, çinilerin büyük bir bölümünün yapıyla aynı tarihte yapıldığı söylenebilir. Revan Köşkünde yüzeyleri bezeyen çini süslemelerin bazılarında düşmeler olup, D gurubunda bulunan 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10 no'lu bordür çinilerinin depo çinileri olduğu öğrenilmiştir. 5 no'lu bordür çinisine bakıldığında depo çinisi olduğu ve tasarımın alt ve üstten yarım kaldığı görülmüştür. Nişlerin içini kaplayan renkli sır tekniğindeki çinilerinde daha sonradan buldukları yere yerleştirildiğini düşünmekteyiz. Çünkü 16. yüzyıl sonu bu çinilerin, yapının yapım tarihiyle uymaması ve biçimsiz bir şekilde oldukları yerleştirilmesi bu fikri güçlendirmektedir. Çünkü hiçbir padişah yapısında böyle bir görünümün söz konusu olamayacağı tabiidir. Hilmi AYDIN Bey'le yaptığımız söyleşide de kendisi bu çinilerin daha sonradan köşke yerleştirildiğini bize aktarmıştır.

Revan Köşkünde nişlerin ön yüzeyindeki C1 numaralı mihrabiye, A2 ve A3 no'lu ulama panolarda, bilinen tasarım kurallarına sadık kalınmayarak çizilmişlerdir. Motiflerin giriş ve çıkışlarında çeşitli kural hataları tespit edilmiştir. Çizim 14'te hatayı motifinin kökünden ters yönde çıkış yapan bir yaprak kullanılmıştır, çizim 18 de ise aynı sap üzerinde yer alan iki hatayı motifinin çıkışları zıt yöndedir(Çzm.14-18). "C" gurubunda yer alan nişlerin içini bezeyen çini parçaları köşkün genel çini tasarımına ait olmayan parçalardır ve bunlar muhtemelen buraya daha sonradan eklenmiş olan depo çinileridir. Revan Köşkü'nün nişlerinde kullanılmış olan farklı, renkli sır tekniğinde yapılmış olan çini parçaları mevcuttur, saray içinde yaptığımız araştırmada bu parçalara ait olan her hangi bir benzer çiniyle karşılaşılmamıştır.

Revan Köşkü çinilerini incelerken iki A2 no'lu panonun içinde kullanılmış olan nergis motifi, gonca gül motifine benzemektedir. Biz doğadan alınmış olan bir nergis motifini ve A2 no'lu panoda kullanılan nergis motifini yan yana getirerek karşılaştırdık ve bu motifin ilk bakışta yanıltıcı olan bu özelliğine dikkat çekmek istedik.

Topkapı Sarayı külliyesine ve XVII. yy.'da inşa edilen diğer mimari yapılar

incelendiğinde Revan Köşkü'nde kullanılan çinilerin o dönemin bazı eserlerinde de kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu yapılar örnek olarak Topkapı Sarayında Mukaddes Emanetler Odası, Enderun Kütüphanesi, Harem Dairesi, Çinili Camii, Yeni Camii, Rüstem Paşa Cami ve Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi gösterilebilir. Bu durum araştırma konusu içerisinde resim ve sözel bilgilerle desteklenerek, desenlerin, motif, kompozisyon, renk özellikleri karşılaştırılarak aktarılmıştır. Karşılaştırmada dikkat çekilen konular çinilerdeki desen, renk ve bazı motif değişiklikleri şeklindedir(s.37-57). Bağdat Köşkünde yenileme çalışması yapıldığı içinburadaki çinilerle karşılaştırma yapılamamıştır. Topkapı Sarayı Revan Köşkünde kullanılmış olan, renkli sır tekniğindeki çinileri aşağıda Bursa Yeşil Camii, Mihrap, Yavuz Sultan Selim Camii Pencere Alınlığı ve Edirne Muradiye Camii, Mihrap çinileri ile karşılaştırdık. Erken dönemde görülen 16.yüzyılda kaybolan ve geç dönem çinilerinde tekrar görülmeye başlayan sarı renk ve renkli sır tekniğiyle ortak özellikler taşımaktadır. Bunun yanı sıra motif ve kompozisyon şekillerindedede benzerlik göstermektedir. Bu yapılarda renkli sır tekniği ve mavi-beyaz sıraltı tekniği ile uygulanan örnekler bir arada kullanılmıştır. XVI. yy. İstanbul I.Ahmed Türbesi, Sultan 2. Selim Türbesi ve XVII. yy. Yeni Camii ve Revan Köşkü çinilerinde görülen bazı tasarımlarının çeşitli benzerlikler taşıdığını araştırmalarımızda tespit ettik. Bu tespit sonucunda dönemselsel olarak tasarımların taklit olma ihtimalinden çok usta çırak ilişkisiyle bu tasarımların yapıldığı elde kalan malzemenin onarımlarla değerlendirildiği fikri ileri sürülebilir. Konuyu resim, sözel bilgilerle destekleyerek ve karşılaştırarak anlatmış bulunmaktayız. Karşılaştırmada dikkat çekilen konular kompozisyon benzerlikleri, renk ve bazı motif değişiklikleri olmuştur.

Şerare YETKİN'in TDV. İslam Ansiklopedisi, "çini "adlı makalesinde "*XV. yy.'ın renkli sır tekniği XVI. yy.'da özellikle İstanbul'da sürer. Yavuz Sultan Selim Camii ve Türbesi'nin çinilerinde, sıraltı tekniğinde sırsız bırakılan boş alanların fırınlandıktan sonra kırmızı boya ile boyanarak renklendirildiği anlaşılmaktadır.*" şeklinde bir ifade vardır. Cahit SOYHAN'ın Türk Çini Sanatı kitabında "renkli sır tekniğinin merkezi Bursa daha sonra İstanbul olmuştur." diye ifade edilmektedir. Hülya TEZCAN'ın Antik Dekor Dergisinde, Osmanlı Saray Dokumalarının ve Çinilerinin Kesişen ve Ayrılan Yolları adlı makalesinde ise."*Renkli sır tekniğinin sarayda bulunan en güzel örnekleri ise 1526-1528 tarihleri arasında yenilenen Topkapı Sarayındaki Sünnet Odası'nın*

cephesi ile Arz Odası cephesi çinileri ve Bağdat, Revan Köşkleri'nde nişlerin içindeki çinilerdir. Bütün bu çinilerin İstanbulda "Usta Ali" 'nin yönettiği saray atölyelerinde yapıldığı tahmin edilir." ifadesi yer almaktadır.

Dolayısıyla biz bu çalışmayı hazırlarken Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesinde kırmızı rengin kullanıldığı XVII. yy.'a ait çinilerle karşılaştık. Bu sebeple XVI. yy.'ın ikinci yarısında kaybolan mercan kırmızısının bu teknikte hazırlanmış olma ihtimalini düşünmekteyiz. Revan Köşkündeki nişlerin içlerinde yer alan farklı desen ve renkteki çinilerin de renkli sır tekniğinde hazırlanmış olup, XVI. yy.'da İstanbul'da üretildiğini tahmin etmekteyiz. Böylece Şerare YETKİN'nin, Hülya TEZCAN'ın ve Cahit SOYHAN'ın bu tezinin doğruluğunu burada gördüğümüzü aktarmak istedik. Fakat bu durum bir varsayımdır, bu tezin doğrulanması, laboratuvar ortamında yapılacak incelemelerle kesinlik kazanacaktır. Günümüze kadar ulaşmayı başaran bu milli değerlerimizin bilimsel ve görsel bakış açısıyla sadece ana vatanda değil tüm dünya da aranan, daha asırlarca yaşayan değerler olmasını temenni etmekteyiz.

Bu çalışmanın benden sonraki arkadaşlarım için yararlı olacağına inanıyorum.

KAYNAKÇA

- AND, Metin (2004), *Osmanlı Tasvir Sanatları 1*, Minyatür, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, İkinci Basım
- ALTINAY, Ahmet Refik (1980), *Âlimler ve Sanatkârlar*, Kültür Bakanlığı Yayınları
- ATASOY, Nurhan -RABY, Julian (1989), *İznik Seramikleri*, Türk Ekonomi A.Ş. Singapur
- AKAR Azade- Cahide KESKİNER (1978) *Türk Süsleme Sanatlarında Desen Ve Motif*, Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları:2, İstanbul
- ALTUN, Ara (1999) “Osmanlı Çiniciliğinde İznik”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, C.11, Ankara, s.214–215
- ASLANAPA, Oktay (1999) *Turkish Tile and Ceramics Art*, İstanbul
- ASLANAPA, Oktay, *Anadoluda Türk Çini ve Keramik Sanatı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları
- BAKIR, Sitare Turan (2007), “Osmanlı Sanatında Bir Zirve İznik Çini Ve Seramikleri”, *Anadoluda Türk Devri Çini Ve Seramik Sanatı*, K.B.Yayınları, İstanbul
- BAKIR, Sitare Turan (1999) *İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu*, T.C. Kültür Bakanlığı, Osmanlı Eserleri, Cilt:2, Ankara
- BULUT, İstiklal (1958), *Revan Köşkü*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Bitirme Tezi, İstanbul
- BİROL, İnci A. – DERMAN, Çiçek (2005), *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbe Altı Yayınları, İstanbul
- ÇİNİ, Rifat (1991), *Türk Çiniciliğinde Kütahya*, Uycan Yayınları, İstanbul
- DEMİRCANLI, Yüksel Yoldaş (1989) *İstanbul Mimarisi İçin Kaynak Olarak Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul
- DEMİRİZ, Yıldız (2000), “Osmanlı Çini Sanatı”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 12 Ankara, s.353

- DEMİRİZ, Yıldız (1986), *Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler*, Acar Matbaa, İstanbul
- DEMİRİZ, Yıldız (2004), *İslam Sanatında Geometrik Süsleme*, Lebib Yalkın Yayınları İstanbul 2004
- DEMİRİZ, Yıldız (1981), *Osmanlı Mimarisinde Süsleme Erken Devir*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul
- ETHEM, Halil (1931), *Topkapı Sarayı*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul
- ELDEM, Sedat H. (1969–73), *Köşkler ve Kasırlar*, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Bölümü Rölöve Kürsüsü, İstanbul
- KUBAN, Doğan (2002), *Çağlar Boyunca Türkiye Sanatının Ana Hatları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- KUBAN, Doğan (1994), “*Topkapı Sarayı*” *mad.*, İstanbul Ansiklopedisi C. 7, İstanbul, s.2583
- KOÇU, Reşad Ekrem (1960), *Topkapı Sarayı*, İstanbul Ansiklopedisi Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, s.107
- KOÇU, Reşad Ekrem (1981), *Osmanlı Padişahları*, Ana Yayınevi, İstanbul
- MÜLAYİM, Selçuk (1989), “*Erken Devir Türk Sanatı*”, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, Cilt. 2, sayı: 5, İstanbul, s.19
- NECİPOĞLU, Gülru (2007), *Topkapı Sarayı Mimari, Tören ve İktidar*, Yapı Kredi yayınları, İstanbul
- ÖNEY, Gönül (1999), “*Erken Osmanlı mimarisinde Çini*”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, C.11, Ankara, s. 208–210
- ÖNEY, Gönül (1987), *İslam Mimarisinde Çini*, Ada Yayınları, İzmir
- ÖNEY, Gönül (1976), *Türk Çini Sanatı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- ÖNEY, Gönül (2000), *Akdeniz’de İslam Sanatı Erken Osmanlı Sanatı Beyliklerin Mirası*, Ege Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul

- PASİNLİ, Alpay – BALAMAN, Saliha (1992), *Türk Çini ve Keramikleri Çinili Köşk*, İstanbul
- SAKAOĞLU, Necdet (2000), *Tarihi Mekânları, Kitabeleri ve anıları ile Saray-ı Hümayun*, Denizbank Yayınları, Denizbank Yayını, İstanbul
- ŞİMŞİRGİL, Ahmet (2005), *Taşa Yazılan Tarih Topkapı Sarayı*, Tarih Düşünce Kitapları/13, İstanbul
- SİNEMOĞLU, Nermin (1996), “Onaltıncı Yüzyıl Çinilerinde Motif Zenginliği”, *Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları*, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, İstanbul, s. 128–145
- SOYHAN, Cahit, *Türk Çini Sanatı*, İstanbul
- SÖZEN, Metin (1990), *Devletin Evi Saray*, Sandoz Kültür Yayınları No:12, İstanbul
- ŞAHABEDDİN, Mimar (1930), *Selçuklu ve Osmanlı Çinileri İşçiliği*, Kâinat Kitaphanesi, İstanbul
- TEZCAN, Hülya (1978), *Köşkler* Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul
- TEZCAN, Hülya (2002), Osmanlı Saray Dokumalarının ve Çinilerinin Kesişen ve Ayrılan Yolları, *Antik Dekor*, Antik A.Ş Yayınları, İstanbul, s.68–91
- Tiles Of Rüstem paşa Mosque* (2005), Eser Sahibinin Kendi Yayını, İstanbul 2005
- YETKİN, Şerare, *İslam Ansiklopedisi*, “Çini”, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.332

EKLER

Seçilen üç adet uygulama çalışmasına ait olan eskiz çizimleri ek dosya olarak verilmiştir. Teslim edilen çizimler aşağıda liste halinde sunulmuştur.

Ek: I. Uygulama çalışmasına ait çizimler listesi

- A.1 no'lu panonun Nüanslı çizim
- A.1 no'lu panonun Helezon çizimi
- A.1 no'lu panonun Kaneviçe çizimi
- A.1 no'lu panonun Nüanslı fırça çizimi

Ek: II. Uygulama çalışmasına ait çizimler listesi

- A.2 no'lu panonun Nüanslı çizim
- A.2 no'lu panonun Helezon çizimi
- A.2 no'lu panonun Kaneviçe çizimi
- A.2 no'lu panonun Nüanslı fırça çizimi

Ek: III. Uygulama çalışmasına ait çizimler listesi

- Tabak çalışmasının Nüanslı çizim
- Tabak çalışmasının Helezon çizimi
- Tabak çalışmasının Kaneviçe çizimi
- Tabak çalışmasının Nüanslı fırça çizimi

IV. İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşkün de kullanılan motiflerden seçilen renklendirilmiş detaylar ve nüanslı çizimler

V. İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşkün de kullanılan tasarımların yüzey dağılım şeması, bu şemadaki densin helezonik, kanaviçe ve nüanslı çizimleri

ÖZGEÇMİŞ

Kasım 1979'da Adapazarı'nda doğdu. İlk ve orta öğrenimini Adapazarı'nda tamamladı. 2005 yılında Sakarya Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, Eski Çin Onarımları Ana Sanat Dalı'nda lisans eğitimini tamamladı. 2006 yılında Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, Eski Çin Onarımları Ana Sanat Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. T.B.M.M Milli Saraylar Yıldız Porselen, T.B.M.M Milli Saraylar Dolmabahçe, İzmir'de bulunan Sır Kapısı Sanat Evinde staj çalışmalarını yapmış olan Müge BOZBAŞ, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, Eski Çin Onarımları Ana Sanat Dalında, İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşkünde Bulunan Çiniler ve Karakteristik Özellikleri adlı bitirme tezini hazırlamaktadır.